

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

9

Dialektika vojenské teorie a vojenské praxe

Vědecký přístup ke zvyšování obranyschopnosti a bezpečnosti země předpokládá daleko více nežli v minulosti hluboké a všestranné poznávání nových jevů a procesů ve všech oblastech společenského života. Nebývalé tempo vědeckotechnického rozvoje a neustále rostoucí ovlivňování vojenství vědou a nejnovější technikou požadují zcela zákonitě od vojenských odborníků systematické studium vojenské teorie a její důsledné uplatňování ve vojenské praxi. „Náléhavé a náročné úkoly současné etapy...“ konstatoval XV. sjezd KSČ „... kladou nové požadavky na tvůrčí uplatňování marxisticko-leninské teorie...“ [Husák, G.: Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XIV. sjezdu KSČ a další úkoly strany. XV. sjezd KSČ, Praha, Svoboda 1977, s. 78.] Otázky, které se týkají sepětí vědecké teorie s revoluční praxí se stávají jedním z prvořadých úkolů vojenské vědy.

Vztah vojenské teorie a praxe vždy byl a je doposud významnou součástí ideologického boje dvou protikladných ideologií, ideologie dělnické třídy a ideologie buržoazní. Je přirozené, že socialistická vojenská věda nemůže stát a také nestojí stranou mimo tento ideologický zápas.

V neposlední řadě má důsledné dialektikomaterialistické řešení vztahu vojenské teorie a praxe značný význam praktický.

Základy vědeckého řešení vztahu teorie a praxe položili klasikové marxismu-le-

ninismu. Pouze z pozic dialektického a historického materialismu můžeme objasnit skutečný vztah mezi vojenskou teorií a vojenskou praxí, objasnit, že vojenská teorie je výsledkem zobecněné vojenské praxe, dále že vojenská teorie je vojenskou praxí ověřována a naopak vojenská praxe je usměrňována a zdůvodňována vojenskou teorií. Dialektický a historický materialismus také poskytuje návod k vědeckému vymezení samotných pojmů „vojenská teorie“ a „vojenská praxe“.

„Společenský život...“ říká Marx „... je podstatně **praktický**.“ (Marx, K. - Engels, B., Spisy, sv. 3, Praha, SNPL 1958, s. 18.) Proto je právem považována za jednu z ústředních kategorií nejen marxisticko-leninské filosofie, ale všech společenských věd, včetně vojenské vědy.

Praxe je přitom chápána jako **materiální činnost** lidí, pomocí níž tvoří nebo přetváří jevy a procesy v různých oblastech okolního světa. Ve vojenství má materiálnost praxe velice rozmanité formy, počínaje výrobou zbraní a bojové techniky přes výchovu a výcvik vojsk až po vedení bojové činnosti, která je nejhlavnější formou vojenské praxe.

Materiální působení je však konkrétně historicky podmíněno. Ve válkách totiž nedochází k prostému opakování použitých zbraní a bojové techniky a v důsledku toho ani stejných forem a způsobů vedení bojové činnosti. Naopak, v každé z následujících válek je použito prostředků doko-

nalejších, které jsou jednak dialektickou negací prostředků a způsobů minulých a jednak anticipačním odrazem nového, doposud v praxi nerealizovaného.

Historicky vzato, úměrně s rozvojem výrobních sil byly války vedené za pomoci kopí, luku, meče vystřídány válkami vedenými za použití tanků, letectva až po jaderné zbraně, rakety a celé komplexy nejmodernějších elektrotechnických zařízení atp. Z řečeného je zřejmé, že vojenská praxe je **procesem tvořivým**. Tvořivost je tedy další charakteristikou vojenské praxe.

Vojenská praxe se dále vyznačuje **cílevědomostí**. Ta spolu s tvořivostí zprostředkovává účast vědomí, poznání a tím také teorie v praktické činnosti. Cílevědomost totiž předpokládá uvědomění si cíle, potřebných sil jejich použití, uvědomění si jejich použití, uvědomění si důsledků této činnosti, a to jak chtěných, tak i případných nežádoucích. Tedy bez předchozí teorie, čili praxí ověřených poznatků, by praktická, tj. materiální, tvořivá, cílevědomá činnost nebyla možná.

Vojenská praxe je výrazně činností společenskou. Společenský charakter praxe nachází konkrétní vyjádření ve společenské kontinuitě, dále ve vzniku, používání a rozvíjení jazyka, jakož i dělby práce a jiných společenských jevů.

Společenská kontinuita vývoje vojenské praktické činnosti je realizována tak, že nejprogresivnější zkušenosti z předchozí praktické činnosti jsou fixovány a předávány dalším generacím. Může se to dít cestou ústního předávání většinou empirických poznatků, nebo v teoretické rovině v řádech, předpisech, vojenské odborné literatuře, ale také v jiných literárních žánrech. Výstižně tento proces charakterizoval A. A. Grečko slovy: „Je naprosto zřejmé, že vojenská teorie by se nemohla rozvíjet, kdyby nepřihlížela k minulým zkušenostem, ke zkušenostem lidu, získaných s vynaložením velkého úsilí, za cenu prolité krve mnoha pokolení. Pouze lidé, kteří znají špatně marxistickou dialektiku mohou tvrdit, že nová historická etapa smazala veškerou minulou vojenskou pra-

xi a vojenské myšlení a že je tedy nyní třeba řešit vše, tak říkajíc z „tabula rasa“. (Grečko, A. A., Vojennaja istorija i sovremennost'. Vojenno-istoričeskij žurnal, 2/1961, s. 3.)

Nejcharakterističtější projevem společenské kontinuity vojenské praxe je **výchova k praktické činnosti**. Proces formování vojenského odborníka je vlastně procesem osvojování si výsledků nashromážděných v minulém procesu praktické činnosti. Před vlastním vstupem do praxe si musí sám nejdříve tyto výsledky osvojit.

Délka výchovy k praktické činnosti se mění; obecně platí, že se prodlužuje. Zatímco ještě v nedávné minulosti stačila k dokonalému zvládnutí poměrně jednoduchých zbraní a bojové techniky vcelku krátká doba, pak dnes, kdy vysoký stupeň rozvoje výrobních sil umožňuje vyzbrojit armády velice složitou technikou, je zapotřebí v mnohých případech přímo profesionálů, jako např. v letectví.

Vojenská praxe, jako praxe vůbec, je realizována ve dvou **základních formách**. Za prvé je to formování a transformování materiálních objektů, konkrétně vedení bojové činnosti, úprava terénu, výroba zbraní aj. Za druhé je to formování a transformování sociálních vztahů, jako je vztah k obraně socialistické vlasti, vztahy mezi podřízenými a nadřízenými aj.

Vojenská praxe má celou řadu stránek, z nichž za základní můžeme považovat stránku poznávací a stránku přetvářecí. Z důsledné aplikace dialektikomaterialistického řešení základní otázky filosofie na vztah poznávací a přetvářecí stránky vyplývá, že činnost přetvářecí, jakožto činnost materiálů, jakožto činností duchovní prvotní, určující. Tedy praktické potřeby přeměny skutečnosti tvoří **východisko poznání, neboť jednak na jejich základě jsou formulovány úkoly pro poznání a jednak tvoří materiální předpoklady pro řešení poznávacích úkolů**. Jestliže jsou úkoly v oblasti poznání vyřešeny, jsou vyřešeny pro potřeby praktické přeměny skutečnosti. Znamená to tedy, že přetvářecí činnost je také **konečným cílem praktické činnosti**. Cílevědomá přemě-

na okolního světa je také nepřesvědčivější **důkazem** poznatelnosti jevů a procesů ve vojenství. Dále je přetváření **zdrojem vývoje poznání** a v neposlední řadě i jeho nejvyšším **kritériem**.

Poznání se totiž nerozvíjí samo ze sebe, není rozvíjeno jakýmsi génem vojevůdců a od přetvářecí praktické činnosti odtržených myslitelů, ale je přirozeným důsledkem dialektického rozporu mezi přetvářením jevů a procesů vojenství. Relativní jednota mezi přetvářením a poznáváním je v důsledku nově vznikajících potřeb dalšího přetváření narušována a je stimulujícím činitelem pro další poznávání. Vyšší úroveň poznatků umožňuje efektivnější přetváření atd. bez konce. Toto permanentní řešení rozporu mezi poznáváním a přetvářením obohacuje, rozvíjí a zdokonaluje jak proces přetváření, tak i proces poznávání a v důsledku toho dochází ke zvědeckování jak vojenské teorie, tak i vojenské praxe.

Poznávání a přetváření jsou dvě stránky reálného procesu praktické činnosti. Poznání je realizováno při revoluční přeměně světa a nikoli pouhým pasivním, od praxe izolovaným názíráním. A stejně i naopak, revoluční, cílevědomá a tvořivá přeměna skutečnosti je možná jedině na základě hlubokých, všestranných a objektivně pravdivých poznatků, tj. vědecké teorie.

S kategorií praxe velice úzce souvisí kategorie „zkušenost“. Pro jejich blízkost se nejednou i ztotožňují a nedoceňují se, že mezi nimi existuje i významný rozdíl. Zatímco pojmem zkušenost označujeme míru poznání a praktického využití objektu, **výsledek** praktického osvojování světa, potom praxe je proces v němž jsou získávány zkušenosti. Zkušenosti tedy nelze získat pouze studiem teorie, ale především v praxi. Zkušený velitel, politický pracovník není ten, který zvládl pouze teorii, ale ten, který v praktické činnosti dovede na základě těchto poznatků jednat. V praktické činnosti se také poznatky stávají přesvědčením, jsou-li praxí potvrzovány, nebo naopak jsou z poznatkového systému eliminovány, jestliže praxe ukázala, že jsou nepravdivé.

Z toho však nemůžeme v žádném případě činit závěr, že pro vojenského odborníka postačují pouze praktické zkušenosti. Účinnost a efektivnost vojenské praxe je přímo závislá na teorii, která je zevšeobecněným systémem poznatků získaných v předchozí praktické činnosti. Bez teorie, která plní vůči praxi celou řadu funkcí (regulativní, hodnotící, normativní, aj.), by praxe byla nucena postupovat metodou zkoušek a omylů, což zvláště ve vojenství by se neobešlo bez žádoucích důsledků.

Praktická činnost je ve své podstatě materializací odpovídající teorie. Výstavba ozbrojených sil, výchova a výcvik vojsk a vůbec příprava na příští možnou válku je procesem materializace dané vojenské doktríny. Je tedy přirozené, že má-li být praxe vědecká, musí být vědecká teorie, která je praktickou činností materializována.

Za vědeckou můžeme považovat vojenskou teorii tehdy, splňuje-li tyto požadavky:

1. Teorie musí mít svůj předmět, musí být teorií něčeho, o něčem co existuje nezávisle na dané teorii. Tedy předmět teorie musí být na teorii nezávislý a musí existovat reálně. (Z toho důvodu nemůže být vědeckou teorií např. náboženství, neboť jeho předmětem je výtvar myšlení, jeho předmět neexistuje reálně.)

2. Vojenská teorie musí být konzistentní a logicky bezrozporným systémem výpovědí. To znamená, že v teorii se musí všechny výpovědi podmiňovat, doplňovat, rozvíjet, musí spolu bezprostředně nebo zprostředkovaně souviset, nesmí být navzájem neutrální. Tedy prostá mechanická sumace poznatků bez vnitřních logických vazeb ještě není teorií. Je rovněž přirozené, že poznatky si nesmí navzájem odporovat, tj. tvrdí-li něco v jedné výpovědi, nesmí to jiná popírat.

3. Je to požadavek ověřitelnosti. Každá teorie musí mít vypracovaný způsob jak svoje tvrzení dokazuje. Pokud nelze teorii dokázat, můžeme v nejlepším případě tento systém poznatků považovat za hypotézu

a nikoliv teorii. Teorie, které by byly principiálně nedokazatelné, do vědy nepatří.

4. Teorie musí mít vypracovaný jednoznačný kategoriální aparát, tj. používané pojmy musí být precizně vymezeny. Pojmová mnohovýznamovost vede k nedorozuměním a v důsledku toho i k chybné praxi.

Vojenská teorie plní vůči vojenské praxi dvě základní funkce: funkci explanační [vysvětlovací] a funkci prognostickou.

Explanační čili vysvětlení může být dvojího druhu. Buďto vysvětlujeme nějaké jevy nebo procesy na základě již známých zákonů [např. v pedagogickém procesu], nebo jde o vlastní vědecké vysvětlení, které spočívá v hledání zákonů doposud neznámých, čili jde o vědeckou práci v pravém slova smyslu.

Nejpoužívanějšími typy vědeckého vysvětlení jsou zpravidla tyto tři:

- kauzální,
- funkcionální,
- pravděpodobnostní.

Při kauzálním vysvětlení hledáme jevy a procesy, které jsou působícími příčinami jiných jevů a procesů. Chceme-li např. vysvětlit proč válka byla neúspěšná, postupujeme tak, že uvedeme poměr sil, morální faktor aj., dále pak zákonitě vztahy mezi těmito faktory a vítězství ve válce.

Funkcionální vysvětlení používáme tam, kde si všímáme systémové povahy celku, kde celek vysvětlujeme jako organizaci částí a funkčních vztahů mezi nimi.

Pravděpodobnostní vysvětlení používáme tehdy, není-li možná rekonstrukce jevu nebo procesu a kde není možné vysvětlit kauzální.

Vědecká teorie má význam pro vojenskou praxi především svou **funkcí prognostickou**. Má-li teorie sloužit praxi, musí vypovídat nejen o minulosti a přítomnosti, ale také o budoucnosti. Jde o takové využití vědeckých poznatků v praxi, kdy na základě vědeckých faktů, zákonů a teorií můžeme vypovídat o vzniku nových jevů, procesů, událostí, popřípadě o vývojových tendencích jevů a procesů již existujících.

Význam prognostické funkce teorie vyplývá z toho, že právě vojenství je spjaté s budoucností více než mnohé jiné oblasti. Veškerá současná teoretická a praktická činnost je zaměřena do budoucnosti, na možnou budoucí válku. Proto také základní význam vojenské teorie spočívá především v tom, že umožňuje vědecky formulovat směr a intenzitu vývoje v oblasti vojenství.

Současné vojenství je velice složitým a dynamickým systémem, který se neobejde bez vědeckého řízení a plánování, a to zase bez vědeckého předvídání. Tuto myšlenku také zdůraznil XV. sjezd: „Jedním z povinných úkolů je zdokonalovat plánovací proces... Velmi důležitým předpokladem pro takové zlepšení je zvýšení úlohy vědeckých prognóz.“ [Štrougal, L.: Zpráva o hlavních směrech hospodářského a sociálního rozvoje ČSSR v letech 1976—1980. XV. sjezd KSČ, Praha, Svoboda 1977, s. 204.]

Tím, že vojenské prognózy vypovídají o budoucí válce, např. o způsobu jejího zahájení a vedení, o jejím charakteru, použitých zbraních a bojové technice, o možném nepříteli a jeho spojencích atd., dávají současně návod pro současnou praktickou činnost, konkrétně výstavbu ozbrojených sil, výchovu a výcvik vojsk aj.

Ze skutečnosti, že teorie je zobecněnou praxí však nevyplyvá, že je na praxi „fatálně závislá“, že je pouhým důsledkem praxe. Teorie není na praxi závislá absolutně, ale pouze relativně. Právě tato její relativní autonomnost umožňuje vysvětlit skutečnost, že praxe a teorie se mohou navzájem předbíhat a nebo opožďovat. Relativní nezávislost teorie na praxi vyplývá z faktu, že teorie se nevyvíjí pouze na základě praxe, ale také jako důsledek ideálních stimulů, především na základě navazování na výsledky duchovní činnosti minulosti.

Teorie jsou téměř vždy pokračováním a rozvinutím teoretického dědictví minulosti. To platí i v případě jejich negace, neboť jde o negaci dialektickou, ve které jde nejen o popření, ale i zachování pozitivního. Proto není možné vždy vysvětlit

vat mechanicky nové teorie pouze a úplně z existující praxe.

Dialektický vztah mezi teorií a praxí však může být v důsledku jejich relativní autonómnosti zaměněn vztahem metafyzickým, který od sebe teorii a praxi odděluje a jednu nebo druhou absolutizuje, při současném ignorování stránky druhé. Hovoříme potom o praktikismu při absolutizaci praxe, nebo naopak o akademismu (spekulativismu) při absolutizaci teorie a jejím odtržení od praxe.

Úkolem vědecké teorie je sloužit vojenské praxi. Neplní-li tuto funkci, stává se samoúčelnou, neúčinnou a konec konců nepotřebnou. K tomu dochází tehdy, kdy vojenská odborníci ignorují podněty, které přicházejí z praxe. V takové situaci začíná vědecká teorie stagnovat a zaostávat za praxí. Vede to k dogmatismu, neboť teoretikové lpí dogmaticky na starých teoriích a nové poznatky i praxi se snaží vtěsnat do staré teorie, do starých schémat. Diskuse probíhá pouze v rámci dogmat staré teorie, což vede k tzv. „akademickému verbalismu“. Dogmatici nejsou s to myslet tvořivě, teorie přestává plnit funkci řídicího činitele vůči praxi, praxe neefektivně předbíhá teorii, postupuje již vzpomínutou metodou zkoušek a omylů, což se samozřejmě negativně odráží na samotné praxi.

Extrémem opačným je praktikismus, který ignoruje výsledky teorie a odmítá její význam pro vojenskou praxi. Prakticistický přístup je charakteristický tím, že odmítá podporu disciplínám a teoriím, které nejsou schopny poskytovat výsledky

praxi okamžitě, bezprostředně. Gnoseologické kořeny praktikismu spočívají v nepochopení skutečnosti, že poznání se vyvíjelo tak, že nejdříve se konstituovaly vědecké disciplíny, které sloužily praxi bezprostředně, jejich vznik byl vyvolán praxí bezprostředně. Když však se nahromadil dostatek poznatků, začaly vznikat obecnější teoretické koncepce. Ty s praxí nesouvisí bezprostředně, ale zprostředkovaně. Aplikované vědy se však bez nich neobejdou. Teoretická fyzika, vyšší matematika, logika nebo dokonce filosofie se mohou jevit na první pohled pro praxi málo prospěšné. Avšak vědecká praxe se bez jejich zprostředkovaného využití nemůže obejít.

Prakticismus však může mít i své kořeny sociální. Může to být zcela prostá nechuť do studia, pohodlnost a neochota měnit „vyježděné koleje“, přednost svých soukromých zájmů na úkor zájmů společenských aj. Mohou to být i příčiny psychologické, jako obava, že nové nezviádnou, neschopnost pochopit nové, různé emocionální vlivy atd.

Jak o praktikismu, tak i o spekulativismu můžeme říci, že metafyzicky deformují vztah teorie a praxe a jsou škodlivé jak pro vojenskou teorii, tak i pro vojenskou praxi.

Dialektický vztah mezi vojenskou teorií a vojenskou praxí tvoří obsah jednoho ze základních principů vojenské vědy. Bez jeho znalosti a plného respektování nemůže současný vojenský odborník úspěšně rozvíjet ani vojenskou teorii ani si úspěšně vést v praxi.

K výchove morálnych a bojových vlastností a bojového majstrovstva vojakov

Cieľavedomá výchova morálnych a bojových vlastností a formovanie bojového majstrovstva našich vojakov patrí v súčasnosti k jednej z prvoradých úloh morálnej a politickej, bojovej a psychologickéj prípravy vojsk. Vyplýva z celého radu faktorov, ku ktorým musia neprestajne prihliadať všetci vojenski vychovávateľia, — velitelia, politickí pracovníci, stranícke i zväzacké organizácie. Sú to v prvom rade pokračujúce triedne protirečenia medzi socializmom a kapitalizmom v medzinárodnom meradle a z nich vychádzajúca potreba upevňovať obranyschopnosť našej krajiny a spolu so ZSSR a druhými socialistickými krajinami celého socialistického spoločenstva, ako aj prehlbujúci sa ideologický boj, silnejúca ideologická diverzia imperialismu proti nám a ostatným socialistickým krajinám. Spolu s tým formovanie a upevňovanie morálnych a bojových vlastností a bojového majstrovstva vojakov výrazne podmieňujú požiadavky neprestajnej vysokej bojovej príprave a pohotovosti útvarov a jednotiek, zvláštnosť vojenskej organizácie a vyzbrojovanie armády novými zložitými zbraňami a bojovou technikou, nutnosť ich všestranného ovládnutia na úrovni najvyššieho majstrovstva nielen jednotlivcami, ale celými bojovými kolektívami. Postačí v tejto súvislosti uviesť, že v 30-tych rokoch, vojak, ktorý vedel dobre behať, plazíť sa, zakopávať a strieľať, bol považovaný za „dobrého vojaka“. V súčasnosti už tieto vlastnosti nepostačujú. Činnosť súčasného vojaka je celkom iná: je operátorom, technikom, členom bojovej osádky. Jeho vlastnosti sú určované predovšetkým tým, ako dokáže riadiť techniku, zabezpečovať jej spoľahlivosť, nakoľko je sám spoľahlivým článkom systému „človek — technika“. Vzťah vojaka a bojovej techniky, jeho bo-

jového majstrovstva a vysokých morálnych a bojových vlastností dostáva nové, širšie a všestrannejšie dymenzie. Pojmy „vyrvalosť“ a „statočnosť“ sú v našom obcobi nerozlučne späté s pojmami „zručnosť“ a „znalosť“. Je to zákonité. Nemožno uvedomelo prejavíť odvahu a odolnosť bez ovládnutia moderných bojových prostriedkov. A naopak, nie je možné dokonale ovládať zbraň bez každodennej statočnosti.

Nielen mierová vojenská služba, ale predovšetkým ozbrojený boj rozhodujúcou mierou ovplyvňuje požiadavky na vysoké morálne a bojové vlastnosti a bojové majstrovstvo vojakov. I v epoche vojensko-technickej revolúcie budú o víťazstve v boji rozhodovať predovšetkým ľudia — vojaci oddaní strane a socialistickému zriadeniu, presvedčení o spravodlivých cieľoch vojny, dokonale ovládajúci zbrane a bojovú techniku, s vysokými morálnymi a bojovými vlastnosťami.

Súčasný boj sa bude vyznačovať veľkou rozhodnosťou a nekompromisnosťou v dosahovaní politických a vojenských cieľov, vysokou manévrovosťou, dynamickosťou, rýchlymi a ráznymi zmenami situácie, nerovnomernosťou svojho priebehu, veľkým priestorovým rozmachom. Vojská budú nútené neprestajne sa presunovať na veľké vzdialenosti, viesť údery z chodu, viesť bojovú činnosť vo vysokom tempe, rýchlo prenikať do hĺbky bojových zostáv protivníka. Situácia na bojišti sa bude meniť nielen z hodiny na hodinu, ale v minútach a sekundách. Predpokladá sa napr., že pohyblivé a malorozmerné ciele budú počas boja predstavovať 50 — 60 % všetkých cieľov, ktoré sa budú v priebehu boja umlčovať a ničiť. Z toho vyplýva celý rad požiadaviek na morálne a bojové vlastnosti a bojové majstrovstvo vojakov:

spoľahlivé a dokonalé ovládanie zbraní a bojovej techniky, široké a pevné taktické a technické vedomosti, návyky a zručnosti v riadení a využívaní zložitých bojových kompletov vystupňovaných do automatizmu, pohotovosť a pružnosť myslenia, spôsobilosť prijímať smelé, danej situácii zodpovedajúce rozhodnutia, pripravenosť energicky a rýchlo ich realizovať na bojisku, emocionálno-vôľová stabilita, fyzická zdatnosť, vytrvalosť, úpornosť, presvedčenie o víťazstve a iné.

V súčasnom boji môže dosahovať úspechy len ten vojak a jednotka, ktoré budú konať aktívnejšie a rozhodnejšie než nepriateľ, keď dokážu prevziať iniciatívu, vnútiť svoju vôľu a predstihnúť ho v bojovej činnosti. K takej činnosti treba vojakov cieľavedome pripravovať v každodennom výcviku. To znamená formovať a rozvíjať u nich také vlastnosti ako je iniciatívnosť, rozhodnosť, úpornosť, silnú vôľu, zodpovednosť a pod. Nedostatočná rozhodnosť a zodpovednosť, pasívnosť, nečinnosť, kolísavosť, strach pred možným rizikom nemajú miesto v osobnosti vojaka socialistickej armády a v boji by mohli nielen narušiť, ale aj znemožniť dosiahnutie úspechu. Preto Poľný poriadok ČSĽA zdôrazňuje: „Pokarhanie nezaslúži ten, kto v snahe zničiť nepriateľa nedosiahol určený cieľ, ale ten kto zo strachu pred zodpovednosťou zostal nečinný a nevyužil všetky sily a prostriedky pre dosiahnutie úspechu v boji.“

Zvýšené požiadavky kladie súčasný boj na úroveň disciplíny a vysokú disciplinovanosť vojakov. Je všeobecne známy záver V. I. Lenina, že bez pevnej a tvrdej disciplíny armáda nemôže existovať. Jej sila a základ v našich socialistických armádach spočíva na uvedomelosti vojakov, na správnom chápaní svojich vojenských povinností. „Červená armáda — hovoril V. I. Lenin — zaviedla nebývale tvrdú disciplínu, nie disciplínu korbáča, ale disciplínu vybudovanú na uvedomelosti, oddanosti a obetavosti robotníkov a roľníkov samých.“ (V. I. Lenin: Spisy, sv. 29, Praha, SNPL 1955, s. 244 — česky.) Základným ukazovateľom takej disciplíny je svedomitie plnenie všetkých vojenských povinností, vysoká organizovanosť, spôsobilosť uviesť sa podriaďovať rozkazom a nariadeniam veliteľov a náčelníkov. Spolu s tým sa dnes v disciplíne prejavujú také charakteristické črty ako disciplína:

a) času, t. j. schopnosť a pripravenosť každého vojaka a vojenského kolektívu vyvíjať rýchlu a presnú bojovú činnosť rozpočítanú na minúty a sekundy;

b) osobnej a kolektívnej zodpovednosti všetkých príslušníkov jednotky, útvaru za presné a dôsledné splnenie určených úloh a povinností bez ohľadu na ťažkosti, strádanie a prekážky, ktoré sú s tým spojené;

c) trvalej a vysokej bojovej pohotovosti, vyžadujúca veľké duševné a telesné vypätie ľudí, sústredenie ich síl a schopností na splnenie každej bojovej úlohy.

Nekompromisné požiadavky na vysoké morálne a bojové vlastnosti a bojové majstrovstvo vojakov vyplývajú z možnosti použitia zbraní hromadného ničenia v budúcej možnej vojne a nových prostriedkov ich dopravy na cieľ. Ohromná ničivá sila ZHN se prejavuje kombinovaným pôsobením: tlakovou vlnou, svetelným žiarením, prenikavou rádiáciou a rádioaktívnym zamorením terénu. Len vojak s vysokým komunistickým uvedomením, plne oddaný svojej vlasti, s pevnou dôverou k našim spojencom, nenávidiaci nepriateľa, s vysokým bojovým majstrovstvom a vypestovanou odvahou, statočnosťou, vytrvalosťou, disciplinovanosťou a fyzickou zdatnosťou bude schopný znášať tieto neslýchané ťažkosti boja a víťaziť nad zákerným nepriateľom.

Pri použití zbraní hromadného ničenia treba však s plnou naliehavosťou počítať aj s tým, že tieto zbrane budú silno na vojakov pôsobiť aj po psychologické stránke, že budú vyvolávať zložitú psychickú prežívanie, reakcie a stavy. Skúsenosti z minulých vojen, keď sa na bojišti objavili nečakane nové zbrane a technika, dokazujú, že to silne pôsobilo na psychiku vojakov, vyvolávalo zložitú psychickú stavu a reakcie: strach, paniku, stiesnenosť, apatiu, strnulosť a pod. ZHN môžu tieto pocity vojakov ešte viac umocňovať nielen silou bezprostrednej ničivosti ale aj vytváraním vedomia neprestajného ohrozenia života a možnej smrti v dôsledku pôsobenia nevidiaceho rádioaktívneho žiarenia a prenikavej rádiácie. To všetko s plnou naliehavosťou vyzdvihuje do popredia každodenného výcviku úlohu vychovávať vojská k pripravenosti prekonávať ťažkosti bojovej situácie, učiť ich schopnosti úspešne vydržať nervové a psychické záťaž, znášať napätie, ku ktorému nevyhnutne môže dôjsť pri použití nových prostriedkov ozbrojeného zápasu. Vychovávať takto všestranne pripravených vojakov a vojenské kolektívy vyžaduje spolu s morálnym a politickým zakaľovaním formovať u každého vojaka vysoké morálne a bojové majstrovstvo.

Pod morálnymi a bojovými vlastnosťami pritom rozumieme súhrn tých črt cha-

rakteru, vôle a fyzických kvalít osobnosti vojaka, ktoré ho uspôsobujú spofahlivo pôsobiť v mierovej službe a v boji, riadiť svoje konanie a víťaziť nad akýmkoľvek nepriateľom. Tieto vlastnosti umožňujú vojakovi úspešne plniť bojové úlohy, neustupovať pred nebezpečenstvom, nepodliehať strachu a prekonávať ho, správne sa orientovať a rozumne konať v zložitých, dynamických situáciách bojovej činnosti, cieľavedome využívať zbrane, riadiť bojovú techniku, v každej situácii postupovať tak, ako káže svedomie, cit zodpovednosti za osud svojej vlasti a krajín socialistického spoločenstva.

K základným vedúcim morálnym a bojovým vlastnostiam spravidla zaraďujeme tieto vlastnosti: disciplinovanosť, smelosť (odvahu), vytrvalosť, rozhodnosť, statočnosť, iniciatívu, sebaovládanie, samostatnosť, bdelosť a ostrážitosť, fyzickú zdatnosť.

Sú to vlastnosti modifikované potrebami vojenskej služby, záujmami obrany socializmu, najmä požiadavkami súčasného boja. Preto ich označujeme termínom „*bojové*“. Formovanie týchto vlastností pre boj a uplatnenie ich vojakmi v bojových podmienkach dáva týmto vlastnostiam výraznejšiu, ostrejšiu, nekompromisnú podobu a zameranie. V obsahu i forme prejavu týchto vlastností vystupujú do popredia tie ich stránky a črty, ktoré uspôsobujú vojaka zdravo riskovať, prejavovať nezlomnú odvahu, smelosť, statočnosť, hrdinstvo, pohotovosť bez váhania položiť aj svoj život pri obrane socializmu.

Z hľadiska obsahu a formy vyjadrujú tieto vlastnosti v jednote nielen akčnú, konatívnu, vonkajšiu ale i vnútornú, motivačnú stránku regulácie správania sa a konania vojaka v mierovej službe a v ozbrojenom boji. Preto sa v nich prejavuje ideový, politický a mravný profil osobnosti vojaka, jeho marxisticko-leninská svetonázorová orientácia, pevné komunistické presvedčenie, city socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu, jeho ušľachtilé potreby, záujmy, ideály a ciele. Aby sme vyjadrili tieto komponenty, stránky morálnych a bojových vlastností označujeme ich termínom „*morálne*“. Chápeme ich teda v tesnej súvislosti s tými politickými a mravnými cieľmi, ktorým slúžia — a to sú spravodlivé zájmy a ciele obrany socialistického vlasti a krajín socialistického spoločenstva proti všetkým úkladom svetového imperialismu. Totiž ani smelosť, ani rozhodnosť, statočnosť, či inú vlastnosť nemožno správne pochopiť bez spojenia s mravnými cieľmi, motívmi vojaka, v mene ktorých tieto vlastnosti získava a pre-

javuje. V tom sa kvalitatívne odlišujú od vlastností, ktoré sa snažia u svojich príslušníkov formovať imperialistické armády.

S morálnymi a bojovými vlastnosťami veľmi súvisí bojové majstrovstvo vojaka. Obe tieto zložité kvality osobnosti socialistického vojaka sa nachádzajú vo vzájomnej dialektickej jednote, navzájom sa podmieňajú a prelínajú. Morálne a bojové vlastnosti na jednej strane vytvárajú subjektívne predpoklady a podmienky pre uplatnenie bojového majstrovstva vojaka a na strane druhej, prostredníctvom bojového majstrovstva, teda cez konkrétnu bojovú činnosť môže vojak prejavovať svoju smelosť, rozhodnosť, statočnosť, vytrvalosť a ďalšie morálne a bojové vlastnosti. Z tejto jednoty zákonite vyplýva aj jednotná výchova a výcvik, jednotná výchova morálnych a bojových vlastností, formovania a zdokonaľovania bojového majstrovstva vojakov. To však vôbec neznamená, že môžeme tieto dve zložité kvality osobnosti vojaka stotožňovať.

Bojové majstrovstvo vyjadruje úroveň vojenskoodbornej pripravenosti vojakov a vojenských kolektívov z hľadiska ich funkčného začlenenia vo vertikálnej a horizontálnej rovine armádneho organizmu. Je to teda taký stupeň vycvičenosti vojaka, ktorý mu umožňuje plne využiť zbraň a techniku, sily a prostriedky, ktoré má k dispozícii pre dosiahnutie víťazstva v boji.

Z pedagogicko-psychologického hľadiska je bojové majstrovstvo osvojeným a upevneným systémom vojenskoodborných a technických vedomostí a poznatkov, návykov, intelektuálnych zručností a praktických zručností a schopností. Z toho tiež vyplýva, že vojenskoodborné a technické vedomosti, návyky, zručnosti, zručnosti a schopnosti tvoria základné komponenty, prvky zložitej štruktúry bojového majstrovstva vojenských kolektívov.

V súčasných podmienkach najmä poznatková zložka bojového majstrovstva (teoretická príprava, znalosť fyzikálnych základov konštrukcie a činnosť zbraní, zbraňových systémov a techniky) vystupuje výrazne do popredia. Maximálne využitie bojových možností nových zbraní a techniky na základe zvládnutia vedeckých základov ich konštrukcie a činnosti sa stalo priamo zákonitosťou. Spolu s tým je dnes bojové majstrovstvo nerozlučne spojené s úrovňou rozvoja taktického a technického myslenia vojaka a prejavuje sa výrazným skrátením času, určeného pre jednotlivé činnosti a úkony spojené s obsluhou a využitím bojovej techniky a výzbroje v boji. Formovať a zdokonaľovať bo-

vojové majstrovstvo preto vyžaduje v procese vojenského vyučovania a výcviku a vo všetkých ostatných vojenských činnostiach cieľavedome pôsobiť na všetky tieto základné komponenty, neprestajne ich rozvíjať a upevňovať.

Výchova morálnych a bojových vlastností a formovanie bojového majstrovstva, je proces dialekticky protirečivý, zložitý a dlhodobý. Zahrňuje obdobie celej vojenskej služby. Je to jednotný proces rozvíjania a zdokonaľovania celého komplexu zvláštností a ich štrukturálnych prvkov prostredníctvom všetkých druhov vojenských činností cestou jednotného, cieľavedomého a zosúladeného pôsobenia veliteľov, politických pracovníkov, straníckych a zväzáckych organizácií, kolektívov jednotiek i vlastného sebaúsilia každého vojaka. Pod vedením vojenských vychovávateľov, plniac náročné ciele bojovej a politickej prípravy a praktické úlohy každodennej vojenskej služby, prekonávajú pritom rôzne prekážky, znášajúc ťažkosti a veľké nároky každodenného výcviku, získavajú vojaci nové vedomosti a poznatky, rozvíjajú svoje morálne a bojové vlastnosti, formujú a upevňujú návyky, zbehlosti a zručnosti v ovládaní zbraní a bojovej techniky a bojového konania.

Výchova morálnych a bojových vlastností a formovanie bojového majstrovstva vojakov nie je teda samočinným, automatickým procesom, ale procesom, cieľavedome a zámerne riadeným vojenskými vychovávateľmi, predovšetkým veliteľmi. To vyžaduje, aby si neprestajne uvedomovali, že sa v ňom musí v jednote realizovať jeho vzdelávacia (didaktická) i formatívna (výchovná) funkcia.

Socialistická koncepcia výchovy, vyučovania a výcviku vychádza z toho, že vojak nie je pasívnym objektom, ale aktívnym subjektom výchovného pôsobenia. To znamená, že účinnosť všetkých výchovných vplyvov je závislá v rozhodujúcej miere od toho, aký postoj a vzťah k nim zaujíma, či ich uvedomele prijíma, stotožňuje sa s nimi, alebo či ich dokonca odmieta. Všetko naše výchovné pôsobenie, teda aj úsilie smerujúce k formovaniu morálnych a bojových vlastností a bojového majstrovstva „lomí sa“ cez vnútorné podmienky, vnútorný svet vychovávaného vojaka. Preto je veľmi dôležité v prvom rade zistiť s akou úrovňou vedomostí, návykov a zručností, praktických skúseností, názorov, postojov a vlastností prichádzajú mladí branci do armády k výkonu vojenskej základnej služby. To by malo slúžiť ako základné východisko pre ďalší proces formovania ich bojového majstrovstva a nevyhnutných morálnych a bojových vlastností.

Nejde tu pochopiteľne o nejakú jednorázovú akciu, ale o proces, ktorého výsledkom by bola veľmi presná charakteristika vojaka ako podmienka uplatnenia dôsledného individuálneho prístupu pri ďalšom rozvoji jeho osobnosti v súlade s požiadavkami vojenskej služby a boja. Každý vojak by mal prísť v prvých týždňoch vojenskej služby takým systémom poznávania (skúšok, cvičení, testov, záťaží a pod.), ktorý by umožnil určiť úroveň rozvinutia jeho vlastností a schopností a na tomto základe projektovať ich ďalší rozvoj a zdokonaľovanie v súlade s predpokladanou vojenskou funkciou.

Formovanie bojového majstrovstva a výchova vysokých morálnych a bojových vlastností vojakov je v podstatnej miere závislé od úrovne plánovania a riadenia bojovej a politickej prípravy vojsk, predovšetkým na stupni rot, od cieľavedomého úsilia zabezpečujúceho dôsledné splnenie stanovených plánov a úloh. I keď sú ciele a úlohy bojovej a politickej prípravy vo svojej podstate určené programami bojovej a politickej prípravy a plánmi nadriadeného veliteľa, svoju konkrétnu podobu dostávajú v rote, v jednotlivých rozvrhoch zamestnaní, ktoré by mali predstavovať pevne skĺbený, obsahove, časove i priestorove, materiálne a kádrove zabezpečený systém ideovo-politického a vojenskoodborného pôsobenia, ktorý je pre každého príslušníka jednotky zákonom. Len za týchto podmienok môžeme vo výcvikovom a výchovnom procese realizovať zásadu cieľavedomosti a straníckosti, systematickosti a postupnosti i trvalosti osvojovaných vedomostí, návykov a zručností a pevných morálnych a bojových vlastností. Bojové majstrovstvo je osvojeným a upevneným systémom vedomostí, návykov a zručností. Je systémom, ktorý má svoju vnútornú logiku, spojitost a nadväznosť. Len čo sa v tomto systéme naruší určitý prvok, naruša sa táto kvalita v celej svojej podstate a k jej obnove treba prijímať a realizovať dodatkové opatrenia spojené s vynakladaním nových síl a prostriedkov.

Hlavným a rozhodujúcim prostriedkom formovania bojového majstrovstva vojakov a ich vysokých morálnych a bojových vlastností je výchovno-vzdelávacia a výcvikový proces, organizácia a metodika jednotlivých zamestnaní, poľných a taktických cvičení, bojových a strážnych služieb a s nimi spojená účinná a systematická straníckopolitická práca. Každé zamestnanie v jednotlivých druhoch bojovej a politickej prípravy treba pripravovať, riadiť a uskutočňovať tak, aby sa v jeho priebehu realizovali v jednote dialektické, vzdelávacie ciele — to znamená náročné

a trvalé osvojovanie vedomostí, formovanie návykov a zručností vojakov v ovládaní zbraní a bojovej techniky, rozvoj ich taktického a technického myslenia, predstáv a pamäti, ale súčasne disciplinovanosť a rozhodnosť, smelosť a statočnosť, iniciatívnosť a vytrvalosť, znášať veľké psychické a fyzické záťaže, podstupovať risk, pripravenosť doviesť započatú vec až do konca.

Základnou cestou takéhoto prístupu vo formovaní bojového majstrovstva vojakov a výchovy ich vysokých morálnych a bojových vlastností je dôsledné uplatňovanie princípu učiť vojská tomu čo potrebujú pre boj a učiť ich to v podmienkach, ktoré sa maximálnou mierou približujú bojovej skutočnosti. Skúsenosti potvrdzujú, že nič nepôsobí tak záporne na pripravenosť vojaka pre boj ako zjednodušenie, oslabovanie a zľahčovanie výcviku. Je to tak nielen preto, že nezabezpečuje potrebnú úroveň bojového majstrovstva a pevné morálne a bojové vlastnosti, ale vo svojich dôsledkoch vytvára u vojakov nesprávnu predstavu o súčasnom boji a nárokoch, ktoré by na jednotlivcov a kolektívny kladol. Preto je nevyhnutné prekonávať stereotypnosť a šablónovitosť výcviku, konať jednotlivé zamestnania a cvičenia na rôznych neznámych miestach, v zložitom teréne, pri sťažených povetnostných podmienkach, vo dne i v noci. Spolu s tým vytvárať v jednotlivých druhoch bojovej prípravy, osobitne v streleckej, taktickej, protichemickej, špeciálnej i telesnej, také situácie a podmienky, ktoré povedú k tomu, aby vojaci konali v plnom vypätí svojich duševných a fyzických síl, aby boli nútení iniciatívne a tvorivo myslieť, prejavovať svoje návyky a zručnosti a ostatné morálne a bojové vlastnosti. Práve v takomto prístupe spočíva zmysel realizácie záveru XV. zjazdu KSČ, ktorý zdôraznil: „K mladému človeku musíme byť nároční, nemožno mu idealizovať život, treba ho viesť k tvorivej činnosti a k úcte k práci, učiť ho prekonávať prekážky. Tam, kde sa na mladého človeka nekladú požiadavky... tam sa oslabujú jeho morálne a charakterové kvality, najmä zmysel pre povinnosť a zodpovednosť.“ [XV. zjazd KSČ, Bratislava, Pravda 1977, s. 73.]

K základným cestám, spôsobom a prostriedkom takej organizácie a metodiky výcviku a bojovej prípravy vojakov budú patriť predovšetkým: imitácia vonkajšieho zvukového a optického obrazu a modelu boja; navodzovanie existencie reálneho protivníka kladúceho húževnatý odpor, teda jeho „bojovej činnosti“; vytváranie fyzických a psychických ťažkostí a prekážok

žok vyvolávajúcich negatívne emócie a stavy, ktoré musia vojaci prekonávať, vytváranie riskantných a nebezpečných situácií pri plnom zohľadnení všetkých nevyhnutných bezpečnostných opatrení a ďalšie.

Významnou metódou formovania bojového majstrovstva a výchovy vysokých morálnych a bojových vlastností vojakov vo všetkých druhoch vojenskej činnosti, najmä však v procese bojovej a politickej prípravy je socialistické súťaženie, uvedoméle vyhlasovanie a plnenie individuálnych a kolektívnych socialistických záväzkov a organizácie krátkodobých súťaží. Socialistické súťaženie rozvíja iniciatívu a aktivitu vojakov pri zdokonaľovaní svojho bojového majstrovstva, pocity súdružskej vzájomnej pomoci a podpory, učí šetriť časom, prostriedkami a materiálom, vyvoláva snahu konať na zamestnaniach s plným vypätím svojich síl a schopností, majstrovsky využívať pridelené zbrane a techniku, udržiavať ich v stave vysokej bojovej pohotovosti a pripravenosti, podriaďovať svoje osobné záujmy a potreby záujmom celého kolektívu. „Požiadavka vyššej efektívnosti socialistického súťaženia vyžaduje nielen dosiahnutie vojenskoodborných cieľov, ale v jednote s nimi i sústavné upevňovanie a rozvíjanie morálnych a politických a bojových vlastností každého príslušníka armády“ — zdôraznilo se na porade celoarmádneho stranického aktívu k prerokovaniu záverov XV. zjazdu KSČ v ČSLA. [Porada celoarmádneho stranického aktívu k projednaniu záverů XV. sjezdu KSČ v ČSLA. Praha, NV 1976, s. 25—26.] V súlade so Smernicami pre socialistické súťaženie v ČSLA [Všeob-sm-20] sú preto pre zvyšovanie úrovne bojového majstrovstva vojakov a formovanie ich vysokých morálnych a bojových vlastností rozhodujúce tie záväzky, ktoré napomáhajú výchovu vzorných vojakov, vzorných jednotiek, družstiev, obslůh, osádok a výborných kolektívov, ktoré smerujú k výbornému ovládnutiu a zručnému využívaniu zbraní a bojovej techniky a ďalej prehĺbujú ideovú vyspelosť vojakov, ktoré kladú pevné základy komunistickej zameranosti ich osobnosti ako najširšieho motívu uvedoméleho vzťahu k vojenskej službe a plneniu vojenských povinností.

Dôležitým prostriedkom formovania morálnych a bojových vlastností vojakov a napomáhajúcim aj rozvíjaniu ich bojového majstrovstva je tiež vysoká organizovanosť denného života vojakov v duchu vojenských poriadkov a predpisov, rozkazov a nariadení veliteľov a pevný vojenský režim. „Nie metóda pôsobenia od prípadu k prípadu, nie metóda neprotivenia sa zlu, nie metóda umiernenosti a ticha, ale or-

organizácia kolektívu, organizácia požiadaviek na človeka, organizácia skutočných, živých a cieľavedomých snáh človeka spolu s kolektívom — to musí tvoriť obsah našej výchovnej práce.“ (Makarenko A. S.: Spisy 5, Praha, SPN 1954, s. 290.) Pri takých podmienkach služby a režime dňa sa úspešne rozvíjajú a upevňujú také vlastnosti vojakov ako sú disciplinovanosť, číselnosť, zodpovednosť, presnosť, organizovanosť a mnohé ďalšie. A naopak, tam kde niet pevného režimu, organizovanosti a poriadku, kde schádza systém náročných požiadaviek, tam sú typické prejavy nedisciplinovanosti, malej zodpovednosti, povrchnosti a lajdáctva, tam dochádza k neplneniu úloh a k mimoriadnym udalostiam, tam sa výchova narúša v jej samej podstate.

Významná a nikým nezastupiteľná úloha pri zdokonaľovaní bojového majstrovstva a formovaní morálnych a bojových vlastností vojakov patrí aj straníckym a zväzovým organizáciám. Sústavný boj za zvyšovanie obsahovej a metodologickej úrovne výcviku proti zľahčovaniu podmienok výcviku, znižovaniu nárokov na úroveň pripravenosti jednotlivcov a kolektívov, kritika nedostatkov v organizácii života jednotiek a vo vojenskej disciplíne, zvyšovanie osobnej zodpovednosti komunistov a zväzákov za dosahovanie výborných a veľmi dobrých výsledkov, ich každodenná iniciatíva a príkladnosť v úsilí za vysoké bojové majstrovstvo a zručné ovládnutie zbraní a bojovej techniky, predstavujú najúčinnnejšie cesty a metódy vplyvu na zefektívňovanie procesu bojovej a politickej prípravy ako hlavného prostriedku rastu bojovej sily a pripravenosti armády.

Rozhodujúcou podmienkou celého procesu formovania bojového majstrovstva a výchovy vysokých morálnych a bojových vlastností vojakov je však všestranná ideovo-politická, vojenskoodborná a meto-

dická vyspelosť a pripravenosť vojenských vychovávateľov - veliteľov, politických pracovníkov, funkcionárov straníckych a zväzových organizácií. Patrí k nej i pedagogicko-psychologická spôsobilosť pre voľbu a využívanie účinných metód, foriem a prostriedkov zdokonaľovania bojového majstrovstva vojakov a formovania ich nevyhnutných morálnych a bojových vlastností. Dôležitá je aj schopnosť pôsobiť silou osobného príkladu, ktorý je jednou z najúčinnnejších metód výchovy. Preto sústavná starostlivosť starších náčelníkov a politických orgánov o všestranný rast a zdokonaľovanie podriadených vychovávateľov, najmä na stupni rotý a čaty, predstavuje najúčinnnejšiu cestu vplyvu na zvyšovanie efektívnosti a účinnosti procesu formovania morálnych a bojových vlastností a bojového majstrovstva vojakov a vojenských kolektívov. Táto starostlivosť je dnes o to dôležitejšia, že najnižšie funkcie v jednotkách a útvaroch našej armády v rozhodujúcej miere zastávajú mladi, málo skúsení velitelia a politickí pracovníci. Tým systematickejšiu a účinnejšiu radu a pomoc potrebujú nielen pri výcviku, ale predovšetkým pri výchove vojakov, osobitne pri formovaní ich morálnych a bojových vlastností. Upozornil na to s plnou naliehavosťou náčelník HPS ČSEA generálporučík A. Brabec na aktívne veliteľov, politických orgánov a straníckych funkcionárov k prerokovaniu záverov 11. zasadania ÚV KSČ týmito slovami: „Formovanie veliteľského zboru, strane plne oddaného, politicky, ideovo presvedčeného a uvedomelého, morálne zakaleného a profesionálne schopného je základnou povinnosťou všetkých, a komunistov predovšetkým. To vyžaduje rozsiahlu prácu, osobný príklad vedúcich pracovníkov všetkých stupňov a taktiež nevyhnutnú trpezlivosť a dôveru predovšetkým k mladej generácii veliteľského zboru“.

Místo mravní výchovy v systému komunistické výchovy příslušníků armády

Výchova nového člověka, všestranně připraveného budovatele socialismu a komunismu, uvědomělého vlastence a internacionalisty, obránce socialistické vlasti a celého socialistického společenství patří k předním úkolům budování rozvinuté socialistické společnosti.

Nebylo proto náhodné, že XV. sjezd KSČ v návaznosti na dokumenty XIV. sjezdu KSČ a materiály ze zasedání ÚV KSČ po XIV. sjezdu KSČ znovu zdůraznil, že „úsilí strany, celé ideologické oblasti směřuje k tomu, aby se našemu člověku vědecký světový názor stal vlastní, aby umožnil rozumět tendencím společenského vývoje, událostem doby a na základě hlubokého vnitřního přesvědčení účinně se podílet na historickém díle výstavby socialismu“. (XV. sjezd Komunistické strany Československa, Praha 1977, s. 70.)

Dlouhodobá pozornost KSČ komunistické výchově našich pracujících je výrazem poznání toho, že proces formování nového člověka je procesem dlouhodobým, nepřetržitým, kontinuálním, konkrétně historicky podmíněným procesem, který představuje dialektickou jednotu světonázorové, ideově politické, mravní, právní, vědecké, estetické, jazykové, pracovní a tělesné výchovy. Přesto, že světonázorovou a ideově politickou výchovu považujeme vzhledem k jejich třídní funkci, rozsahu a vlivu na ostatní složky komunistické výchovy za složky stěžejní a hlavní, neznamená to, že ostatní jsou méně důležité a zastupitelné.

Komunistická výchova představuje dialektickou jednotu působení všech slo-

žek výchovy i jejich vzájemnou souvislost, podmíněnost a vzájemné působení při utváření socialistického profilu člověka. Vyžaduje proto respektování podmínek, předpokladů, ale i prostředků, obsahu a cílů výchovy.

Nedílnou součástí jednotného procesu komunistické výchovy je mravní výchova. Jejím obsahem je výchova v duchu komunistické morálky. V. I. Lenin v konkrétně historické situaci dvacátých let na III. všeruském sjezdu Komunistického svazu mládeže Ruska zdůraznil: „Morálka slouží tomu, aby se lidská společnost povznesla výše a zbavila se vykořisťování práce... Základem komunistické morálky je boj za upevnění a dovršení komunismu.“ (Lenin, V. I.: Úkoly organizací mládeže, Spisy, sv. 31, Praha 1955, s. 291.)

Klasikové marxismu-leninismu vysoce oceňovali sociální funkce morálky při výchově nového socialistického člověka. Jejím úlohu však neabsolutizovali. Byli proti každé morálce, která přeceňovala svou vlastní společenskou úlohu a vydávala se za spasitelku člověka a společnosti. Proto kritizovali každý etický systém, který vytvářel iluze o možnosti vzniku socialismu bez třídního boje, revoluce, bez sociálního násilí, mravní nebo juristickou obrodu společnosti. Morálka, která moralizuje bez znalosti zákonitostí společenského vývoje, která si neuvědomuje, že je pouze částí společenské reality a chce ji změnit celou, není morálkou revolučního činu, ale „nemohoucností, uvedenou v činnost“. (Marx, K. - Engels, B.: Svatá rodina aneb kritika kritické kritiky, Spisy, sv. 2, Praha 1957, s. 222.)

Záludnost mnohých abstraktně moralistických teorií, přes jejich proklamaci univerzální lidskosti, morálky lásky a úcty k člověku, solidarity, soucitu s trpícími byla právě v tom, že nepřipouštěla jinou alternativu dosažení sociálních cílů než pomocí morálky. Jejím faktickým smyslem nebylo napomoci, ale odvrátit proces revoluční emancipace lidstva.

Zakladatelé vědeckého socialismu vědomě porušili tradice dosavadních filosofických a etických systémů, které považovaly za mravně každé jednání člověka, které je v souladu s obecnými, abstraktními, netřídními a ahistoricky pojatými morálními kodexy, principy, pravidly, příkazy či vzory. Dokázali, že každá etika jako teorie morálky v třídní společnosti je třídní... „Tvrdíme, že všechny dosavadní morální teorie jsou v poslední instanci plodem té které ekonomické situace společnosti. A protože společnost se až dodnes pohybovala v třídních protikladech, byla vždy morálkou třídní; buď ospravedlňovala panství a zájmy třídy vládnoucí, anebo představovala, jakmile potlačená třída dostatečně zesílila, vzbouření proti tomuto panství a budoucí zájmy potlačených... Opravdu lidská morálka, která bude nad třídními protiklady i nad vzpomínkou na ně, bude až na takovém stupni vývoje společnosti, na němž bude třídní protiklad nejen překonán, nýbrž i v životní praxi zapomenut.“ (Engels, B.: Anti-Dühring, Marx-Engels, Spisy, sv. 20, Praha 1966, s. 108–109.)

Marxistická etika jako teorie morálky odráží novou společenskou skutečnost spjatou s proletariátem. Je filosofickou vědou o podstatě morálky, zákonech jejího vzniku, vývoje a působení, vědou o formování komunistické mravnosti.

Marxisticko-leninské etice je vlastní jedna teorie a praxe. Prakticky činný, dialektický, kritický aspekt marxisticko-leninské teorie se stal také podstatným rysem marxisticko-leninské etiky jako filosofické vědy. Etika jako věda zkoumající vznik, podstatu a zákonitosti vývoje morálky z hlediska vývoje mravního vědomí, mravních vztahů a mravní praxe ve všech oblastech života společnosti se stává součástí ideologie. Odráží mravní život společnosti v závislosti na ekonomických, politických a třídních poměrech v systematické, konceptuální podobě a vyjadřuje historicky nejpokrokovější a v třídní společnosti nejmravnější zájem, jehož nositelkou se stala dělnická třída. Tento zájem je spojen nejen s poznáváním mravní skutečnosti, ale také s praxí a výchovou lidí.

Morálka, která se opírá o vědecký

marxisticko-leninský systém, je morálkou činu, morálkou bojující, spjatou s třídním bojem, socialistickou revolucí, s budováním socialistické a komunistické společnosti, s obranou socialistické vlasti a celého socialistického společenství, s bojem za společenský pokrok. Aktivní podíl na tomto dějinném procesu při zachování osobní zodpovědnosti za výsledky této činnosti — tedy společenská praxe — je kritériem mravnosti.

Při posuzování jakékoli činnosti je klíčovým postulátem konkrétně historický, sociálně politický, třídní princip, který je obsahem dnes již historického výroku V. I. Lenina na III. všeruském sjezdu komunistického svazu mládeže Ruska: „Pro nás je mravnost podřízena zájmům třídního boje proletariátu... morálka je to, co pomáhá zničit starou vykořisťovatelskou společnost a sjednotit všechny pracující kolem proletariátu budujícího novou společnost komunistů.“ (Lenin, V. I.: Úkoly organizací mládeže, Spisy, sv. 31, Praha 1955, s. 288, 289.)

Mravní regulativy jsou významným momentem orientace člověka ve světě, plní významnou ideologickou a motivační funkci při jeho rozhodování a činnosti. Před mravními problémy v životě nestačí zavřít oči, člověk je nemůže nebrat v úvahu. V praktickém životě je vystaven vlivu či tlaku nejrozumnějších mravních názorů a postojů, které jsou odlišné od jeho přesvědčení. Musí být proto pro řešení mravních konfliktů ideově připraven, jinak nedokáže popřít ani ospravedlnit některý z protikladných názorů. Teoretická a metodologická východiska pro mravní orientaci, hodnocení a rozhodování poskytuje marxisticko-leninská etika jako teorie morálky. Odráží objektivně, konkrétně historicky a třídně mravní jevy skutečnosti a syntetizuje je v ucelenou mravní teorii, která se stává východiskem mravní výchovy lidí.

Specifičností mravního vědomí je v tom, že hodnotí prakticky všechny sféry působnosti člověka. Fyzická a duševní práce, nejrozumnější vztahy mezi třídami a státy, osobností a společnostmi, konkrétní vztahy mezi lidmi v rodině, v soukromí i ve vojenském kolektivu, třídní boj, zákonodárné akty, politické události, války, ozbrojená střetnutí, různé činy individua ve válkách, jsou morálkou hodnoceny a také mravně sankcionovány. Sankce není vesměs mocenská, nemá institucionální formu, ale vzniká přímo v procesu masové činnosti, v níž veřejné mínění jako živelná forma vědomí posuzuje jakýkoli čin. Morálka jakoby v tomto směru byla všekompetentní, do jisté míry všudypřítom-

ná. Jako by nepřiměřeně rozšiřovala svou pravomoc. Prakticky posuzuje všechno, co je objektem uvědomělého vztahu a odůvodněného činu člověka.

Mravní uvědomění je vlastní každému člověku proto, že je člověkem, osobností. Morálka je již svým původem široce masová, všeobecná, i když přitom hluboce osobní, individuální.

V morálce jsou problémy všelidského třídního, individuálního i historického měřítka transformovány do lidské životní zkušenosti a naopak běžné lidské problémy dostávají někdy obecnější rozměr a vyúsťují do širokých světónázorových problémů. Člověk totiž dovede spojovat a spojuje obecné a individuální v sociálním životě. Sféra morálky je jednou z nejlépe přístupných forem vědomí, pomocí níž lidé zaujímají nejrůznější stanoviska a reflektují nejsložitější procesy, které probíhají ve společnosti.

Tímto tvrzením nečiníme z morálky výsadní formu společenského vědomí, spíše konstatujeme fakt, jakým způsobem mravní vědomí hodnotí sociální skutečnost, službu v armádě, poslání a její funkci i ozbrojené násilí. Mravní vědomí je odrazem objektivní skutečnosti. Je však také modifikováno převzatými a přijímanými názory, zprostředkovanými individuálními a skupinovými sděleními, ale i teorií morálky — etikou.

Vztah marxisticko-leninské etiky a vojenské etiky

Mravní výchova vojáků se stala také integrační součástí komunistické výchovy příslušníků ozbrojených sil socialistického společenství. Vzhledem k charakteru článku považují za nutné zdůraznit některé skutečnosti, které determinují obsah, formy a prostředky mravní výchovy v armádě. Řešení vztahu mravní výchovy v občanském životě a v armádě a základních determinant mravní výchovy v socialistické armádě bude dalším obsahem analýzy.

Armáda jako třídní, mocenskopolitický nástroj socialistického státu je součástí společnosti. Charakteru společnosti odpovídá i charakter armády. Armáda jako politický nástroj vládnoucí třídy vyjadřuje svými cíli, které sleduje, svým posláním, svou strukturou realizované představy vládnoucí třídy o svém mocenském nástroji. V armádě jako neoddělitelné součásti společnosti platí obecně politické, právní principy, normy, zákony, které platí ve společnosti.

Mravní hodnocení činnosti jednotlivcem jde vždy přes generalizující pojmy dobra — zla, spravedlnosti — nespravedlnosti, lidskosti — nelidskosti, společenského pokroku — regrese, racionality — iracionality apod.

V hodnocení se vyslovují soudy o mravnosti či nemravnosti činnosti člověka, sociální skupiny, třídy nebo celé společnosti. Výsledkem pozitivního nebo negativního hodnocení je vytváření vzoru, který se má nebo nemá následovat. Mravní hodnocení různých činností však nejen konstatuje, ale mluví za právo na existenci, je nejen poznáním dané skutečnosti, ale i vyjádřením stanoviska jednotlivce, třídy nebo celé společnosti k dané skutečnosti nebo činnosti.

Z těchto souvislostí vyplývá, že mravní výchova je nezastupitelnou součástí komunistické výchovy. Přispívá k upevňování socialistických vztahů vzájemné pomoci a spolupráce. Mravní vztahy jsou fakticky prostředkem objektivizace mravního vědomí v činech a jednání lidu. Mravní vědomí se spolupodílí na formování vědeckého světového názoru a hodnotového systému socialistického člověka, plní regulativní funkci při řešení individuálních, třídních a společenských rozporů, podílí se na utváření socialistického mravního přesvědčení a mravních vlastností a návyků občanů i vojáků.

Mravní principy, vztahy, kodexy, jsou pro příslušníky armády stejně závazné, jako pro kteréhokoliv příslušníka společnosti. V této obecné rovině není rozdíl mezi občanskou a vojenskou etikou. Obecně jako množina společenských jevů má podstatný charakter. Má obecnou platnost. Občan se stává vojákem, voják je občanem socialistického státu a je povinen respektovat a plnit právní normy a zákony stejně jako principy a normy morálky.

Na druhé straně ale musíme také respektovat specifické místo, funkci a úkoly armády jako mocenskopolitické instituce socialistického státu. Specifičnost funkce a poslání armády se odráží i ve vojenské etice. Jestliže marxisticko-leninská etika vyjadřuje obecný teoretický mravní systém platný ve společnosti, je vojenská etika její integrální, nevýznamnou součástí. Zkoumá specifiku projevů morálky společnosti v období „příprav k ozbrojené obraně vlasti nejen vojenských kádřů, ale všeho lidu ... Ve své podstatě je kon-

centrovaným výrazem mravních principů, norem, pravidel, které určují vztah člověka k vojenské povinnosti obrany socialismu". (Volkogonov, D. A.: Vojenská etika, Praha 1978, s. 15–16.)

Oblast vojenství má svou relativně samostatnou etiku, která je součástí mar-

xisticko-leninské etiky. Zvýrazňuje základní rysy a momenty, které požaduje vojenství a které se promítají do mravního vědomí, mravních vztahů a mravní praxe příslušníků armády, specifika se projevuje také ve zvláštích jejich projevu i formování.

Determinanty vojenské etiky

1. Specifika poslání a funkce armády vtiskuje i specifickou podobu organizací, systémů řízení, společenským vztahům, hodnotnému systému i morálce v armádě. Vojenská etika respektuje nutnost výstavby armády jako přísně centralizované instituce se svou hierarchií, systémem podřízenosti shora dolů požadující zachování stanoveného režimu, kázně, pravidel a norem v celém životě armády. Z přísného centralismu vyplývá také zvláštní postavení vojenského vedoucího, velitele. Je důležitým článkem v hierarchickém systému moci. Velitel vyzbrojený nedílnou velitelskou pravomocí má nejen právo, ale i povinnost řídit činnost podřízených rozkazem. Centralistický systém snižuje rozsah lidských vztahů, dominují oficiální služební vztahy mezi jednotlivými stupni řízení, vztahy mezi občany — obránci socialistické vlasti. Kategoričnost závěrů vojenské etiky se opírá o právně morální základy vojenské přísahy, řádů, předpisů a nařízení velitelů a náčelníků.

Specifika mravních vztahů v armádě je dána nejen výrazně normativní podobou vojenské etiky, ale i jakousi paralelou mezi mravními a právními normami, zakotvenými v řádech, předpisech a směrnicích. V armádě totiž dochází k tomu, že některé mravní normy, které je potřeba zachovávat, mají juristickou podobu, jsou zakotveny v řádech a takto přes svůj mravní obsah a právní formu sankcionovány. Tyto normy mají podobu imperativu, příkazu, směrnice, jak se má občan chovat ve vojenském organismu.

Tato paralela mezi právními a mravními normami vyplývá z požadavku usměrnit činnost lidí v nutných mezích tak, aby připravenost armády byla adekvátní požadavkům soudobého boje, v němž vysoká úroveň organizovanosti, přesnosti a kázně neztratila své místo. V armádě obecně neplatí nechci, nepochci, nemohu. Rozkaz musí být splněn. Řešení mnohých úkolů je neodkladné, není možné do nekonečna přesvědčovat, prosit, čekat, až jednotlivec pochopí a uvědomí si smysl vojenské povinnosti.

To však neznamená „Maui halten und weiter dienen". Vojenská služba předpo-

kládá zájem, aktivitu a iniciativu, uvědoměly a samostatný přístup k plnění úkolů. Pouze v případech neplnění úkolů, porušení řádů a předpisů dochází k donucovacímu právnímu aktu a k postihu jednotlivců. Právní (kázeňský) postih je na první pohled operativnější, rychlejší a pro velitele snadnější způsob vyžadování plnění úkolů. Žádné přinucení však nemění samo o sobě vojákovo vnitřní přesvědčení, strach z trestu nenahradí vědomí povinnosti. Lidé, kteří nemají ideové a mravní přesvědčení, mohou být jevově poslušnými a ukázněnými vojáky, ale vnitřně slabými, lícoměrnými a neschopnými samostatně plnit úkoly, ale i schopnými kdykoli porušit jakoukoli právní a mravní normu.

Mravní vztahy v armádě odrážejí výrazně asociaci politiky, práva a morálky. Specificky morální vztah nemůže existovat v armádě „v čisté podobě", mimo vztahy člověka ku třídě, státu a společnosti. Realizace poznatých vývojových perspektiv morálky, zprostředkovaná společenskými vědami, zvláště politikou a právem, činí i vojenskou etiku reálnou, nikoli abstraktní.

2. Dalším rysem vojenské etiky je dominace společenského před osobním, která vystupuje ve výraznější podobě než v občanském životě. Má ve vztahu k vojenské službě podobu společenské povinnosti, která vyjadřuje zájem společnosti na tom, aby byl každý občan připraven k obraně vlasti. Proto se po něm požaduje, aby se podrobil všeobecné vojenské povinnosti, která je vojenskoodbornou přípravou k obraně vlasti. Tato povinnost zaujímá v hierarchii společenských povinností čelné místo a dostává se jí od společnosti nejvyššího mravního ocenění. „Služba v naší armádě je čestnou povinností," hovoří se v materiálech XV. sjezdu KSČ. „Je školou, v níž se mladí lidé fyzicky a charakterově zakalují a politicky vyzrávají, učí se odvaze, disciplinovanosti, organizovanosti, kolektivismu a získávají zkušenosti a znalosti potřebné pro celý život." [XV. sjezd Komunistické strany Československa, Praha 1977, s. 70.]

Priorita společenského před osobním

není vojenskou specifikou, ale obecným mravním požadavkem pro celou společnost. Má celou řadu konkrétních projevů. Požadavky na zachování společenské kázně, společenské povinnosti, na mravní vztahy mezi jednotlivcem a kolektivem, na řešení vztahů mezi individuálními, třídními a společenskými zájmy a mezi individuálními, národními a internacionálními zájmy to dokazují.

V armádě dostává tento požadavek rysy kategorického imperativu, který prolíná celým hodnotovým systémem armády. Vojenská služba je takovou službou vlastní, kterou dnes nemůžeme spojit jen s kritickými momenty existence ohrožení nebo války. Má-li socialistická armáda splnit svou funkci nástroje míru, musí být ozbrojené síly socialistického státu organizovány jako účinný nástroj státní politiky, který je schopný kdykoli, v kterékoli době ubránit socialistické společnosti.

Priorita kolektivního, třídního, společenského, národního a internacionálního před individuálním představuje ve vojenském organizmu nejvyšší mravní hodnotu. Toto vědomí společenské povinnosti převrací etickou teorii v moment praxe, jejímž projevem je uvědomělé plnění úkolů při zabezpečování obranyschopnosti socialistické vlasti.

3. Specifičnost vojenské etiky je dále dána posláním a funkcemi, které plní armády socialistického společenství v přípravě na možnou válku. Války v soudobých dějinách patří k největším překážkám a hrozbám, které mohou obrátit vniče veškeré úsilí lidstva o společenský pokrok, vynakládaný po celé generace. V bouřlivém vývoji společnosti dosáhla racionalizace prostředků násilí hranice, za kterou by se sociální funkce ozbrojeného násilí změnila z možné formy účelného donucení v neúčelnou zkázu. V okamžiku, kdy se prostředky násilí stávají absolutně ničivými, stávají se nejen morálně, ale i politicky problematickými.

Zrodem armády socialistického státu dochází ke kvalitativnímu zvratu všech politických a mravních hodnot, k jejich naplnění byly armády jako mocenské, ozbrojené nástroje vládnoucích vykořisťovatelských tříd orientovány. Socialistické armády se nestávají nástrojem politické reakce, sociálního útlaču a nesvobody, ale nástrojem pokrokových sil v boji za svobodu, sociální pokrok a v současné době za vyloučení světových válek ze života společnosti. Armády zemí socialistického společenství se staly v době, kdy otázky války a míru vystupují jako prvořadý problém naší doby, svou mohutností, ne-

ustálou bojovou pohotovostí spolu s jinými faktory mírotvorným činitelem, garantem světového míru. Tato svérázná situace však vyžaduje, aby armády socialistického společenství ani na okamžik nepolevily ve svém úsilí o upevňování bojové síly, neustálé bojové pohotovosti a připravenosti k odrazení případného agresora. „Sovětský svaz dělá a udělá všechno, aby se nepřipustilo vypuknutí jaderné války, aby se národy nestaly obětmi jaderných útoků — prvního ani následujících. To je naše pevná linie, a v souladu s ní budeme jednat“, řekl L. I. Brežněv na XVIII. sjezdu Leninického komosolu. „Uchránit naši zemi a odevzdat ji mladé generaci se vším jejím bohatstvím a krásou, nezmračenou plameny jaderného požáru — na to musí být podle našeho přesvědčení zaměřeno úsilí lidstva. Sovětský svaz dělá všechno, aby mír byl zachován a upevněn“.

4. Poslání armád zemí socialistického společenství vtiskuje konkrétní podobu i mravní přípravě příslušníků armády. Úkoly pro mravní přípravu příslušníků armády vyplývají jednak ze základních stranických dokumentů, usnesení sjezdů a zasedání ústředních výborů komunistických stran, ale jsou také explicitně konkretizovány v požadavcích vojenské přísahy a řádů. V armádě má totiž naplňování cílů mravní výchovy tu zvláštnost, že jde nejen o formování mravních vlastností občanů socialistické společnosti, ale i o formování morálně bojových vlastností obránců socialistické vlasti. Tyto vlastnosti se utvářejí v procesu bojové a politické přípravy a v konkrétní historické situaci představují morálně politický faktor armády.

Mravní výchova v armádě se významným způsobem podílí na výchově uvědomělých obránců socialistické vlasti. Vychází z toho, že osvojení si marxisticko-leninské teorie a metodologie vytváří předpoklady pro porozumění základním tendencím společenského vývoje, hlavních událostí doby i pro vytváření přesvědčení o nutnosti a mravnosti podílení se na výstavbě rozvinuté socialistické společnosti i na obraně socialistických vymožeností.

Spolupodílí se na výchově politicky, vojensky, technicky a fyzicky, psychicky a mravně zdatného vojáka, iniciativního a samostatného při plnění všech úkolů. Vojáka, který je schopen samostatně myslet i jednat, který je odpovědný za své místo a funkci ve vojenském organizmu i za způsob, jakým ji v praxi naplňuje. O všestrannou přípravu takového vojáka usilujeme.

K NARŮSTÁNÍ ÚSILÍ ZA BOJE V HLOUBCE NEPŘÁTELSKÉ OBRANY

V článku rozeberu některé otázky rozvíjení útoku divizí v hloubce nepřátelské obrany. Nejdříve ukáži význam zasazování druhých sledů a záloh pro narůstání úsilí za boje v hloubce nepřátelské obrany a rozeberu možné podmínky pro jejich zasazení. Pak rozeberu úlohu velitelů a štábů při organizaci zasazení druhých sledů a záloh a nakonec objasním hlavní zásady všestranného zabezpečení zasazení druhého sledu divize (pluku) za přesunu, na čáře zasazení a za boje po zasazení.

Význam zasazování druhých sledů a záloh pro narůstání úsilí

Důležitou podmínkou zabezpečení rychlého tempa útoku je včasné, systematické a plánovité narůstání úsilí. Jeho hlavním cílem je znemožnit nepříteli manévrovat volnými silami a prostředky v hloubce jeho obrany a zbavovat ho tak schopnosti klást další odpor našim vojskům. Toho dosahujeme efektivním vedením jaderných a chemických úderů a úderů letectva na nej důležitější objekty nepřítelů, manévrem palbou klasických prostředků ničení a manévrem vojsky, jakož i včasným zasazením druhého sledu (vševojskové zálohy) divize do boje.

Za nejdůležitější objekty v sestavě nepřítelů, které mohou ohrozit dosahování vysokého tempa útoku divize v hloubce nepřátelské obrany, považujeme např. část raketového dělostřelectva oddílu LANCE (HJ), tankovou brigádu (soustředěnou nebo na přesunu), dále to může být sklad speciální munice, velitelské stanoviště motorizované divize, jednotka bitevních vrtulníků, palebná postavení raketometů LARS, uzel odporu motorizovaného praporu a další objekty. V závislosti na situaci nepřítelů, situaci vlastních sil a prostředků, zvláště oddílu vojskových raket divize a raketových prostředků nadřazeného

velitele, je pak účelné ničit jadernými údery prostředky nadřízeného velitele raketový dělostřelecký oddíl LANCE a sklad speciální munice. Jadernými údery divize (popř. letectva) je vhodné ničit jednotky tankové brigády v prostoru rozmístění nebo na přesunu. Dalším jaderným úderem divize můžeme ničit velitelské stanoviště nepřátelské divize a letiště bitevních vrtulníků. Údery letectva (klasickými prostředky ničení) je vhodné ničit nebezpečné pohyblivé cíle např. baterii HONEST JOHN (LANCE) a ustupující jednotky nepřítele v útočných pásmech prvosledových pluků. Dělostřelectvem bude vhodné ničit a umlčovat nepřátelské uzly odporu, bitevní vrtulníky na letištích a ve vykávacích prostorech a dělostřelectvo. K zabezpečování vysokého tempa útoku prvosledových útvarů organizujeme manévr vojsky. K tomu využijeme především praporů prvosledových pluků a jejich zasazovaných druhých sledů, které usměrníme ke zničení ustupujících částí nepřítele, k vyvrácení uzlů jeho odporu a zabezpečení čáry zasazení druhosledového pluku divize. Zasazený pluk druhého sledu (tankový nebo motostřelecký pluk na BVP) je předurčen k rozvíjení útoku do hloubky, k překonání vodních překážek a k ovládnutí důležitých objektů a součinnosti s vrtulníkovým výsadkem z choďu.

Druhý sled divize zasazujeme zpravidla po splnění bližšího úkolu divize k narůstání síly a k rozvíjení úspěchu prvního sledu. Tak tomu bude zejména při útoku divize s použitím jaderných zbraní.

Za útoku bez použití jaderných zbraní, zejména při průlomu předem připravené nepřátelské obrany, bude třeba veškeré úsilí dělostřelectva soustředit na zabezpečení průlomu postavení brigád prvního sledu nepřítele. Druhosledová brigáda nepřítele bude rozmístěna mimo dosah našeho dělostřelectva a oslabit a zdržet ji bude možné zpravidla jen údery letectva. Bojeschopné síly této brigády mohou mít dostatek času k zaujetí obrany na postavení divizních záloh, popř. organizovat protizteč. Zaujme-li tato záloha obranu, bude ji třeba zpravidla znovu prolamovat. Aby se nesnížilo tempo útoku a abychom dosáhli výhodného poměru sil zvláště na směru hlavního úderu divize, bude třeba zasadit druhý sled divize, zpravidla motostřelecký pluk na BVP nebo tankový pluk a to zpravidla ještě před splněním bližšího úkolu divize. Předčasné nebo opožděné zasazení druhého sledu do boje se může projevit velmi nepříznivě na plnění bojového úkolu divize. Někdy může vést i k nesplnění úkolu.

Pod pojmem předčasné zasazení rozumíme zpravidla vyvedení druhého sledu na čáru zasazení za situace, kdy pluky prvního sledu jsou ještě schopny plnit dané bojové úkoly, kdy nepřítel dosud nezasadil své druhé sledy a zálohy nebo když síly a prostředky divize, které jsou určeny k plnění úkolů zabezpečení zasazení druhého sledu, nejsou z různých příčin schopné plnit úkoly zabezpečení.

K opožděnému zasazení druhého sledu divize může dojít za situace, kdy bylo třeba na určitém směru dosáhnout zasazením druhého sledu výrazné převahy v silách a prostředcích nad nepřítelem. K takové situaci může dojít, když na daném směru nepřítel zaujme svým druhým sledem (zálohou) obranu nebo vede protizteč. Kromě toho se bude nepřítel za boje v hloubce své sestavy snažit zabránit včasnému zasazení našich druhých sledů a záloh. Může je napadat jadernými a chemickými údery, údery letectva i palbami dělostřelectva. Včasné zasazení našeho druhého sledu mohou ovlivnit i nepřátelské bitevní vrtulníky, nezničené zbytky nepřítele, popř. jeho průzkumné diverzní skupiny.

V podmínkách bojové činnosti s použitím jaderných zbraní budeme druhý sled divize zasazovat zpravidla do mezer a trhlin v nepřátelské sestavě, k vy-

užití výsledků jaderných úderů vedených na uzly nepřátelského odporu i na další objekty v hloubce nepřátelské obrany.

Druhý sled divize můžeme též zasadit za situace, kdy nepřátelská záloha přisunovaná k vedení protizteče byla oslabena a zdržena jadernými a dalšími údery. Zasazený druhý sled divize pak může dokončit zničení této zálohy nebo její části ve střetném boji.

K obdobné situaci při zasazení druhého sledu může také dojít, jestliže oslabená a zdržená záloha nepřítele neuspěje včas zaujmout obrannou čáru v hloubce. V takovém případě můžeme zasadit náš druhý sled ke zničení nepřátelských sil, které zaujímají obranu. V podobných případech můžeme druhý sled zasazovat i v předbojové sestavě.

Druhý sled divize postupuje při rozvíjení útoku za prvním sledem v praporech prouděch ve vzdálenosti 15–20 km a je připraven k včasnému zasazení do boje. Postupuje skoky v závislosti na tempu útoku prvního sledu divize. Pohyb druhého sledu (vševojskové zálohy) divize řídí náčelník štábu z velitelského stanoviště divize.

Je-li zasazení druhého sledu divize plánováno po splnění bližšího úkolu divize, můžeme (v závislosti na předpokládaném tempu útoku pluku prvního sledu) vycházet z těchto časových a prostorových ukazatelů:

- vzdálenost původního prostoru rozmístění druhosledového tankového pluku na čáru zasazení je 45–50 km;

- vzhledem k nerovnoměrnému postupu prvosledových pluků a požadavku zasadit druhý sled z plánované či neplánované čáry včas; je třeba pluk druhého sledu přibližovat za prvosledovými pluky skoky na vzdálenost 15–20 km tak, aby byl mimo dosah většiny nepřátelského želestřelectva;

- při tempu útoku prvosledových pluků 3–4 km/h, (2–3 km/h) může první skok vykonat zhruba v době, kdy prvosledové pluky splní své bližší úkoly v hloubce kolem 10–15 km od předního okraje nepřátelské obrany. To je za 3–4 (5–6) hodiny od zahájení útoku.

Za těchto pomínek může učinit první skok v délce 15–20 km do prostoru, kde byly původně rozmístěny bojové sestavy prvosledových pluků. V tomto prostoru může využít dříve vybudovaných zařízení k uchování plné bojeschopnosti druhého sledu.

Druhý skok může zakončit v době, kdy prvosledové pluky budou dokončovat splnění svých následujících úkolů, popř. bližšího úkolu divize. Předpokládáme-li hloubku této části bojového úkolu 15–20 km a tempo útoku 4–5 km/h (3–4 km/h), pak bližší úkol divize mohou pluky prvního sledu splnit za další 3–4 (4–5) hodiny.

To je celkem za 6–8 (9–11) hodin od zahájení útoku. Za tohoto předpokladu musí být druhý sled divize v posledním prostoru rozmístění, v pohotovosti k zahájení přesunu na čáru zasazení. Vzdálenost na čáru zasazení z posledního prostoru rozmístění by neměla přesahovat délku 20 km a to z důvodu, aby pochod na čáru zasazení trval co nejkratší dobu.

Pluk druhého sledu divize se může přemísťovat po jedné až dvou pochodových osách. Je-li bojová činnost vedena jen s použitím klasických prostředků ničení, postačí k prvnímu, popř. i k druhému skoku i jedna osa, protože pro přemístění je relativně více času. Pak se může pluk přemísťovat i po praporech. K přesunu na čáru zasazení z posledního prostoru rozmístění je lépe mít dvě pochodové osy. Tím dosáhne rychlejšího přesunu a plynulosti při rozvíňování prvosledových praporů do bojových (předbojových) sestav.

Úloha velitele a štábu při organizaci zasazení druhého sledu divize

Druhý sled (vševojskovou zálohu) zasazujeme do boje na základě zámyslu velitele. Štáb divize (pluku) rozpracuje a vyřeší způsob zasazení (čára zasazení, směry, předpokládaná doba zasazení), bojový úkol a jeho členění, opatření k zabezpečení přesunu, zasazení, boje a součinnost. Tato opatření vyjádříme graficky v rozhodnutí velitele divize a v příslušných plánech použití druhů vojsk a v plánech zabezpečení bojové činnosti. Podle nich stanovíme úkoly vojskům, organizujeme součinnost a upřesňujeme reálné zasazení v průběhu boje.

Pokud jde o volbu způsobu zasazování druhého sledu divize, pak můžeme vycházet z článku 251 Polní řádu ČSLA, který uvádí: „Druhý sled (vševojsková záloha) se zasazuje do boje v mezerách nebo na bocích útvarů prvního sledu.“ K zasazení druhého sledu do mezery vzniklé mezi útvary prvního sledu chcí podotknout, že taková mezera nevznikne v průběhu bojové činnosti samovolně.

Její vytvoření je třeba předem plánovat a podle toho stanovit i směry útoku prvosledových pluků a jejich útočná pásma. Bojovou činnost prvosledových pluků je pak třeba řídit v duchu plánu boje a v závislosti na vývoji situace. Jinak by totiž mohlo dojít k nejméně výhodnému způsobu zasazení druhého sledu, to znamená překročením bojových sestav některého z prvosledových pluků. Tento způsob je krajně nevýhodný, nebezpečný a složitý. Proto se mu snažíme vyhnout.

K použití druhého způsobu zasazení — tj. na bocích útvarů může dojít za situace, kdy mezi útvary prvního sledu nebude dostatečně širokých mezer. Mnohotvárnost dynamických bojových situací si však vynutí zvolit takový způsob zasazení, který je v dané situaci nejvýhodnější, nejrychlejší a nejjednodušší.

Druhý sled (vševojsková záloha) pluku se obvykle zasazuje do boje po splnění bližšího úkolu pluku k narůstání úsilí při ničení nepřátelských divizních záloh. Jestliže se útok pluku nerozvíjí v dostatečně vysokém tempu, nebo jestliže je vyřazen některý z prvosledových praporů, může být druhý sled (VŠZ) pluku zasazen ještě do splnění bližšího úkolu pluku ke zničení brigádních záloh nepřítele.

Podle zkušeností ze cvičení může být druhý sled (VŠZ) pluku zasazen ještě do splnění bližšího úkolu pluku ke zničení brigádních záloh nepřítele.

Podle zkušeností ze cvičení může druhý sled (VŠZ) pluku spotřebovat na přesun a rozvinutí 30—40 minut. Kromě toho spotřebuje velitel praporu 20—30 minut na upřesnění svého rozhodnutí a na stanovení bojových úkolů podřízeným. Z toho vyplývá, že druhý sled pluku (VŠZ) může být zasazen do boje celkem asi za 1 hodinu po obdržení bojového úkolu. Z toho vycházíme při organizaci jeho zasazení.

Velitel tankového pluku může podřídít druhému sledu (VŠZ) část dělostřelectva. Velitel motostřeleckého pluku mu může podřídít i část tanků. Dále určí doplňkové úkoly dělostřelectvu a upřesní úkoly prvosledovým praporům k zabezpečení bojové činnosti druhého sledu. Vycházíme z toho, že všechny tyto úkoly plní velitel pluku ve velmi krátkém čase.

Štáb pluku proto sleduje nepřetržitě průběh bojové činnosti a změny v situaci. Soustřeďuje, vyhodnocuje a hlásí veliteli pluku nové údaje o nepříteli, o situaci a postupu praporů, dělostřelectva a o těch prostředcích, které jsou

určené pro podporu druhého sledu (VŠZ) při jeho zasazení nebo mu budou při zasazení podřízeny. Dále získává štáb pluku údaje o terénu a o charakteru nepřátelské obrany. Jakmile se velitel pluku rozhodne pro zasazení druhého sledu, zabezpečí štáb doručení rozkazů vykonavatelům a činí opatření k zabezpečení zasazení druhého sledu. Za tím účelem stanoví doplňkové úkoly pro průzkum, nařídí uvolnění os přesun na čáru zasazení a prostorů palebných postavení podpůrného — přiděleného dělostřelectva a jejich ženijní zabezpečení, určení palebných úkolů dělostřelectvu, vysunutí prostředků PVO pluku k zabezpečení zasazení druhého sledu, zabezpečení výjezdu velitele pluku a některých náčelníků na pozorovatelnu v prostoru čáry zasazení, provedení opatření OPZHN a další.

O svém rozhodnutí pro zasazení druhého sledu (VŠZ) podává velitel a štáb pluku hlášení veliteli a štábu divize, informuje sousedy a upřesňuje s nimi způsob součinnosti.

Druhý sled (VŠZ) divize je účelné zasazovat do mezer mezi útvary prvního sledu nebo zpoza jejich boků. Je nežádoucí nahuštění a promíchání bojových sestav útvarů prvního a druhého sledu.

K zabezpečení zasazení vysílá štáb divize závčas k předpokládané čáře zasazení druhého sledu průzkumné skupiny, přisunuje prostředky rádiového radiotechnického a dělostřeleckého průzkumu, organizuje pozorování z vrtulníků, shromažďuje zprávy získané jednotkami a útvary prvního sledu a dává požadavky na vzdušný průzkum v pásmu zasazení druhého sledu. Současně ženijní a chemický náčelník divize organizuje ženijní, radiační a chemický průzkum na osách přesunu a na čarách rozvinutí druhého sledu. Kromě toho štáb divize upřesňuje situaci a stav jednotek druhého sledu a prostředků, které se mu podřizují nebo zabezpečují jeho nasazení.

Na plnění těchto opatření štábu se podílejí téměř všichni náčelníci druhých vojsk a služeb. Na zabezpečení zasazení druhého sledu divize se pak podílejí všechny prvky bojové sestavy divize.

Bojový úkol veliteli druhého sledu upřesní velitel divize podle konkrétních podmínek situace, zpravidla již v době, kdy druhý sled dosáhne posledního prostoru rozmístění. K tomuto účelu si může velitele druhosledového pluku povolat i na velitelské stanoviště divize. Častý bude také případ, kdy velitel divize vyjede k řízení zabezpečení zasazení druhého sledu na předem určené velitelské stanoviště (pozorovatelnu).

V tomto případě může upřesnit bojový úkol veliteli pluku rádiem v době, kdy pluk ještě přesun na čáru zasazení nezahájil nebo i během přesunu. Nejvýhodnější však je povolat velitele druhosledového pluku na předem určené velitelské stanoviště (pozorovatelnu) a bojový úkol a způsob součinnosti upřesnit přímo v terénu.

Při upřesňování bojového úkolu druhého sledu velitel divize určuje charakteristiku činnosti nepřítele (jeho možný zámysl); které nepřátelské objekty na směru útoku pluku budou ničit prostředky divize, čáru zasazení do boje (dvěma body, průběh ukáže v terénu) a čas jejího dosažení druhým sledem (pohotovost k zasazení); bližší úkol (tj. jakého nepřítele, v kterém prostoru a do kdy zničit); směr dalšího útoku (a obsah bojové činnosti); posilové prostředky (které, kde a kdy převzít, pokud se tak již nestalo); způsob součinnosti s útvary prvního sledu (se sousedy, popř. s bojovými vrtulníky, s protitankovou zálohou a POZ divize, způsob využití jaderných úderů, úderů letectva a paleb dělostřelectva).

I za boje v taktické hloubce nepřátelské obrany bude třeba také upřesnit rozhraní se sousedními prvosledovými pluky, dále osy (osu) přesunu na čáru zasazení a konečně také velitelské stanoviště pluku na čáře zasazení a osu jeho přemístění za boje.

Všestranné zabezpečení zasazení druhého sledu (zálohy) do boje

Dovést druhý sled (zálohu) na stanovenou čáru zasazení rychle, skrytě, včas a v plné bojové hodnotě, znamená dosáhnout na daném směru převahy v silách a prostředcích nad nepřítelem, dosáhnout tím i taktického překvapení a splnit několik důležitých taktických principů, které mohou vést k urychlení porážky nepřátelského uskupení. To však vyžaduje organizovat všestranné zabezpečení druhého sledu již při přesunu na čáru zasazení, při vlastním zasazení a v průběhu bojové činnosti zasazeného druhého sledu (zálohy).

Zasazení druhého sledu divize je kromě ničení prostředků jaderného napadení a záloh nepřítele nejdůležitějším opatřením, které umožní narůstání úsilí při rozvíjení útoku v hloubce nepřátelské obrany ve vysokém tempu. Je tedy jednou z rozhodujících fází vedení útočného boje divize.

Před zasazením se obvykle pluku druhého sledu podřizuje část dělostřelectva z pluků prvního sledu a některý z oddílů divizní dělostřelecké skupiny. Pluku druhého sledu mohou být přiděleny také ženijní jednotky (z ženijní zálohy divize).

Jestliže se pluk zasazuje do boje z původně plánované čáry, pak velitel pluku do svého původního rozhodnutí vnáší zpravidla jen nepatrné změny (opravy) a podle toho upřesňuje i bojové úkoly podřízeným (které byly stanoveny při organizaci útoku). V tomto případě může zahájit přesun druhého sledu na čáru zasazení zpravidla ihned po obdržení rozkazu (signálu) pro zasazení. Bojové úkoly podřízeným může upřesnit během přesunu. Při náhlých a nepředvídaných změnách situace může být pluk druhého sledu (VŠZ) zasazen na směr, s nímž se předtím nepočítalo. V tom případě bude velitel a štáb pluku organizovat boj ve velmi omezeném čase, někdy i v časové tísni.

Pro přijetí rozhodnutí využije velitel pluku hlavně údajů o nepříteli, které získá od útvarů prvního sledu a dostane ze štábu divize. Je tomu tak z toho důvodu, že pluk druhého sledu organizuje svými silami a prostředky průzkum teprve poté, jakmile dostane bojový úkol. Ihned po ujasnění úkolu předá podřízeným předběžná bojová nařízení k přípravě pro přesun. Jestliže se druhý sled přesunuje, pak mu upřesníme směr dalšího přesunu. Velitel se rozhoduje na mapě. Bojové úkoly podřízeným předáváme technickými spojovacími prostředky nebo styčnými důstojníky. Po přijetí rozhodnutí se velitel pluku druhého sledu (VŠZ) přemístí na pozorovatelnu v blízkosti čáry zasazení, odkud řídí přesun a rozvinování jednotek a v případě nutnosti jim upřesňuje úkoly.

Na čáru zasazení se pluk druhého sledu přesunuje v praporečích prouděch a vysílá si čelní zajištění. Mohou to být čelní pochodové záštity v síle tankové čety až roty. Ženíjní úpravy na jedné (divizní) ose přesunu připravuje ve prospěch druhého sledu zpravidla divizní odřad zabezpečení pohybu. Při dokončování přesunu na čáru zasazení a při rozvinování druhého sledu do bojové (předbojové) sestavy je třeba nepříteli znemožnit, aby jakýmkoli způsobem zabránil včasnému a plynulému zasazení. Proti vzdušnému napadení

nepřítele, zvláště jeho bitevním vrtulníkům, zařazuje se organická protiletadlová baterie do proudu k obraně velitelského stanoviště a určují se úkoly všem ostatním prostředkům boje s vrtulníky nepřítele. Úkoly protivzdušné obrany přesunu a zasazení druhého sledu může plnit také organický nebo divizi přidělený útvar protiletadlového dělostřelectva a v některých případech také letectvo. Raketový útvar divize může vést jaderné údery na prostředky jaderného napadení nepřítele a na jeho uzly odporu před čarou zasazení, případně na jiné důležité cíle. Divizní dělostřelecká skupina a dělostřelectvo pluků prvního sledu v této fázi umlčují především nepřátelské dělostřelectvo a prostředky jaderného napadení. Plukům prvního sledu upřesní velitel divize včas úkoly ke zničení nepřátelských odporů po stranách čáry zasazení druhého sledu a k ovládnutí takových čar, odkud mohou palbou i úderem zabezpečit rozvinování a zasazení druhého sledu. Hrozí-li nebezpečí protizteče, která by mohla ohrozit plynulé a včasné zasazení druhého sledu, vysunují se na ohrožený směr protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací, včetně divizních.

Před zasazením pluku druhého sledu (VŠZ) organizujeme krátký palebný přepad nepřátelského dělostřelectva, opěrných bodů a míst velení. Ke zničení zakopaných tanků, bojových vozidel, PTRS a dalších protitankových prostředků nepřítele se používá v široké míře přímé střelby vlastních tanků, PTRS a děl. Palebný přepad se zahajuje zpravidla při přiblížení se tanků a motostřeleckých jednotek k čáře dosahu nepřátelských protitankových prostředků (tj. na vzdálenost 3—4 km), a ukončuje se při vyjití jednotek na vzdálenost 300—400 m od výbuchu vlastních granátů. Doba trvání palebného přepadu je v takovém případě 10—15 minut.

S přiblížením se k čáře zasazení rozvinují se jednotky do bojové sestavy. Využívají účinků palby vlastního dělostřelectva, z chodu přecházejí ke zteči, dokončují zničení protistojícího nepřítele a rozvinují útok do hloubky ke splnění stanovených úkolů. Po zasazení druhého sledu (VŠZ) vyčlení velitel divize do své zálohy jeden z pluků, který útočil na druhém (druhořadém) směru.

K zabezpečení bojové činnosti zasazených druhých sledů (záloh) použije velitel divize všech hlavních prostředků ničení. Jadernými údery, údery podpůrného letectva, vrtulníky a palbami dělostřelectva bude ničit a umlčovat rozhodující cíle a objekty nepřítele. Tím bude vytvářet optimální podmínky pro rozvíjení útoku ve vysokém tempu. Zasazený druhý sled (záloha) divize nebo pluku může plnit úkoly i jako předsunutý odřad, může přejít do pronásledování apod. Jestliže by nepřítel oslabil jadernými údery bojeschopnost některých útvarů divize, pak bojeschopný pluk druhého sledu umožní pokračovat v útoku, zatímco napadené útvary budou nuceny obnovovat svoji bojeschopnost. Proto utajené rozmístění druhého sledu, rychlost jeho přesunu na čáru zasazení, silná PVO a všestranné zabezpečení umožní jeho maximální bojeschopnost a plnit předpokládané úkoly.

BOJOVÁ DOKUMENTACE

VRTULNÍKOVÉHO VÝSADKU

V článku uvádím nové poznatky na tvorbu podkladů k zabezpečení rozhodnutí velitele a bojovou dokumentaci pro vrtulníkový výsadek, která se zpracovává na stupni vševojskové divize. Tím chci doplnit článek ve VM 9/1977 o variantu **rozsahu a obsahového** zaměření plánovací dokumentace.

Zkušenosti potvrzují, že na stupni divize se po dobu přípravy bojového použití vrtulníkového výsadku vytváří **skupina pro plánování vrtulníkového výsadku** (SPVV). Tato skupina je **hlavním tvůrcem** přípravy včasných a reálných podkladů nejen pro rozhodnutí velitele, ale i nařízenou dokumentaci pro vrtulníkový výsadek.

V první části rozhodovacího procesu zpracovává obsahové zaměření:

1. Rozpočtu pro bojovou přepravu vzduchem a vysazení,
2. Návrhu zámyslu boje velitele divize pro bojové použití vrtulníkového výsadku,
3. Rozhodnutí velitele divize k bojovému použití vrtulníkového výsadku.

Rozpočet pro bojovou přepravu vzduchem a vysazení zpracuje štáb divize a pluku jak pomocný dokument předem.

Na základě rozhodnutí nadřízeného velitele a přidělení **počtu a typů** vrtulníků vypočítá optimální variantu, která bezprostředně ovlivní **bojové možnosti a způsob úkolování** vrtulníkového výsadku. Bezprostředně s tím vyvodí skutečnou **hodnotu** vysazených jednotek (celkovou hmotnost) a předpokládá **dobu** vedení bojové činnosti v týlu nepřítel.

Vzhledem k tomu, že v rozpočtu je v první části uvedena organizační struktura motostřeleckého praporu a v druhé části jednotky druhů vojsk, můžeme stanovit možnou variantu **zesílení**. Současně podle únosností vrtulníků i složení **zpětného odřadu**.

Tudíž na počátku rozhodovacího procesu **konkretizace rozpočtu** vytváří optimální variantu skutečné hodnoty vrtulníkového výsadku. To souběžně ovlivňuje i předpokládaný rozsah zabezpečení jednotlivými druhy vojsk.

Zámysl boje velitele vyjadřuje pravděpodobné a obecné bojové použití vrtulníkového výsadku, což odpovídá i časové relaci v souladu s metodikou velitele a štábu.

Uvedu na příkladech:

a) **K ovládnutí horských přechodů vysadit vrtulníkový výsadek v hodnotě zesíleného motostřeleckého praporu ve dvou variantách.**

V této fázi plánování není stanoveno přesné místo vysazení. Např. v rámci útočného pásma divize může být 3—5 přechodů. Přitom každý o jiné kapacitě a důležitosti, anebo téměř stejné hodnotě. Konkrétní prostor vysazení bude stanoven na základě podrobné analýzy veškerých podmínek a v souladu s úkolem divize.

Současně přívlasek zesílený prapor vytváří pro odborné náčelníky možnost předložit návrh na optimální přidělení jednotek, munice a materiálu.

b) **K zabezpečení překonání vodního toku MORAVA vysadit vrtulníkový výsadek v hodnotě zesíleného praporu. Předpokládaná hloubka vysazení 15—20 km, délka bojové činnosti 3—4 hodiny.**

V tomto případě opět není přesně stanoveno ovládnutí mostu, přepraviště anebo úseku, ale pouze orientace na předpokládaný charakter bojové činnosti. To vyžaduje, aby velitel a zejména štáb komplexně vyhodnotil situaci nepřítele na vodním toku, jeho přístupech, jakož i předpokládané prostory vysazení a vedení bojové činnosti.

Současně hloubka vysazení a délka bojové činnosti dává předpoklad pro rozpracování návrhu zabezpečení odborným náčelníkům.

Z tohoto můžeme vyvodit, že zpracování návrhu zámyslu boje je bezpodmínečně ovlivněno bojovými možnostmi vrtulníkového výsadku, které určitým způsobem limitují hloubku vysazení a délku bojové činnosti. Souběžně s tím i charakter bojového úkolu, jakož i způsob a rozsah podpory jednotkami druhů vojsk.

Rozhodnutí velitele divize k bojovému použití vrtulníkového výsadku zpravidla obsahuje:

Rozhodl jsem s využitím vrtulníkového výsadku do prostoru

... (varianta A) ... (varianta B) zabezpečit ...

... [číslo praporu od pluku] soustředit ve vyčkávacím prostoru

... [hlavní] ... [záložní] do ... [čas].

Nakládací místa [hlavní, záložní] ...

Prostor vysazení varianta A ...

varianta B ...

Blížeší úkol: zničit nepřítele v prostoru vysazení s důrazem na ...

Následující úkol: rychlým manévrem ovládnout přechody přes řeku ... v úseku ... (prostoru) ... a udržet je do příchodu ... [číslování pluku, divize].

Ráz další činnosti: — v součinnosti s předsunutým [obcházecím] odřadem ... [číslování] zabezpečit ...

— být připraven částí sil zničit zjištěné prostředky jaderného napadení nepřítele [důležité objekty, cíle] v prostoru ...

Prostor soustředění vrtulníkového výsadku ... [po splnění bojového úkolu].

Ve prospěch vrtulníkového výsadku budou uskutečněny:

- ... (počet) letecké jaderné údery na zálohy nepřítele v prostoru ...
- ... (počet) plukovní vzlety stíhacího bombardovacího letectva na ...
- ... (počet) plukovní vzlety stíhacího letectva
- palebný přepad dělostřelectva v hodnotě ... dělostřeleckých oddílů.

Pro bojovou přepravu vzduchem jedním koloběhem je k dispozici ... (číslo) vrp s celkovým počtem ... (počet, typ vrtulníku).

K umlčení nepřítele oboustranně vzdušného koridoru (pásma průletu) je vyčleněno ... (počet, číslování dělostřeleckých oddílů).

Dělostřelecká podpora vysazení a vedení bojové činnosti vrtulníkového výsadku hodnotou ... (počet, číslování).

VS ve vyčkávacím prostoru ... (pro vrtulníkový výsadek) po vysazení ve variantě A ...

variantě B ...

Součinnost organizovat (způsob, doba) mezi vrtulníkovým výsadkem a:

- pluky útočícími na směr vysazení vrtulníkového výsadku,
- dopravním stíhacím a stíhacím bombardovacím letectvem,
- vojskem PVO s důrazem na směr, výšku bojového letu a pásmo bojového letu,
- raketovým vojskem a dělostřelectvem,
- jinými druhy vojska v závislosti na charakteru bojového úkolu vrtulníkového výsadku.

V druhé části rozhodovacího procesu skupina zpracovává tuto dokumentaci:

- předběžné nařízení pro vrtulníkový výsadek,
- plán použití vrtulníkového výsadku,
- bojové nařízení pro činnost vrtulníkového výsadku,
- plán organizace součinnosti.

Předběžné nařízení se vydává veliteli vrtulníkového výsadku k včasné informovanosti o nastávající činnosti a poskytnutí co nejvíce času na přípravu materiálního zabezpečení pro bojovou činnost v týlu nepřítele.

V předběžném nařízení se nesmí prozradit zámysl a doba zahájení příští bojové činnosti.

Předběžné nařízení pro vrtulníkový výsadek zpravidla obsahuje:

1. Připravit (počet slovem) mspr, který soustředit ve vyčkávacím prostoru do (čas).

2. Rekognoskovat nakládací místa od do Představitel ze skupiny bojového velení letectva (zástupce od vrtulníkového útvaru) se dostaví do prostoru v (hodin). Zabezpečit vytyčení pro přistávání vrtulníku

3. Bojové použití ve 2 variantách.

A: ovládnout horské přechody v (obecné určení např. DRAHANSKÁ VRCHOVINA nebo ČESKÝ LES.

B: ovládnout přechody přes vodní tok (např. VLTAVA, popřípadě úsek, který je totožný s šířkou útočného pásma divize).

4. Zesílení např. (počet) četa BzK, četa PTRS, četa PLdvK, přenosné protiletadlové komplety, tahače (GAZ-69, UAZ-469), ženijní četa, ženijní technika, četa radiačního a chemického průzkumu, týlové a technické zabezpečení, zvýšená zásoba munice, bude uskutečněno péčí (koho) od (jednotka). Velitel s jednotkou se hlásí ve (čas) na VS útvaru, nebo u velitele zpětného odřadu.

5. Pro bojovou přepravu vzduchem jedním koloběhem vyčleňují (počet) vrtulníků typu Mi-8 (Mi-2, Mi-4, Mi-6, Mi-24).

6. Bojové nařízení vydám veliteli vrtulníkového výsadku na VS ve
..... (hodina, den).
Současně poslední bod může být variabilně formulován například:
— bojové nařízení bude doručeno ve (hodina, den) na
..... (místo určení);
— k vydání bojového nařízení a k organizaci součinnosti se dostavte
..... (místo) ve (hodin, den).

Plán použití vrtulníkového výsadku (viz obr. 1) je hlavním bojovým dokumentem, kde jsou zakotveny rozhodující součinnostní vztahy druhů vojsk, které zabezpečují vrtulníkový výsadek.

Zpravidla se zpracovává na mapě 1:100 000. Obsahuje grafickou a textovou část.

A. Grafická část zpravidla obsahuje nejnutnější údaje:

- ve výchozím prostoru pro vysazení,
- během bojové přepravy vzduchem,
- v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti.

Z údajů ve výchozím prostoru pro vysazení se uvádí:

- hlavní (záložní) prostor rozmístění vrtulníkového pluku;
- operační (záložní) letiště vrtulníkového pluku;
- letiště dočasného rozmístění vrtulníkového pluku;
- hlavní (záložní) prostor rozmístění vrtulníků palebné podpory;
- trať letu do vyčkávacího prostoru vrtulníkového výsadku;
- hlavní (záložní) vyčkávací prostor vrtulníkového výsadku;
- prostor soustředění zpětného odřadu;
- hlavní (záložní) nakládací místa;
- způsob přímého zajištění vyčkávacího prostoru vrtulníkového výsadku;
- místo velitelsko-pozorovacího stanoviště vrtulníkového výsadku, popřípadě VS velitele pluku (divize);
- způsob spojení s nadřazeným stupněm.

Během bojové přepravy vzduchem a vysazení se uvádí:

- osa trati letu vrtulníků s vyznačením výchozího bodu trati (VBT) otočného bodu trati (OBT s uvedením průběžného číslování) a stanovením bodu bojového rozchodu (BBR);
- předpokládaná čára dotyku dosažená prvosledovými jednotkami v době bojové přepravy vzduchem;
- vzdušný koridor, signály pro jeho otevření (uzavření);
- palebné postavení dělostřelectva zabezpečující let vrtulníků a podporu vrtulníkového výsadku;
- prostory střehu stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva.

Z údajů v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti se uvádí:

- předpokládané rozmístění, systém obrany, ochrany objektů (prostoru) nepříteli;
- systém PVO, stíhacího zabezpečení a rozmístění prostředků jaderného napadení nepříteli;
- rozmístění záloh nepříteli s důrazem na tankové, mechanizované a motorizované útvary v blízkosti prostoru vysazení, s časovým vyhodnocením jejich možného zásahu;

čj:

Schválil:
VELITEL 3.msd
hodnost, příjmení
datum podpisu (den)

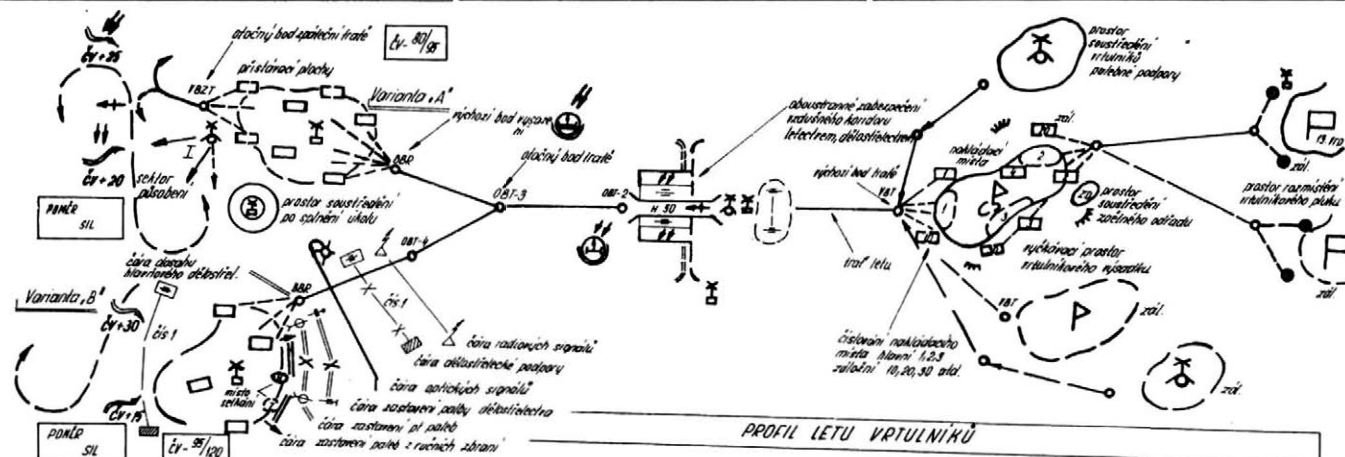
PLÁN POUŽITÍ VRTULNÍKOVÉHO VÝSADKU 3.msd

TAJNÉ!
Vůleš jediný
Počet listů:

PROSTOR VÝSAZENÍ A VEDENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI

BOJOVÁ PŘEPRAVA VZDUchem

VÝCHOZÍ PROSTOR PRO VÝSAZENÍ

1. BOJOVÁ SESTAVA VRTULNÍKOVÉHO VÝSADKU

3. ROZPOČET PRO VÝSAZENÍ

6. VELÍMÍ, SPÍLENÍ, SOULČINNOSTNÍ SIGNÁLY

2. BOJOVÝ ÚKOL (re variantách)

4. ZABEZPEČENÍ LETU A VÝSAZENÍ

7. TVŮRÉ ZABEZPEČENÍ

5. PLÁNOVÁ TABULKA VÝSAZENÍ

Zpracoval: hodnost, příjmení
Kreslil: hodnost, příjmení
Datum vytvoření

NÁČETNÍK ŠTÁBU
hodnost

3.msd
příjmení

NÁČETNÍK SKUPINY BOJOVÉHO VELÍMÍ LETECTVA
hodnost příjmení

Obr. 1

- hlavní (záložní) přistávací plochy v obou variantách;
- způsob přímého zajištění se stanovením síly;
- směry postupů k objektům a do prostoru plnění úkolů;
- prostory, místa pro organizaci léček a výpadů;
- prostory, místa zřizování zátarasů s uvedením délky a hodnoty;
- prostory bojové činnosti výsadku se stanovením podrobného úkolu;
- stanovení výchozího bodu zpáteční trati (VBZT) z hlavní a záložní přistávací plochy;
- trať zpátečního letu vrtulníků;
- úkoly raketového vojska a dělostřelectva ve prospěch vrtulníkového výsadku;
- stíhací ochrana a letecká podpora bojové činnosti vrtulníkového výsadku;
- bezpečnostní čára při použití vlastních jaderných prostředků;
- součinnostní čáry jako čára rádiových (optických) signálů, čára dělostřelecké podpory, čára dosahu hlavního dělostřelectva a raketometů, čára zastavení paleb dělostřeleckých, protitankových a ručních zbraní, čára setkání, místo setkání velitelů, čára součinnosti s vlastním průzkumem;
- stanovení čáry rozhraní se speciálními jednotkami, odřady, které působí v týlu nepřítele;
- směr postupu vlastních pozemních jednotek ke sloučení;
- vyznačení prostorů vyhrazených pro jinou činnost;
- prostory zamožené chemickými nebo biologickými prostředky;
- prostory shromáždění výsadku po splnění bojového úkolu (při přechodu na jinou bojovou činnost, při vedení vlastních jaderných úderů na nepřítele);
- způsob rádiového spojení;
- místa velení;
- doba pohotovosti.

B. **Textová část** se zpravidla zpracovává ve formě tabulek s obsahem:

1. **Bojová sestava vrtulníkového výsadku**

a) **bojová sestava vrtulníků** během bojové přepravy vzduchem. Zde se uvádí například pluk v proudu letek, letky v proudu (hádka, klínu) rojů. Vzdálenost mezi letkami 1,5—2 km (za použití ZHN až 4 km), roji 300—500 m (až 1 km), vzdálenost a rozestupy mezi vrtulníky 50×50 m (100×100 — 200×200). Celková šířka, délka bojové sestavy, typ a počet vrtulníkového pluku. Z uvedeného vyplývá nejen šířka vzdušného koridoru, způsob oboustranného zabezpečení, ale i rychlá identifikace vrtulníků prvosledovými jednotkami za ztížených povětrnostních a pozorovacích podmínek;

b) **bojové sestavy vrtulníkového výsadku**

1, 2, 3, přepadová skupina (složení); 1, 2 úderná skupina (složení); pohyblivý odřad zatarasovací (složení); vševojsková a protitanková záloha (složení).

2. **Bojový úkol**

..... (číslo msp a msp) s (posilové a přidělené prostředky) vysadit ve dvou (počet) variantách s úkolem:

Varianta A: ovládnout přepraviště v prostoru, které v součinnosti s (předsunutým odřadem, číslo msp) udržet do příchodu hlavních sil (číslo) msd, td.

Varianta B: rozhodnou ztečí zničit nepřítele v prostoru , do ČV + [uvedena časová hodnota např. ČV + 30 = ovládnout prostor za 30 minut po vysazení], ovládnout čáru (prostor) a zabránit proniknutí záloh nepřítele na směr

V obou variantách být připraven ničit nově zjištěné prostředky jaderného napadení nepřítele.

3. Rozpočet pro vysazení ve formě tabulky uvádí složení a počty motostřeleckého praporu, jednotek druhů vojsk a celkové údaje v rámci vrtulníkového výsadku. Při sestavení tabulky vycházíme z údajů (sloupců), které jsou uvedeny v pracovních dokumentech (rozpočet pro bojovou přepravu vzduchem a vysazení) a upřesněny na základě konkrétního počtu, typu vrtulníků, jakož i přidělených jednotek druhů vojsk.

4. Zabezpečení letu a vysazení vyjadřuje úkoly letectva, raketového vojska a dělostřelectva, útvarů PVO, které uskutečňuje ve prospěch vrtulníkového výsadku:

a) úkoly letectva — vzdušný průzkum, ochrana vrtulníkového výsadku, letecká podpora s uvedením doby, úsilí, kdo zabezpečí ve variantách;

b) úkoly raketového vojska a dělostřelectva — zničení (umlčení) prostředků jaderného napadení, zabezpečení bojové přepravy vzduchem ve vzdušném koridoru až po čáru, zpětný let vrtulníků od čáry zničení nepřítele v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti, zabezpečení podpory bojové činnosti s uvedením doby, hodnoty v obou variantách;

c) úkoly útvarů PVO — při nakládání bojové techniky a nasednutí vrtulníkového výsadku ve vyčkávacím prostoru (nakládacích místech), během bojové přepravy vzduchem, dosažení vzdušného koridoru s uvedením doby a hodnoty.

5. Plánová tabulka vysazení (viz tab. 1) je součástí plánu použití vrtulníkového výsadku, kde je časově vyjádřen způsob bojové přepravy vzduchem a vysazení vrtulníkového výsadku z jednotlivých nakládacích míst na přistávací plochy.

Pro sestavení tabulky jsou rozhodující tyto údaje:

- jednotlivá nakládací místa u hlavního a záložního vyčkávacího prostoru;
- jednotlivé hlavní a záložní přistávací plochy pro každou variantu bojové činnosti;
- předpokládané rozdělení sil bojové techniky, materiálu a různých nákladů vrtulníkového výsadku na nakládací místa a jednotlivé vrtulníky.

Zvláštností je, že veškeré časy (doba) se uvádí k času ČV (čas vysazení), to je přistání prvních vrtulníků na přistávací plochy. Vzhledem k tomu, že při plánování bojového použití vrtulníkového výsadku není a nemůže být znám skutečný čas vysazení, uvádí se patřičná doba údajem ČV — (čas vysazení, mínus a potřebný počet minut).

6. Velení, spojení, součinnostní signály obsahuje schéma rádiového (radioreléového, linkového) spojení ve výchozím prostoru pro vysazení, během bojové přepravy vzduchem a po vysazení. Součinnostní signály (rádiové, optické) svým významem jsou zaměřeny k nastávající bojové činnosti a k jednotlivým součinnostním čarám.

Plánová tabulka vysazení

Poř. číslo	Útvar	Počet a typ vrtulníků				Letiště		Vzlet	Nakládací místo – číslo								Pohotovost ke vzletu (vzlet)	Let v minutách	Přistávací plocha – číslo								Poznámka
		Mi-4	Mi-8	Mi-6	Mi-24	Operační	Záložní		1	10	2	20	3	30	4	40			1	10	2	20	3	30	4	40	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1.	13. vrp	10			4			—80	—52	—54							—27/—22	20	—2	—1	—3	—4	—2	—2			
			9		4				—52	—53								14	—2	—1							
		12			4			—70									—21/—16										

Údaje ve sloupci 18 jsou dvojího významu. Čítatel uvádí požadovanou dobu ukončení nakládání a nasednutí vrtulníkového výsadku. Prakticky je to doba dosažení pohotovosti ke vzletu, která je totožná s pohotovostí číslo 1. Velitel vrtulníkového výsadku hlásí nadřazenému dosažení pohotovosti číslo 1. Velitel divize zpětně vydá signál k vysazení. Jmenovatel uvádí skutečnou dobu vzletu vrtulníkového pluku.

7. Týlové zabezpečení

a) zabezpečení municí:

- normy zvýšené zásoby munice pro jednotlivé zbraně (ženijní municí),
- normy spotřeby pro jednotlivé zbraně,
- nedotknutelná zásoba;

b) zdravotnické zabezpečení:

- zesílení praporečnického obvodu;
- zesílení rot zdravotnickým personálem a materiálem;

c) zabezpečení tahačů (terénní vozidla, motocykly);

d) zabezpečení chemickým materiálem;

e) technické zabezpečení.

Na plánu bojového použití vrtulníkového výsadku se dále uvádí profil trati letu vrtulníků (z výchozího prostoru vysazení do prostoru vysazení a vedení bojové činnosti), poměr sil a u každé varianty údaje ČV — Např. u varianty A je ČV —120, u varianty B je ČV —90. Z uvedeného vyplývá, že pokud velitel divize na základě vývoje situace na frontě rozhodne v 06.00 h pro vysazení podle varianty A, musí nejpozději do 4.00 h předat stanovený signál veliteli vrtulníkového výsadku a ostatním náčelníkům, kteří vysazení zabezpečují.

Bojové nařízení velitele divize se zpracovává souběžně s tvorbou plánu použití vrtulníkového výsadku.

Podle celkové situace, charakteru úkolu, předpokládané doby bojové činnosti a požadavků na zabezpečení vysazení a vedení boje, může být obsah rozdílný.

Bojové nařízení pro vrtulníkový výsadek zpravidla obsahuje:

1. Charakter bojové činnosti nepřítele v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti vrtulníkového výsadku s důrazem na systém PVO, letiště obsazené stíhacím letectvem, jaderné zbraně (typ, druh), palebná postavení dělostřelectva, rozmístění záloh, které mohou účinně zasáhnout proti vrtulníkovému výsadku, jednotky teritoria a vojenské policie.

2. Složení vrtulníkového výsadku, posilové prostředky, nakládací místa (přistávací plochy) a bojový úkol ve variantách s uvedením času.

3. Zabezpečení bojové přepravy vzduchem, hodnota a způsob použití a podpory raketového vojska a dělostřelectva, letectva a ostatních druhů vojsk.

4. Který pluk bude postupovat do prostoru vysazení a vedení bojové činnosti vrtulníkového výsadku, předpokládaná doba bojové činnosti a sloučení s vlastními pozemními jednotkami. Způsob začlenění pozemního sledu vrtulníkového výsadku a předpokládané místo sloučení.

5. Opatření protivzdušné obrany, přímého zajištění ve vyčkávacím prostoru, během bojové přepravy vzduchem, při vysazení na přistávacích plochách a v průběhu bojové činnosti.

6. Systém spojení ve vyčkávacím prostoru, během bojové přepravy vzduchem a po vysazení, součinnostní čáry, místa setkání velitelů, organizace pořádkové služby, zdravotnického zabezpečení, shromáždění bojové a poškozené techniky. Signály.

7. Opatření k materiálnímu, technickému a zdravotnickému zabezpečení s důrazem na zvýšenou zásobu munice, stanovení normy spotřeby a nedotknutelnou zásobu. Způsob zdravotnického a technického zabezpečení, zabezpečení motorovými vozidly, spojovacím materiálem.

8. Stupně pohotovosti vrtulníkového výsadku ve vyčkávacím prostoru.

Plán organizace součinnosti se zpracovává souběžně při tvorbě základních bojových dokumentů pro bojové použití vrtulníkového výsadku. Součinnost může být organizována na mapách a je-li dost času v terénu, který odpovídá prostoru nastávající bojové činnosti vrtulníkového výsadku, nebo na make-tách terénu, plastických plánech, stolech a leteckých snímcích.

Proto musí velitel na organizaci součinnosti s vrtulníkovým výsadkem vyčlenit co nejvíce času. Není správné organizovat součinnost v omezeném čase, který ovlivňuje stupeň propracování řady závažných součinnostních úkolů a otázek.

Veliteli vrtulníkového výsadku a náčelníkům druhů vojsk divize musí být po ukončení organizace součinnosti naprosto jasný způsob plnění úkolů ve prospěch vrtulníkového výsadku co do prostoru, času, délky a hodnoty. Jen tak vytvoříme reálné podmínky pro vysazení vrtulníkového výsadku a splnění jeho úkolu.

V závěru chci zdůraznit, že obsahové zaměření bojové dokumentace pro vrtulníkový výsadek je velmi variabilní. Z toho důvodu budeme věnovat zvýšenou pozornost obsahové náplni, aby se předcházelo případné duplicitě údajů.

Dosavadní zkušenosti dokazují, že tvůrce bojové dokumentace musí při zpracování postupovat takovým způsobem a zodpovědností, že půjde společně s vrtulníkovým výsadkem plnit úkol do týlu nepřítel.

POŽADAVKY NA PRŮZKUM

V důsledku aktivní mírové zahraniční politiky Sovětského svazu a ostatních zemí socialistického společenství se v mezinárodních vztazích promítly v poslední době pozitivní změny. Ale nepřítel uvolnění a ozdravení mezinárodní situace, především militaristické kruhy USA a velení ozbrojených sil agresivního bloku NATO, pokračují v rozpracování plánů nové války. Nebezpečí spočívá v tom, že tyto plány nezůstávají na papíře, ale prakticky se realizují.

Zvláštní místo v celkovém systému válečných příprav věnují imperialistické kruhy Západu otázkám zpravodajské činnosti proti Spojeným ozbrojeným silám států — účastníků Varšavské smlouvy. Postačí např. uvést, že jen USA denně vynakládají na průzkum téměř tolik, kolik věnují na udržování svých strategických jaderných sil. Tyto prostředky jsou určeny na vývoj a výrobu nové průzkumné techniky, na rozšiřování sféry činnosti průzkumu a zvýšení jeho intenzity. Se zpravodajskými cíli je v kosmu na oběžných drahách probíhajících nad územím zemí Varšavské smlouvy nepřetržitě více jak deset amerických družic různého druhu. Každodenně vede požehl státních hranic socialistických států průzkum značné množství letounů a námořních lodí USA i ostatních států NATO. Stovky stanovišť rádiového a radio-technického průzkumu vedou průzkum činnosti našich důležitých objektů a vojsk.

Za těchto podmínek je nezbytná vysoká bdělost, nepřetržitá bojová pohotovost k odrazení agrese a neustálé upevňování bojové spolupráce Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy. Jedním z nejdůležitějších úkolů je nepřetržitě sledování rázu činnosti pravděpodobného nepřítele s cílem včasného zjištění jeho plánů, zámyslů a praktických opatření v přípravě agrese. Úspěšné splnění těchto úkolů závisí do značné míry na stavu našeho průzkumu a především na jeho schopnosti být na odpovídající úrovni těch požadavků, které jsou na něj kladeny v soudobých podmínkách revoluce ve vojenství.

Průzkum získává zprávy o nepříteli, terénu a počasí, které potřebují velitelé a štáby k přípravě a vedení boje.

Průzkum zkoumá skutečného nebo pravděpodobného nepřítele a též válčiště nebo prostory, ve kterých budou probíhat operace (bojová činnost).

Základními úkoly průzkumu zpravidla jsou: zjistit rozmístění a ráz činnosti vojsk nepřítele, jeho sestavu, učlenění, bojeschopnost a zámysl, zvláště množství a rozmístění prostředků hromadného ničení a jiných bojových prostředků, opatření nepřítele, zaměřené na ochranu jeho vojsk proti zbraním hromadného ničení, umístění palebných a radioelektronických prostředků a míst velení, stanovit charakter terénu a ženiálních zařízení, systém zátarasů, zničené prostory a překážky, zjistit letiště a ráz činnosti letectva a též rozmístění prostředků PVO.

Především chceme zdůraznit, že průzkum musí mít **vysokou úroveň stálé bojové pohotovosti**. To je základním a nejdůležitějším ukazatelem jeho efektivity.

Vysoká bojová pohotovost sil a prostředků průzkumu spočívá především v jejich způsobilosti úspěšně splnit všechny zpravodajské úkoly. Bez dobře organizovaného a aktivně působícího nepřetržitého průzkumu nelze v soudobých podmínkách počítat s včasným získáním zpráv, nezbytných k úspěšné přípravě odražení agrese a k efektivnímu vedení bojové činnosti. Tyto úkoly můžeme řešit jen v takových podmínkách, kdy bude vytvořen systém průzkumu, založený především na širokém využití nejnovějších výsledků vědy a všech soudobých prostředků průzkumu.

Bojová i odborná příprava všech orgánů a útvarů průzkumu musí být na úrovni skutečného mistrovství, kterého dosahujeme vysoce kvalitním výcvikovým procesem.

Jak je známo, vědeckotechnická revoluce a soudobá materiálně technická základna výzbroje vytvořily objektivní podmínky k podstatnému zkrácení období válečného ohrožení a k maximálnímu utajení opatření, spojených s bezprostřední přípravou nepřítele k rozpoutání války.

Úroveň bojové pohotovosti ozbrojených sil imperialistických států je v současné době a zvláště v Evropě natolik vysoká, že agresor nepotřebuje k přípravě napadení tak velký objem předběžných opatření ani tolik času jako v minulosti. Nejdůležitější prvky sestavy ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele jsou rozvinuty a připraveny tak, že již v době míru jsou v trvalé pohotovosti k napadení. Jsou postaveny a úkoly plní orgány velení. Zvýšily se technické možnosti prostředků ničení, zvláště strategických jaderných zbraní. V těchto podmínkách můžeme zahájení bojové činnosti počítat prakticky na hodiny.

Proto chceme zdůraznit, že k bojové pohotovosti zpravodajských a průzkumných orgánů i útvarů, zvláště na operačním stupni, nemůžeme přistupovat z obecných poloh. Jejich pohotovost k rozvinutí a plnění úkolů v období ohrožení i na začátku války musí být vyšší, než bojová pohotovost sil, jejichž činnost zabezpečují. To je důležitý a zásadní požadavek, který vtiskuje nové rysy všem stránkám činnosti průzkumu a stanoví nezbytnost jeho urychleného rozvinutí v období ohrožení.

Základ vysoké bojové pohotovosti a bojových možností sil a prostředků průzkumu tvoří jednak jejich nezbytné množství, dále clevědomá organizační struktura, výtečný polní výcvik, vysoký politickomorální stav, psychologická

příprava průzkumníků všech odborností a jejich vybavení soudobou speciální i průzkumnou technikou.

Velký význam má sladění průzkumných orgánů, jejich vycvičenost a připravenost k vedení aktivního a do potřebné hloubky vedeného průzkumu.

Z toho vyplývá, že vysokou bojovou pohotovost průzkumu musíme zabezpečit již v míru. Její základ se tvoří v průběhu plnění každodenních úkolů, v systému operační a bojové přípravy, zvláště na odborných průzkumných cvičeních svazků a svazů. Ta je třeba trvale považovat za významný úkol politické i organizátorské práce velitelů, politických orgánů a štábů všech stupňů.

Průzkum je v současné době charakterizován **velkým prostorovým rozmachem**. Vede se v širším pásmu a musí zabezpečovat možnost získání zpráv o nepříteli ze značné hloubky.

Objem úkolů soudobého průzkumu se značně zvětšil nejen růstem prostorových ukazatelů soudobých operací, zařazením prostředků ničení dalekého dosahu do všech stupňů velení, ale je též úzce spjat s rozmístěním vojsk a jiných důležitých objektů nepříteli do větší hloubky. Tak např., jestliže v období druhé světové války bylo téměř 70 % všech objektů, na které působily prostředky operačních svazů, rozmístěno v hloubce do 20 km, nyní se v této hloubce rozmisťují objekty taktického průzkumu. Vzrostla též šířka pásem činnosti vojsk, což vede do značné míry k růstu šířky pásem průzkumu, které se zvýšilo v průměru 3—4 krát.

Takovýto rozmach průzkumu zabezpečuje zjištění uskupení vojsk i jiných objektů nepříteli na maximální dosah prostředků ničení a umožňuje vést operace i boj s nezbytným předvídáním. Zvýšení počtů bojových prostředků i výzbroje a zavedení jaderných zbraní si vynutily značný prostorový rozmach průzkumu. Současně se mnohonásobně zvýšilo množství objektů, které je nezbytné zjistit v pásmech činnosti vojsk.

Výpočty potvrzené zkušenostmi z cvičení ukazují, že stupeň zjištění objektů nepříteli musí dosahovat nejméně 50—70 %, přitom prostředky jaderného napadení je třeba zjistit ve všech případech prakticky v plném rozsahu a s vysokou přesností.

Vezmeme-li v úvahu vysokou mobilitu pozemních svazků a prostředků jaderného napadení nepříteli, pak se složitost řešení tohoto úkolu očividně zvýší.

Různé objekty nepříteli můžeme zjistit s rozličnou přesností. K celkovému hodnocení nepříteli a stanovení základního zámyslu operace někdy postačí zjistit uskupení protistojícího nepříteli do divize a samostatné brigády. Ale k zabezpečení použití jaderných zbraní je nezbytné získat přesné zprávy o důležitých objektech, na jejichž zničení závisí úspěšné splnění úkolu (v taktické hloubce obrany o rotě, baterii, v operační hloubce o praporu, oddílu a jednotlivých důležitých objektech, jako jsou velitelská stanoviště, letiště, postavení ŘS, PVO atd.). Zprávy o každém objektu průzkumu musí zpravidla obsahovat: druh objektu, ráz jeho činnosti, stupeň ochrany, rozměry objektu, úplné souřadnice středu objektu.

Při použití klasických prostředků ničení je nezbytné získat průzkumové zprávy s přesností: 1. pásmo obrany do opěrného bodu čtyř, jednotlivého tanku, děla, opevněného objektu, — dělostřelectvo v zakrytých palebných postaveních do jednotlivých baterií, — zálohy v taktické hloubce do rot, v operační hloubce do praporu, — prostředky PVO do palebného postavení

baterie nebo čtyř, — objekty v operační hloubce, jako letiště, místa velení, spojovací uzly atd. Přitom je nezbytné získat o každém objektu jeho rozměry a souřadnice.

V důsledku toho se zvyšuje objektivní nezbytnost nepřetržitěho zdokonalování organizace, forem i metod průzkumu. Přitom rozhodující význam nabývá technická vybavenost průzkumných útvarů a jednotek, které jen soudobými a vysoce efektivními technickými prostředky mohou zabezpečit nepřetržité sledování nepřítele v celém pásmu bojové činnosti, do potřebné hloubky a s potřebnou přesností (i přesných souřadnic).

Stále na větším významu nabývá **věrohodnost průzkumu**. Průzkum stejně jako dříve nemá právo na omyl. Jestliže se v minulosti nezdary průzkumu vojskům drazí vymstily a stály velké oběti, tak dnes při existenci bojových prostředků ohromné ničivé síly by nepřesností ve zjištění stavu, rázu činnosti a zámyslu nepřítele, stejně jako neúplné, rozporné nebo dokonce nepravdivé či neodpovědné zprávy a závěry o nepříteli měly za následek vážné chyby v rozhodnutích, jejichž náprava by byla složitá a často i nemožná.

K získání vyčerpávajících a věrohodných informací je nezbytné komplexní využití různých sil, prostředků a způsobů průzkumu a jejich sladěné použití co do místa i času.

Velký význam má hluboké studium a analýza průzkumových zpráv, jejich porovnání se zprávami z jiných zdrojů, upřesnění a doplňková prověrka s cílem včasného zjištění opatření nepřítele určených k dezinformaci a klamání. Všestranný rozbor nepřítele nemůžeme učinit pouze na základě úsudku. Zde jsou nezbytné přesné propočty, znalost reálných faktů a všestranná znalost situace nejen ve vlastním pásmu, ale i v pásmu sousedů. Získané zprávy o nepříteli musíme proto vždy prověřovat.

Při hodnocení nepřítele se nemůžeme omezovat na prostý početní rozbor uskupení jeho vojsk, sil a prostředků. Je nezbytné všestranně zkoumat jejich kvalitativní ukazatele, včetně morálně politického a psychologického stavu vojsk, úroveň jejich přípravy, bojových zkušeností, kvalitu výbroje a bojové techniky, jejich bojové možnosti, národní příslušnost, tradice svazků i útvarů a též jejich zabezpečení všim nezbytným k vedení bojové činnosti.

Dějiny válek znají případy, kdy v důsledku chybných zpráv a závěrů průzkumu se vojska ocitla v krajně nebezpečné situaci a utrpěla vážné ztráty.

Zvláště vysokou věrohodností se v současné době musí vyznačovat zprávy o prostředcích jaderného napadení nepřítele, o zahájení a průběhu opatření, spojených s bezprostřední přípravou agresora k napadení zemí socialistického společenství, o jeho zámyslech k použití prostředků hromadného ničení.

Při organizaci průzkumu bereme v úvahu a přijímáme rozhodná opatření proti pečlivě připravovaným akcím nepřítele v boji s naším průzkumem. Vždyť již nyní velení NATO na všech cvičeních a válečných hrách pečlivě rozpracovává celý komplex různorodých opatření z hlediska boje s naším průzkumem. Podílejí se na tom orgány kontrarozvědky a policie všech zemí i vojsk bloku, teritoriální vojska a soudobé prostředky radioelektronické války. Vytváří se zesílený systém ochrany hranic i týlových objektů, vydávají se přísná omezení používání technických prostředků spojení. Je též nezbytné brát v úvahu možnost širokého rozsahu opatření k operačnímu maskování a dezinformaci s cílem uvést náš průzkum v omyl a svést jej na nesprávnou cestu. Zkrátka velení NATO se snaží postavit před náš průzkum nepřekonatelnou oponu. Bylo by chybou tvrdit, že jsme již v plném rozsahu

zjistili systém pravděpodobného nepřítele zaměřený proti našemu průzkumu. Není vyloučeno, že se v průběhu války objeví jiná, nám neznámá opatření. Je třeba počítat se skutečností, že velení NATO zahrnuje síly a prostředky průzkumu do kategorie důležitých cílů a plánuje jejich prvořadě zničení. Nemůže být žádných pochyb o tom, že se zahájením bojové činnosti by byla učiněna všechna opatření, aby byly vyřazeny nejdůležitější prvky, stupně velení, orgány a prostředky našeho průzkumu. Za takových podmínek je nezbytné všestranně zvyšovat odolnost zpravodajských orgánů i průzkumných útvarů, kvalitu a efektivnost jejich činnosti při existenci aktivních protiopatření ze strany nepřítele, rozpracovat a zvládnout způsoby rychlého obnovení bojeschopnosti systému průzkumu a zvyšovat utajení jeho činnosti.

Podstatně se mění požadavky, kladené na **přesnost průzkumu**. Je známo, že mezi pravděpodobností zničení objektů a přesností určení jejich souřadnic existuje přímá závislost. Při růstu chyb v určení přesné polohy objektu podstatně vzrůstá i spotřeba munice, a to i jaderné.

K efektivnímu využití vlastních prostředků ničení je nezbytné určovat souřadnice objektů nepřítele s přesností: pro dělostřelectvo a taktické rakety by kruhová úchylna neměla být větší než 50—100 m, pro operačně taktické rakety by kruhová úchylna neměla být větší než 150—200 metrů.

Nezbytné přesnosti průzkumných zpráv dosáhneme především dokonalejšími způsoby a prostředky průzkumu, které zabezpečují zmenšení chyb v určování souřadnic objektů až do optimálních hodnot, a též vysoce kvalitním výcvikem příslušníků průzkumných orgánů.

Podstatně se též zvyšují požadavky na **operativnost průzkumu**. V podmínkách ostrého boje o získání časového předstihu a za vysoké dynamičnosti soudobé bojové činnosti nabývá tento požadavek rozhodujícího významu při veškeré činnosti zpravodajských orgánů i průzkumných útvarů.

Průzkum musí umožnit rychle reagovat na jakoukoli změnu bojové situace a především předvídat nepřátelské úder, zvláště jadernými zbraněmi. Vše to předurčuje nezbytnost získání a doručení průzkumných zpráv velitelským a štábům v co nejkratších lhůtách, jejich okamžitý rozbor a zhodnocení a též včasné přenesení úsilí průzkumu z jednoho směru nebo prostoru na jiný, dojde-li k změně situace nebo úkolů vojsk.

Pomalost v průzkumu, opožděné zpracování a předání zpravodajských informací vede zpravidla ke zdržení v rozhodování a ke snížení efektivnosti použití prostředků ničení, včetně jaderných zbraní.

Zvlášť velký význam má faktor času při průzkumu prostředků jaderného napadení, postavení samohybného dělostřelectva, prostředků PVO a letectva na letištích, tj. objektů s vysokou pohyblivostí a schopností manévru. Zpoždění zpravodajské informace o jejich rozmístění a činnosti, třeba jen o krátkou dobu, dává nepříteli značné operačně taktické výhody a má záporný vliv na celkový průběh i výsledek operací.

Doba, nezbytná k průzkumu a zničení prostředků dopravy jaderných zbraní typu RS LANCE a 203,2 mm houfnic, které jsou na odpalovacích (palebných) stanovištích, nesmí být větší než 3—5 minut. Prakticky to znamená, že zprávy o raketových jaderných prostředcích je nezbytné doručit vlastním vojskům současně s jejich zjištěním.

Řada jiných zpráv o nepříteli se též musí získávat a předávat štábům i vojskům ve značně omezených lhůtách, neboť v opačném případě ztrácí svou hodnotu a nemohou být efektivně využity při organizaci a vedení bojové

činnosti. Tak se stává prvek času vážnou podmínkou v činnosti orgánů a útvarů průzkumu, jedním ze základních faktorů dosažení vítězství v boji a operaci.

K vysoké operativnosti průzkumu přispívá široký okruh různorodých opatření. Mezi základní patří rozpracování a vybavení průzkumných orgánů, útvarů i jednotek vysoce pohyblivými a rychle pracujícími technickými prostředky průzkumu, zabezpečujícími minimální ztráty času při získávání zpráv. Významné je i zvýšení efektivnosti systému přenosu, analýzy a hodnocení zpráv průzkumu, především cestou širokého zavádění strojně početních metod zpracování informací, výpočetní techniky a automatizovaných systémů velení a též bezprostředního přenosu průzkumových zpráv z paluby letounu (vrtulníku) na příslušné velitelské stupně.

Orgány řízení průzkumu musí v plné míře zvládnout principy vědecké organizace práce, soudobé metody plánování průzkumu, projevovat operativnost v práci, důsledně hledat cesty maximálního zkrácení lhůt doručení úkolů vykonavatelům, soustřeďování a zpracovávání průzkumových zpráv.

Zvláštní pozornost je též třeba věnovat širokému praktickému využití formalizovaných dokumentů, síťových grafů a logickomatematických metod výpočtů.

Velmi vážným požadavkem je **nepřetržitost průzkumu**. Spočívá v nezbytnosti vést průzkum ve všech druzích bojové činnosti vojsk, ve dne i v noci, v jakékoliv situaci nebo terénu, za všech meteorologických podmínek. Nepřetržitosti průzkumu dosahujeme především pečlivým plánováním, které má za cíl sjednotit úsilí všech sil a prostředků průzkumu a sladění jejich úsilí co do času i objektů. Tím můžeme doplnit jeden druh průzkumu druhým a sledovat nejdůležitější zjištěné objekty a uskupení vojsk nepřítele až do okamžiku jejich zničení.

Růst významu nepřetržitosti průzkumu je vyvolán prudkým zvýšením manévrovosti a mobility vojsk, což nepříteli umožňuje rychle měnit rozmístění sil a prostředků. Ztráta přehledu o nepříteli i na krátkou dobu, může dát nepříteli možnost dosáhnout bojových, operačních a někdy i strategických úspěchů. To má zvláštní význam při nenadálém rozpoutání války.

Nepřetržitý průzkum prostředků jaderného napadení nepřítele, jeho uskupení a ostatních důležitých objektů, včetně doplňkového průzkumu před zahájením vlastních jaderných úderů, je důležitou nezbytností, bez níž bychom dali nepříteli jednak množnost učinit nepředvídaná opatření a jednak by existovala pravděpodobnost vedení vlastních jaderných úderů i úderů klasickými prostředky ničení do prázdna.

Je též nezbytné zdůraznit, že nehledě na požadavek nepřetržitosti průzkumu není nutné stále sledovat každý nepřátelský objekt. Nepřetržitost průzkumu plně závisí na charakteru sledovaného objektu, na druhu probíhající bojové činnosti a na stupni velení, v jehož prospěch se organizuje a vede průzkum. Z toho vyplývá závěr, že některé objekty budeme sledovat nepřetržitě a jiné jen periodicky s nezbytnými přestávkami.

Mezi objekty, které je nezbytné sledovat nepřetržitě, především patří rakety taktického i operačního určení a dělostřelectvo v prostoru bojové činnosti. To jsou objekty s vysokou mobilitou a manévrovostí, schopné doslova během několika minut rychle změnit své rozmístění i ráz činnosti. Tak např. raketový oddíl ŘS LANCE zaujímá odpalovací postavení a je připraven k odpálení za 10—15 minut, operačně taktické rakety typu PERSHING za 60—90 minut a jednotky víceúčelového dělostřelectva zaujmou palebná postavení

a připraví se k palbě za 6—10 minut. Při organizaci průzkumu těchto objektů nelze uvažovat o periodickém sledování, zvláště jsou-li v prostorech palebných postavení. Tyto objekty je nezbytné sledovat od okamžiku jejich zjištění až do jejich úplného zničení.

Do druhé skupiny patří objekty nepřítele, které jsou schopny změnit své rozmístění nebo ráz činnosti v průběhu delšího časového období. Jejich průzkum můžeme organizovat s určitou periodičností, která ovšem vylučuje jejich zmizení ze zorného pole průzkumu. Např. k tomu, aby divize opustila prostor soustředění, potřebuje 3—4 hodiny a prapor 30—40 minut. To určuje i nezbytné časové rozmezí mezi jednotlivými pozorováními (tedy nejméně jednou za 3—4 hodiny nebo za 30—40 minut, ne ovšem déle). Jestliže v tomto období změni sledovaný objekt své rozmístění, neujde to pozornosti našeho průzkumu.

K určení nezbytné periodičnosti průzkumu je třeba, aby průzkumný orgán přesně znal operačně taktické charakteristiky a možnosti každého objektu. Je zcela přirozené, že čím větší vliv má objekt průzkumu na průběh operace nebo boje, tím pozorněji a častěji je jej třeba sledovat.

Posuzované požadavky na průzkum, tj. vysoká úroveň bojové pohotovosti, velký prostorový rozmach průzkumu, přesnost, operativnost a nepřetržitost jsou rozhodující pro jeho organizaci. Jejich realizace je základní podmínkou zvýšení efektivity činnosti průzkumných orgánů i útvarů v současné etapě.

Je pochopitelné, že požadavky na průzkum nezůstávají neměnné. Mnohé ukazatele jeho činnosti, které ještě před několika lety plně uspokojovaly velení, štáby i vojska, se v současné době za existence nových bojových prostředků ukazují jako zastaralé. Z toho vyplývá, že na zdokonalování průzkumu je třeba pracovat stále, s využitím nejlepších zkušeností, nejnovějších úspěchů vědy, techniky i vojenského umění.

Můžeme tedy vyvodit závěr, že efektivnost a kvalita průzkumu v praxi znamená jeho způsobilost nepřetržitě sledovat nepřítele na velkých prostorech a na celou hloubku úkolů vlastních vojsk. Plnit úkoly trvale, věrohodně a v co nejkratších lhůtách, určovat rozmístění objektů i cílů nepřítele s přesností, která je nezbytná k úspěšné činnosti vojsk v podmínkách silného odporu nepřítele. Současně odhalit jeho přípravu k vedení úderů a k jiné činnosti v období bezprostředních příprav k válce.

Pouze na základě těchto požadavků hodnotíme stav průzkumu, jeho bojové možnosti a soudobost.

S dalším rozvojem prostředků ozbrojeného zápasu, se zvyšováním počtů a manévrovosti vojsk, s růstem rozmachu bojové činnosti se bude zvětšovat i rozsah a obsah úkolů průzkumu. To si v nejbližší době vynutí zavedení nových druhů technického průzkumu, podstatně se odlišujících od současných, a to jak co do sil, prostředků, způsobů činnosti, tak i zdrojů získávání průzkumných zpráv (např. magnetometricky, radiometricky, tepelný průzkum aj.).

Je proto nezbytné rozpracovat a osvojit si efektivnější způsoby plnění průzkumných úkolů, vyměňovat si zkušenosti a zvyšovat kvalitu přípravy všech průzkumných orgánů, útvarů i jednotek.

DĚLOSTŘELECKÝ PRŮZKUM PŘI ZJIŠŤOVÁNÍ RADIOELEKTRONICKÝCH PROSTŘEDKŮ NEPŘÍTELE

Radioelektronické prostředky (REP) nepřítele se v současné době stávají významnějšími objekty dělostřelecké palby. Je tomu tak proto, že ničení (umlčování) těchto prostředků palbou dělostřelectva je jedním z důležitých úkolů radioelektronického boje.

Charakterizujeme nyní stručně jednotlivé skupiny těchto prostředků jako objekty palby dělostřelectva.

Systém velení a spojení nepřítele obsahuje velitelská stanoviště se spojovacími prostředky a na vyšších stupních velení se spojovacími uzly. Velitelská stanoviště obsahují kromě toho soustavu vnitřního spojení, elektronickou výpočetní techniku, radiolokační výstražné systémy i jiná elektronická zařízení. Do systému spojení zahrnujeme i pomocné (předsunuté) a záložní spojovací uzly.

Velitelská stanoviště jsou z hlediska palby dělostřelectva objekty značně různorodého charakteru. Je v nich živá síla nekrytá, automobily, OT, množství citlivých elektronických zařízení v autech, OT i volně v terénu. Rozvinují se v krytých místech, stranou od výrazných orientačních bodů, s přihlédnutím k ochranným vlastnostem terénu. Vždy se pečlivě maskují. V závislosti na situaci a prostředcích, ale hlavně na čase se ženijně budují, takže ve vztahu k palbě dělostřelectva mění podstatně svůj charakter. Palebné

působení je nejvýhodnější v době zaujímání VS nebo krátce po něm. Tehdy je živá síla z velké části mimo vozidla a úkryty, maskuje se a napojuje se na vybudovaný spojovací systém.

Skupiny rádiových stanic (SRS) a skupiny radioreléových stanic (SRRS) jsou rozmístěny mimo velitelská stanoviště, jsou však jejich organickou součástí. V nich rozmístěné rádiové a radioreléové stanice jsou většinou umístěny na automobilech. V armádě USA se používá kontejnerů (někdy lehce pancéřovaných) s elektronickými zařízeními, které se ukládají na terén, nebo do připravených okopů. Ženijní budování bude jen v méně pohyblivých fázích boje. Na stupni brigády mohou být SRS i SRRS rozmístěny na ploše 0,5–1 ha, na stupni divize SRS na ploše 1,5–2 ha, SRRS na ploše 0,5–1 ha.

Systém řízení a navádění taktického letectva je většinou umístěn mimo dostřel dělostřelectva. Pouze část určená k řízení taktického letectva při plnění úkolů přímé letecké podpory pozemního vojska může být v jeho dosahu. **Skupiny řízení taktického letectva** se rozmísťují v prostorech velitelských stanovišť, nebo výjimečně tvoří jejich součást. Mohou být již na stupni praporu (předsunutý letecký návodčí — FAC).

Stanoviště řízení a uvědomování (CRP), předsunutá stanoviště navedení (FACP) a

radiolokační družstva letecké podpory jsou rozmístována v samostatných prostorech. Tvoří malorozměrný cíl, který má skupinu (4—6) vozidel s přívěsy, rádiovými stanicemi a radiolokátory. V terénu jsou na úrovni odpovídajících velitelských stanovišť.

Prostředky řízení a uvědomování PVO tvoří systém zjišťování údajů o vzdušných cílech, jejich zpracování do formy prvků pro střelbu a zamíření děl nebo rak.

Dělostřeleckou palbu vedeme především proti radiolokátorům, které jsou buď organickou součástí palebných postavení (HAWK), nebo tvoří samostatný cíl malých rozměrů, který má 2—4 vozidla a přívěsy. Jako samostatný objekt jsou rozmístěny v odkrytém terénu, většinou na výšinách. Radiolokátory PVO jsou zpravidla konstruovány jako přívěsy a vyznačují se rozměrným a tím i zranitelným anténním systémem. Palba dělostřelectva na ně je velmi účinná. Ženijní budování předpokládáme jen v málo pohyblivých fázích boje.

Prostředky radioelektronického boje umožňují nepříteli průzkum, odposlech, zaměřování, záznam a analýzu zdrojů elektromagnetického vyzařování protivníka, záměrné vyzařování elektromagnetické energie za účelem klamání nebo rušení a omezování účinků protipatření protivníka na vlastní elektromagnetické systémy a zařízení.

V armádě USA jsou síly a prostředky radioelektronického boje začleněny do speciálních jednotek a útvarů, které zabezpečují bojovou činnost sevojiskových svazků. Nejvyšším organickým celkem u amerického pozemního vojska je **skupina rádiového průzkumu, rušení a kontroly**. Složení této skupiny není stálé, počet jejích praporů závisí na počtu armádních sborů na válčišti. Skupina je zpravidla složena z velitelství a štábu, 2—4 praporů rádiového průzkumu, rušení a kontroly, 1—3 rot typu „A“, 3—4 rot typu „B“, roty zabezpečení utajeného velení a vyhodnocovací skupiny.

Armáda NSR má prostředky radioelektronického boje organizovány ve sborovém **spojovacím praporu REB**.

Stanoviště těchto prostředků tvoří většinou skupina 2—4 (někdy více) speciálních vozidel s citlivou elektronikou a zranitelným anténním systémem (i v případě ženijního ukrytí). Palba dělostřelectva bude tedy proti nim velmi účinná. Použití dělostřelectva je dáno i pravděpodobným umístěním těchto prostředků. I když normy nejsou přesně známy, podle mož-

ností, technických parametrů a dosahu prostředků můžeme vyhodnotit, že:

- stanoviště odposlechu a rušení (z roty typu „A“) budou mimo dosah, v hloubce 30—40 km;

- tatáž stanoviště ze sestavy praporu rádiového průzkumu, rušení a kontroly budou v hloubce 6—10 km;

- stanoviště odposlechu a rušení VKV budou v hloubce 3—4 km ve skupinách po 5—6 pracovištích, rozmístěných v terénu tak, aby byla dosažena maximální rádiová viditelnost;

- rušiče KV a VKV budou umístovány několik kilometrů mimo stanoviště odposlechu; rušiče VKV budou na dominantách v hloubce do 3 km.

Systém radiolokačního průzkumu pozemních cílů obsahuje radiolokátory určené ke zjišťování pevných a pohyblivých pozemních cílů, palebných postavení střeleckých děl, minometů a raketometů a k opravování palby dělostřelectva.

Radiolokátory pro průzkum pozemních cílů představují pro palbu dělostřelectva vždy malorozměrný cíl. Radiolokátory malého dosahu jsou konstruovány jako přenosné a používají se v terénu na třínožce, nebo se jednotlivé bloky sestavují na sebe. Obvykle jsou napájeny z akumulátorů (bezhlukový zdroj), který dovoluje činnost 8—12 hodin. Radiolokátory většího dosahu jsou převozní (sestavují se z několika částí), nebo mobilní na přívěsech, popř. OT. Některé z nich mají dálkové ovládání, takže obsluha může být v úkrytu 20—60 m mimo radiolokátor. Pokud nejsou v OT, jsou palbou dělostřelectva velmi zranitelné. Jsou-li v okopech nebo v OT, je dělostřelecká palba účinná proti anténním systémům. Protože je může radiotechnický průzkum snadno zjistit, používají se výhradně v obdobích snížené viditelnosti (v noci). Toto pravidlo nepatí o radiolokátorech pro průzkum střeleckých děl a minometů. Radiolokátory pro průzkum pevných a pohyblivých pozemních cílů jsou vhodnými cíli pro přímou střelbu. Radiolokátory pro průzkum střeleckých děl a minometů budou umlčovat (ničit) zpravidla oddíly, které vedou protihuterijní činnost.

Da kategorie prostředků pozemního technického průzkumu patří i **prostředky optického, tepelného, laserového a televizního průzkumu**.

Radioelektronické prostředky nepřítelů můžeme ve vztahu k palbě dělostřelectva obecně charakterizovat takto:

- z hlediska konstrukce jako jedny z nejzranitelnějších cílů;

- jako komplet velmi zranitelných

přístrojů a zařízení (počítače, vyhodnocovače, rádiové a radioreléové stanice, radiolokátory, automobilní technika);

— jen velmi mizivé procento těchto prostředků (vždy mimo dosah dělostřelečtva) používá vybudovaných odolných kry-

tů, malé procento je kryto (v obrněných vozidlech);

— nelze je zcela ukrýt — anténní systém musí zůstat volný;

— téměř všechny prostředky představují objekt malých rozměrů.

Možnosti dělostřeleckého průzkumu při zjišťování radioelektronických prostředků nepřítele

Jejich zjišťování je založeno na postavení demaskujících příznaků. Tyto můžeme rozdělit do tří skupin:

- pohyb;
- obrys techniky a její rozmístění v terénu;
- vysílání elektromagnetické energie.

Každý objekt na bojišti má své **klidové a pohybové stadium**. Klidové stadium je výhodné pro palbu a nevýhodné pro průzkum, u pohybového je tomu naopak. Naproti většina prostředků plní své úkoly z bojového postavení, tedy z klidového stadia. Pohyb slouží jen k nezbytnému manévru. Není tedy rozhodujícím demaskujícím příznakem.

Obrys techniky a její umístění v terénu je základním demaskujícím příznakem radioelektronických prostředků pro pozemní i vzdušné fotografování a pozorování. Charakteristické tvary techniky (zejména radiolokační) umožňují odlišit stanoviště REP od ostatních prvků bojové sestavy nepřítele. Důležitým rysem jsou anténní systémy, které musí zůstat vždy odkryté.

Umístění techniky v terénu je pomocným demaskujícím příznakem. Nejde jen o vzdálenosti prostorů bojové činnosti REP od předního okraje (vždy jen orientační norma), ale především o umístění v takovém prostoru, který musí umožnit činnost určitého prostředku. Tak např. radiolokátor pro průzkum pozemních cílů musí být umístěn tak, aby mezi jeho anténou a cílem byla přímá viditelnost. Důležitým činitelem je i umístění REP v rámci bojové sestavy nepřítele. Vyhodnocení znaků umístění jednotky umožní posoudit hodnověrnost získaných zpráv o zkoumaném objektu a podílet se na stanovení jeho druhu.

Vysílání elektromagnetické energie je typickým demaskujícím příznakem většiny REP. Na něm je založeno jejich zjišťování prostředky rádiového a radiotechnického průzkumu. Umožňuje vyhodnocování rádiového provozu, zaměřování polohy pracujících rádiových a radioreléových stanic a průzkumem nepřátelských radiolokátorů vyhodnotit celkovou radioelektronickou situaci v zájmovém prostoru a

tím získat sice málo přesný (pro palbu dělostřelečtva), ale ucelený obraz těchto prostředků, který je významným podkladem pro řízení jiných druhů průzkumu.

A nyní k možnostem jednotlivých druhů průzkumu

Průzkum pozorování vedou družstva dělostřeleckého průzkumu (dělostřelecké pohyblivé pozorovatelné — DPP), dělostřelecké průzkumné vrtulníky (DPzV), pozorovatelé a pozorovací hlídky vševojskových jednotek a průzkumné skupiny (PzS) i bojové průzkumné hlídky (BPzH) vojskového průzkumu.

DPP jsou schopny postihnout prostředky umístěné v pozorovaném pásmu (do hloubky 2—4 km, někde i více), podle obrysu techniky a jejího umístění. V tomto pásmu se vyskytnou všechny radiolokátory pro průzkum pozemních cílů (kromě radiolokátorů umístěných v palebných postaveních dělostřelečtva), většina prostředků optického a infračerveného průzkumu, část REP systému velení a spojení (do stupně prapor a PVS brigády), prostředky radioelektronického boje (pracoviště odposlechu a rušení VKV), radiolokátory pro průzkum vzdušného prostoru v malých výškách systému řízení a uvědomování PVO a výjimečně radiolokátory pro navádění taktického letectva na pozemní cíle ze systému řízení a navádění. Přesnost zjištěných údajů umožní vedení palby bez zastřelení.

DPzV jsou schopny postihnout prostředky umístěné v prostoru, který můžeme vymežit dosahem pozemního pozorování a hloubkou dohlednosti, tj. 5—8 km od předního okraje nepřítele. Proudů těchto prostředků na přesunu můžeme postihnout až do hloubky 15 km. Pozornost dělostřeleckého letectvého pozorovatele je třeba zaměřit na prostory skryté pozemním pozorováním v jeho dosahu (odvrácené svahy, výšiny, údolí, lesní masivy apod.), na radiolokátory pro průzkum stíhajících děl a minometů a radiolokátory systému řízení a uvědomování PVO a systému řízení a navádění taktického letectva. Vzdušné pozorování z DPzV dosahuje pravděpodobné chyby v určení polohy cíle 100—150 metrů při práci s mapou a 40—50 m při

Možnosti průzkumu radioelektronických prostředků nepřítele

Druh (způsob) průzkumu	Umožní zahájení palby		Neumožňuje vedení palby	REP systému velení a spojení pozemních vojsk na taktickém stupni	REP technického průzkumu	Prostředky radioelektronického boje	REP v systému řízení a uvědomování PVO	REP systému řízení a navedení taktického letectva
	bez zastrlení	po zastrlení		VS, PVS, ZVS, TVS, VPS, SU, SRS, SRRS, pozorovatelný (XM-23, AN/PAS-6, AN/TVS-4, průzkumné obrněné transportéry BEOPZ, LUCHS)	AN/PPS-5 (AN/PRS-15), AN/MPQ-4, AN/MPQ-4A, AN/TPS-33, RATAK, FA-No8-Mk2 (GREEN ARCHER) Prostředky optického infračerveného a televizního průzkumu AN/GR-8 AN/USD-501	Pracoviště: – rádiového prů- zkumu (odpo- slechu) KV, VKV, – zaměřovací KV, VKV, – rušičů KV, VKV, víceúčelových, rádiových zapalovačů, – vyhodnocovacích ústředen	AN/MPQ-49, TADDS, AN/TPS-1E, MPDR-30, AN/MPQ-34, AN/MPQ-35, AN/TPS-1G, AN/TPS-16, AN/MPQ-37, AN/MPQ-39, AN/TSW-2, PLdvK GEPARD	– skupina řízení taktického letectva, – předsunutý letecký návodčí (FAC), – stanoviště řízení a uvědomování (CRP), – předsunuté sta- noviště navedení (FACP), – radiolokační družstvo letecké podpory
Dělostřelecký pozorováním	/			Pozorovatelný, VPS, VS (do roty, výjim. prapor)	Vše, kromě RL pro průzkum stíhl. děl a min. AN/GR-8 a AN/USD-501	Pracoviště odpo- slechu a rušení VKV	AN/MPQ-49 (FAAR)	Stanoviště letec- kého návodčího, AN/TPQ-10
Radiolokační	/			Jako dělostřelecký průzkum pozorováním, je však vždy jen pomocný druh průzkumu				
Dělostřelecký průzkumný vrtulník		/		Pozorovatelná, VPS, VS (do bri- gády, výjimečně divize) PVS (do divize, výjimečně as)	Vše	Vše	AN/MPQ-49 (FAAR), PLdvK GEPARD	TACP, FAC, FACP, ARST, AN/TPQ-10

Vzdušné svislé fotografování	/		Vše	Vše	Vše	Vše	Vše
			Pro potřeby dělostřelectva bude použito zcela výjimečně				
Vzdušné skloněné fotografování		/	Jako dělostřelecký průzkumný vrtulník				
Pozemní panoramatické fotografování		/	Jako dělostřelecký průzkum pozorováním				
Vojskový PzS, BPzH		/	Vše ne přední okraj	Vše ne přední okraj	Vše	Vše	Vše
Rádiový		/	Vše		Pracoviště rušičů, vyhodnocovací ústředna		Vše mimo radiolokátory
Radiotechnický		/		Vše	Pracoviště rušičů	Vše	Všechny radiolokátory
Vojskový pozorováním		/	Jako dělostřelecký průzkum pozorováním				

práci s fotogrammetrickými dokumenty. To znamená že většina cílů určená DPzV bude vyžadovat zastržení až po objevení cíle.

Pozorovatelé a pozorovací hlídky vševojskových jednotek určují prostředky v témže prostoru jako DPP. Podstatný rozdíl je však v přesnosti dosahované při určování jejich polohy, která zpravidla neumožní palbu bez dalšího průzkumu těchto cílů. Jejich význam je skryt ve velkém počtu pozorovatelů, kteří prakticky pokrývají celou šířku pásma daného stupně velení.

PzS a BPzH vojskového průzkumu jsou schopny určovat všechny REP v hloubce do 10 km (BPzH praporů) a až 50 km (PzS pluků). Přesnost výsledků průzkumu BPzH je nízká, určené cíle zpravidla vyžadují upřesnění jiným druhem průzkumu. PzS pluků tvoří skolení průzkumníci, u kterých předpokládáme pravděpodobnou chybu v určení souřadnic cíle v hodnotě 1 mm měřítko použité mapy (leteckého snímku). V každém případě bude třeba jimi určené cíle zastržit. Prostředků vhodných k zastržení malorozměrného cíle v hloubce sestavy nepřítelů však není mnoho, proto z hlediska přesnosti (ale i zastržení) bude výhodné začleňovat DPP do sestavy těchto skupin. Při tom však je třeba mít na paměti, že PzS i BPzH zjišťují především podklady pro rozhodování příslušných vševojskových velitelů.

Průzkum fotografováním jak pozemním, tak vzdušným je jedním z důležitých způsobů průzkumu. Určení REP ve prospěch dělostřelectva svislým leteckým snímkováním bude výjimkou. Pokud se tak stane, musíme zkontrolovat přítomnost cíle ve zjištěném prostoru dříve, než zahájíme palbu.

Skloněné snímkování (především z DPzV) je důležité, neboť štáb dělostřelectva armády má k dispozici jak prostředky fotografování, tak i zpracování a vyhodnocení získaného materiálu. DPzV může při jednom vzletu ofotografovat prostor až 16 km široký a 5–7 km hluboký. Skloněné letecké snímky nemají sice měřickou hodnotu, jsou však zejména ve formě vzdušných fotopanoramátů výhodným podkladem pro průzkum i řízení palby.

Pozemní fotografování obstarávají příslušníci fotolaboratoře vyhodnocovací ústředny baterie zabezpečení palby. Panoramatické snímky a fotopanoramata umožňují kromě průzkumu cílů i určování jejich polohy průsekovou fotogrammetrií, je-li cíl zachycen na snímcích pořízených

ze dvou topograficko-geodeticky připojených stanovišť.

Hlavní nevýhodou fotografického průzkumu je značná potřeba času na zpracování a vyhodnocení.

Radiolokační průzkum radiolokátory typu SNAR (PSNR-1) považují za doplňující druh průzkumu. Jeho vlastnosti neumožní v době snížené viditelnosti a v noci určit charakter cíle. Přesnost dovolí zahájení palby bez zastržení.

Rádiový a radiotechnický průzkum je hlavním a nejvýkonnějším druhem průzkumu radioelektronických prostředků nepřítelů. Pro palbu dělostřelectva má největší význam určování polohy pracujících rádiových a radioreléových stanic a radiolokátorů. Zjištěné údaje však nemůžeme použít pro přípravu prvků střelby, neboť nízká přesnost určování směrů (3 až 5° i více) způsobuje pravděpodobnou chybu v určení polohy o velikosti 2–3 km. Možnosti průzkumu REP nepřítelů viz **tabulku 1**.

Z uvedeného vyplývá, že většina radioelektronických prostředků zjistí a jejich polohu přibližně určí prostředky podřízené vševojskovému veliteli (rádiový a radiotechnický průzkum, PzS, BPzH). To znamená, že náčelník průzkumu štábu RVD získá základní informace o těchto prostředcích součinnosti se zpravodajským oddělením (důstojníkem) příslušného štábu. Důležité je i zpravodajské zhodnocení elektronické situace zájmového prostoru. Z něho vyplyne význam jednotlivých prostředků a tím i potřeba jejich ničení (umlčování), neboť na působení proti všem zjištěným prostředkům nedobrou dostačovat palebné možnosti dělostřelectva.

Součinnosti se zpravodajskými orgány získá náčelník průzkumu štábu RVD údaje o druhu (charakteru) cíle, o jeho přibližném umístění a jeho významu. Podle těchto zpráv vydá úkol takovému z podřízených průzkumných prostředků, který je schopen v daném prostoru a čase splnit úkol — upřesnit polohu cíle a získat další potřebné údaje — rozměry, charakter, stupeň ukrytí a činnost. Náčelník průzkumu zhodnotí zprávy a předá je k palebnému využití. Navrhne dělostřeleckému veliteli, které cíle z hlediska nebezpečnosti bude třeba ničit nebo umlčovat.

Radioelektronické prostředky, které zjistily prostředky dělostřeleckého průzkumu (DPP, DPzV), náčelník průzkumu zhodnotí z hlediska jejich významu (v rámci celkové radioelektronické situace) a s návrhem veliteli je předá k palebnému využití obvyklým způsobem.

DĚLOSTŘELECTVO V BOJI S RADIOELEKTRONICKÝMI PROSTŘEDKY NEPŘÍTELE

Ozbrojená střetnutí poslední doby se vyznačovala kromě jiného i **hromadným nasazením radioelektronických prostředků** v systému velení vojskům i řízení bojové techniky. Byla to zprvu oblast boje o nadvládu ve vzduchu, kde se rozvinul neviditelný, ale o to intenzivnější souboj elektroniky. Každý dílčí výsledek byl pečlivě vyhodnocen a využit ke zdokonalení útočných i obranných kompletů protivníků.

Velmi brzy bylo zřejmé, že radioelektronický boj se rychle rozšířil i v pozemním vojsku. Vždyť veškeré velení a řízení vojsk spočívá dnes na využití radioelektronických prostředků nejrozličnějších druhů. Znemožnit jejich použití na bojišti znamená znemožnit velení vojskům protivníka a vytvořit podmínky pro jeho porážku.

V článku rozeberu způsoby využití dělostřelectva v radioelektronickém boji (REB), zejména v jeho účasti při ničení a umlčování radioelektronických prostředků (REP) nepřítel.

Bojové možnosti dělostřelectva

Tyto možnosti v radioelektronickém boji jsou podmíněny zejména:

- počtem a kvalitou **palebných prostředků**, zpravidla počtem hlavních (odpalovacích) zařízení, naváděcích zařízení apod.);

- množstvím **střeliva**, vyčleněného k plnění úkolů na dané období, nejen tedy k plnění úkolů v REB;

- dalšími faktory, k nimž patří kvalita systému velení dělostřelectva, množství a kvalita průzkumných, topograficko-geodetických, povětrnostních a dalších zabezpečovacích jednotek, ale také stavem výcviku, úrovní zkušeností, morálně politickým stavem dělostřeleckých jednotek, štábů atd.

Vliv těchto podmínek v každé konkrétní situaci je různý, avšak za základní a určující považují množství a kvalitu palebných prostředků a dělostřelecké munice.

Bojové možnosti dělostřelectva charakterizují zejména tyto údaje:

- hloubka ničení, popř. prostorové možnosti ničení;

- palebné možnosti, nebo také možnosti ničení různých cílů;

- časové možnosti.

Hloubku ničení (prostorové možnosti ničení) určují schopnosti palebného prostředku při manévru palbou. Za základní u dělostřelectva považují jeho maximální dostřel, který je z hlediska účasti v REB výchozím údajem pro delimitaci objektů ničení (umlčování) mezi jednotlivé možné prostředky ničení. Přední hranici prostorových možností tvoří čára předního okraje vlastních vojsk, posunutá směrem k nepříteli o bezpečnostní vzdálenost (u hlavního dělostřelectva při střelbě ze zakrytých palebných postavení — 300–500 m, u raketometů až 1000 m). Při plánování účasti dělostřelectva v REB můžeme vymezit prostor, kde ničení a umlčování REP nepřítel je možné; např. v útočném pásmu divize širokém 10–12 km, při posílení divize kanónovou brigádou (4 oddíly 122 mm K), bude zadní

hranice hloubky ničení ve vzdálenosti **15 až 17 km** (prostor palebných postavení kanónových oddílů 3–5 km od předního okraje) a prostorové možnosti tedy **150 až 340 km²**.

Možnosti ničení různých cílů jsou dány nejen počtem a kvalitou zbraňových kompletů, ale i množstvím a druhem střeliva pro tyto prostředky. Proto je počítáme jak pro hlavní (palebné možnosti podle hlavní), tak i pro střelivo (podle střeliva). Ukazují potom kolik typových cílů můžeme ničit (umličovat) současně (podle hlavní) a kolik cílů zničit (umličit) při použití celkové povolené spotřeby munice. Pokud půjde o REB, počítáme s tím, že radioelektronické prostředky velení vojskům, řízení zbraňových kompletů, technického průzkumu a radioelektronického boje nepříteli budou tvořit **asi 10 % celkového objemu všech cílů** dělostřelectva. Buď-li mít vševojskový svazek s posílením 180 hlavní, pak případně na cíle s charakterem REP 18 hlavní (hodnota jednoho oddílu), které mohou umličit **2–3 takové cíle** (průměrná norma na jeden cíl je 6 až 12 hlavní). Při výpočtu možností podle střeliva pro jeden palebný průměr ($180 \times 80 = 14\,400$ střel) případně na objekty typu REP 1440 střel. Je-li průměrná norma na jeden cíl 400 střel, předpokládáme, že budou umličovány **3–4 objekty**.

Časové možnosti chápeme jako reakci palebného systému dělostřelectva na bojovou situaci, v konkrétních podmínkách REB jako časový interval od zjištění REP k zahájení palby. Vyplývá z toho, že nepůjde o prostou přípravu palby, ale o celkovou dobu tzv. cyklu velení: zjištění charakteru a polohy cíle, předání údaje o cíli od průzkumného prostředku ke zhodnocení řídící složce (tomu, kdo průzkumný prostředek úkoloval), návrh na vyřazení objektu palbou, rozhodnutí o způsobu vyřazení objektu a určení vykonavatele, přípravu palby a její vedení. Průběh tohoto cyklu může být různý podle

toho, kdo REP zjistil, na jakém stupni velení se rozhoduje o vedení palby a konečně i v jakém období boje byl tento prostředek zjištěn. Půjde-li např. o radiolokátor pro průzkum pozemních cílů zjištěný pozorováním dělostřeleckým průzkumníkem, zprávu zhodnotí náčelník průzkumu štábu oddílu, který navrhne takové způsob využití zjištěných údajů. Velitel oddílu informuje velitele podporované vševojskové jednotky a podle jeho rozhodnutí tento radiolokátor umličí (zničí). V případě, že půjde o oddíl v sestavě skupiny, informuje i velitele skupiny. Časový interval cyklu velení u dělostřeleckého oddílu představuje dobu **kolem pěti minut**.

Bojové možnosti dělostřelectva v boji zkoumáme zpravidla komplexně, nikoli jen ve vztahu k REP. V článku uváděné možnosti jsou pravděpodobné. Také prostorové možnosti se budou měnit v závislosti na složení dělostřelectva. Dělostřelectvo ve své většině bude schopné umličovat nebo ničit REP do hloubky 15 km a v případě, že budou k dispozici kanóny 130 mm, až do hloubky 20 km. Za nejkratší dobu reakce na stupni dělostřelecký oddíl (vševojsková jednotka) považují dobu kolem pěti minut. Přeneseli se rozhodování o palbě na stupeň pluk, popř. divize, bude reálné tuto dobu prodloužit až dvojnásobně. Časové možnosti zde uvažují prozatím bez zřetele na konkrétní situaci vojsk (období boje), kdy taktické hledisko bude převažovat nad střeleckotechnickým a palba se uskuteční v době takticky nejvýhodnější.

Kromě základních ukazatelů bojových možností existují další, jejichž význam bude narůstat nebo klesat s ohledem na vývoj konkrétní situace vojsk. Patří k nim zejména morálně politický stav jednotek, útvarů, svazků a štábů RVD, úroveň topograficko-geodetické a povětrnostní přípravy, úroveň velení, kvalita systému výzbrojní služby apod.

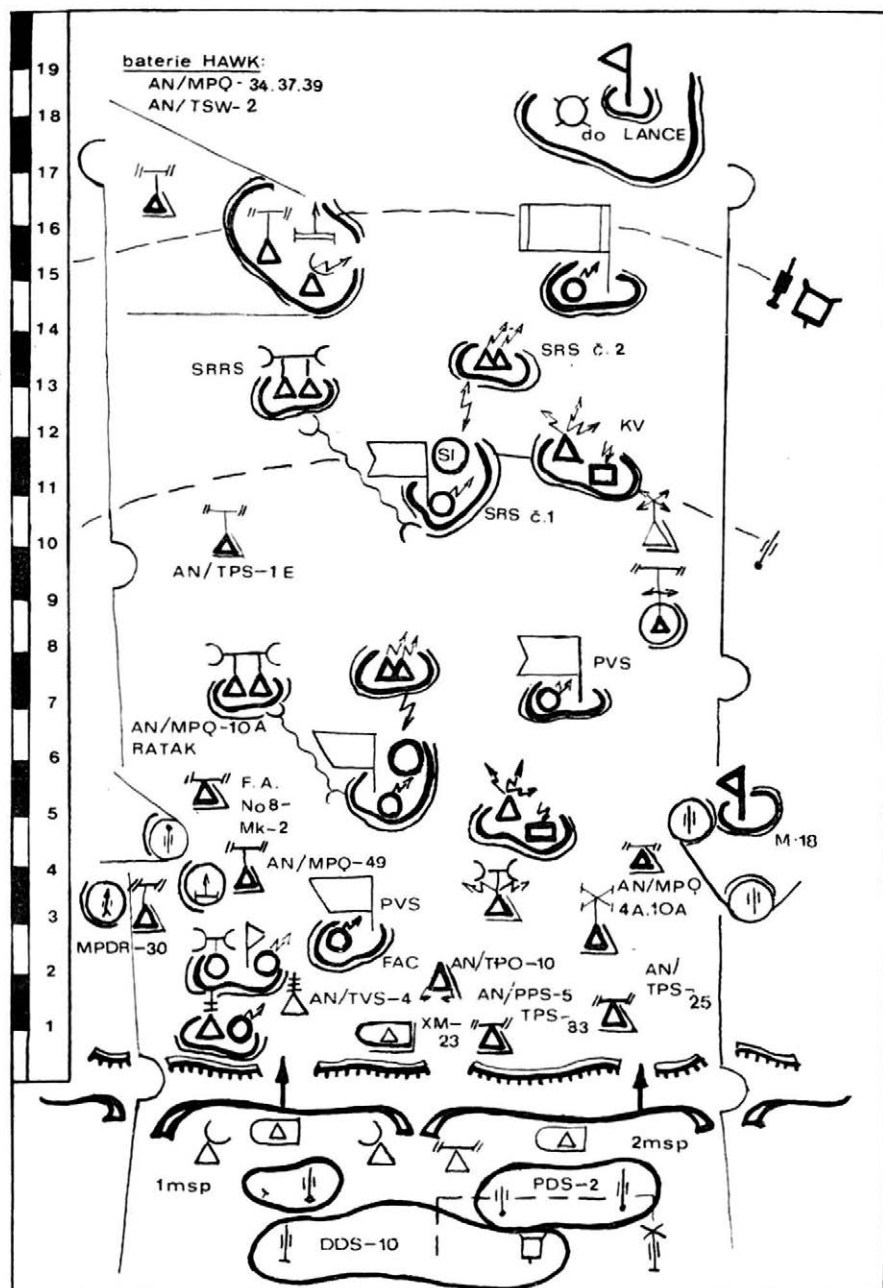
Úloha a místo dělostřelectva v REB

REB představuje velmi široký komplex opatření, zahrnující ničení, radioelektronické rušení, ochranu vlastních REP a boj s technickým průzkumem nepříteli. Nejdůležitějším opatřením je právě ničení, protože je nejúčinnější v narušení činnosti konkrétního funkčního systému nepříteli. K ničení používáme všech vhodných prostředků, včetně palby dělostřelectva. Pozemní dělostřelectvo tedy sehrává důležitou úlohu jednoho z možných **prostředků ničení REP**. Tato úloha je vy-

mezena bojovými možnostmi dělostřelectva, plněna v úzké návaznosti na všechny druhy průzkumu a v součinnosti s ostatními prostředky ničení, zejména raketovými a leteckými.

Vzhledem k efektivnosti dělostřelectva na cíle charakteru REP, budeme ho používat na cíle menších rozměrů, rozmístěné na předním okraji (využití relativně malé bezpečnostní vzdálenosti) a na cíle se zranitelnou technikou.

Radioelektronické prostředky ničíme

Obr.1

jak dělostřelectvem ze zakrytých palebných postavení, tak i prostředky přímé střelby.

Hlavní úkoly dělostřelectva zahrnují umlčování (ničení):

- míst velení taktických prostředků jaderného napadení;
- stanovišť rušících stanic jednotek nepřítelů;
- míst velení prvosledových praporů, brigád, divizí, popř. i PVS armádního sboru;
- spojovacích uzlů míst velení všeho druhu a významných uskupení prostředků spojovací sítě nepřítelů;
- velitelsko-pozorovacích stanovišť, pozorovatelů a velitelských stanovišť dělostřeleckých jednotek a útvarů;
- stanovišť řízení a navedení taktického letectva, vybavených radiolokačními a spojovacími prostředky;
- radiolokátorů systému PVO nepřítelů, určených jak k průzkumu, tak i k řízení palby;

Způsoby a podmínky ničení a umlčování REP dělostřelectvem

V této části rozeberu nejprve způsoby a podmínky ničení a umlčování REP palbou dělostřelectva se zřetelem na střeleckotechnické podmínky, v dalším s ohledem na druh prostředků a bojovou situaci vojsk.

Radiolokátory, ať již samostatně nebo skupiny těchto prostředků a jejich technického zabezpečení, můžeme vzhledem k rozměrům plochy rozmístění považovat za jednotlivé cíle (plocha zpravidla nepřesahuje 1 ha). Předpis „Pravidla střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva“ požaduje pro umlčení takového cíle za předpokladu dodržení podmínek střelby spotřebu střel — viz **tabulku 1**.

Umlčení radiolokátoru znamená, že bude vyřazen z použití nejméně na dobu 2 hodin. Při umlčování objektů rozmístěných v okopech, nebo lafetovaných na OT zvýšíme spotřebu dvojnásobně.

Obdobným způsobem bude dělostřelectvo umlčovat spojovací uzly, jejichž rozměr nepřevyšuje 4 ha, SRS, SRRS, samostatné rádiové a radioreléové stanice a stanoviště prostředků REB.

Odlišný přístup požadují „Pravidla střelby“ k umlčování a ničení **velitelských stanic**. Místa velení prvosledových praporů, brigád a popř. PVS armádního sboru umlčujeme soustředěnými palbami dělostřelectva jako skupinové cíle větších rozměrů. Základní normy spotřeby střel na jeden hektar plochy cíle uvádí zmíněný předpis. **Tabulka 2** ukazuje celkové

- radiolokátorů pro průzkum střílejších děl, raketometů a minometů;
- radiolokačních prostředků pro průzkum pozemních cílů.

Charakteristiku těchto prostředků nepřítelů, stejně jako možnosti dělostřeleckého průzkumu při jejich zjišťování (viz **obr. 1**) v článku neuvádím, jsou podrobně rozvedeny v článku pplk. ing. Františka Barty, ČSc.

Stručně řečeno, dělostřelectvo plní v součinnosti s dalšími prostředky důležitý úkol REB ničením (umlčování) radioelektronických prostředků nepřítelů palbou. Je efektivním prostředkem zejména na cíle malých rozměrů, rozmístěných v blízkosti předního okraje vlastních vojsk. Hlavními objekty palby jsou radiolokátory, radiotechnická zařízení, spojovací prostředky nepřítelů, ať již to jsou samostatné cíle nebo uskupení na místech velení, spojovacích uzlech, stanovištích navedení a řízení, prostředky radioelektronického průzkumu, rušení, radionavigace apod.

spotřeby pro umlčení některých z těchto cílů, nevhodnost použití děl ráže 100 a 122 mm RM pro místa velení v úkrytech (např. spotřeba 3840 ran pro 122 mm RM představuje dvě salvy 48 raketometů).

Velitelsko-pozorovací stanoviště, pozorovatelná a velitelská stanoviště dělostřeleckých jednotek a útvarů umlčuje dělostřelectvo soustředěnými palbami ze zakrytých palebných postavení. Ve vhodných podmínkách, k nimž patří zejména období dělostřelecké přípravy, je účelné všechny pozorovatelné (nejen dělostřelecké) ničit přímou střelbou.

Palba na velitelsko-pozorovací stanoviště i velitelská stanoviště se vede obdobně, jako na jiná místa velení, tzn. s normou spotřeby pro velitelská stanoviště.

Velitelská stanoviště prostředků jaderného napadení taktického významu posuzujeme jako prvek bojové sestavy a proto nebude postačovat pouze jejich umlčování. Při ničení se norma uvedená v **tabulce 2** zvýší třikrát.

Radiolokátory systému řízení a uvědomování PVO patří k jeho nejdůležitějším prvkům. Jejich vyřazení podstatně snižuje palebné možnosti prostředků PVO. V našem případě jde o řízení určená k průzkumu a řízení palby, zejména PLRS HAWK. Umlčují se soustředěnými palbami. Norma spotřeby se neliší od normy pro umlčení samotné baterie PLRS (viz **tabulku 3**). Také způsob vedení palby je obdobný.

**Spotřeba střel pro nekryté rádiové stanice, radiolokátory
a radiolokační naváděcí středisko**

Tabulka 1

Ráže	100 mm	122 mm	130 mm	152 mm	122 mm RM
Spotřeba	280	180	180	120	300

Spotřeba střel při umlčování míst velení

Tabulka 2

Druh a charakter cíle		Plocha cíle (ha)	Spotřeba pro ráži (mm)			
			100	122 a 130	152	122 RM
V úkrytech	VS praporu	2—3 ¹⁾	720—960	450—600	338—450	3840 ²⁾
	VS brigády	9—12	2880—3840	1800—2400	1350—1800	
Nekryté (v automobilech)	VS praporu	2—3 ¹⁾	180—240	112—150	90—120	320 ²⁾
	VS brigády	9—12	720—960	450—600	360—480	
	PVS divize	6	480	300	240	

Poznámka:

¹⁾ Pro výpočet spotřeby beru minimální plochu cíle pro baterii – 2,25 ha

²⁾ Minimální plocha cíle pro raketomety – 16 ha

³⁾ Je vhodné použít asi ½ střel se zapalovačem nastaveným na trhavý účinek a ½ na tříštivý účinek.

Normy spotřeby střel pro umlčení radiolokátorů systému PVO

Tabulka 3

Ráže (mm)	100	122	130	152	122 RM
Spotřeba	200	150	150	100	200

Matematická naděje procenta zasažení cíle se u těchto objektů předpokládá v hodnotě 50—60 %.

Stanoviště řízení a navedení taktického letectva, rozmísťované ve vzdálenosti 10—25 km od předního okraje, na ploše do 4 ha, považujeme za jednotlivý cíl, který umlčujeme normou spotřeby pro radiolokátory (viz tab. 1) soustředěnými palbami.

Při porovnání celkového množství prostředků nepřítele s možnostmi dělostřelectva se ukazuje, že bude nutné při výběru cílů posuzovat důležitost objektu a jeho význam se zřetelem ke konkrétní bojové situaci.

Radiolokátory pro průzkum pozemních cílů představují mimořádné nebezpečí pro vlastní vojska zejména při zasazování útvarů a svazků do boje z chodu (při prů-

lomu obrany nepřítel, při zasazování druhých sledů apod.). Za příznivých terénních podmínek jsou schopny zjistit a sledovat proudy tanků, OT, automobilů a dělostřelectva daleko za čarou rozvinování do praporek proudů. Bude proto účelné nečekat s jejich umlčováním na některý z palebných případů dělostřelecké přípravy, ale vést na ně palbu již dříve, nejpozději se zahájením přípravy.

Radiolokátory pro průzkum střeleckých baterií jsou schopny zjišťovat rozmístění palebných postavení po zachycení 1–2 výstřelů. Proto bude nutné, hlavně při dělostřelecké přípravě, umlčovat je současně s cíli první skupiny (dělostřelecké baterie).

Radiolokátory a ostatní prostředky systému řízení a uvědomování PVO zpravidla umlčujeme společně s protiletadlovými bateriemi. Za kritérium vhodnosti umlčení bereme směr činnosti vlastního letectva a potřebu vytvořit pro jeho činnost vhodné podmínky. Obdobné hledisko platí pro stanoviště řízení a navedení taktického letectva.

Místa velení umlčujeme podle současných názorů na strukturu dělostřelecké přípravy společně s druhou skupinou cílů (opěrné body rot prvního sledu). S nimi bude účelné umlčovat i SRS a SRRS i spojovací uzly rozmístěné mimo velitelská stanoviště. Vzhledem k významu míst velení pro organizaci velení nepřítel, bude účelné (při dostatku dělostřelecké) převést nejdůležitější stanoviště do první skupiny cílů. Dosáhneme tím narušení schopnosti nepřítel organizovat protipatření již na samém začátku dělostřelecké přípravy.

Místa velení taktických prostředků jaderného napadení ničíme dělostřelectvem ihned po zjištění.

Předpis „Pravidla střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva“ nevyčerpává do podrobností všechny případy umlčování a ničení radioelektronických prostředků. Ponechává dostatek možností k tvořivému uplatnění a využití bojových možností dělostřeleckých palebných prostředků a ke zvýšení efektivity palby. Jde zejména o výběr vhodných palebných jednotek, způsobu a doby vedení palby.

Umlčování a ničení radioelektronických prostředků palbou dělostřelectva patří spolu s údery jaderných zbraní a letectva k nejúčinnějším způsobům boje s těmito prostředky nepřítel. Úloha a místo dělostřelectva v REB budou plně závislé na bojových možnostech palebných prostředků, ale i na výsledcích průzkumu všeho druhu. Úkoly dělostřelectva se zachycují v bojové dokumentaci štábů RVD společně s ostatními úkoly. Jejich rozsah a konkretizace uvádíme i v „plánu REB“ daného stupně velení.

BOJOVÁ ČINNOST LETECTVA PŘI PRŮLOMU OBRANY NEPŘÍTELE

Průlom obrany nepřítele je důležitou etapou útočné operace vzhledem k tomu, že připravená obrana je vážnou překážkou postupu vlastních vojsk. Jestliže neprolomíme obranu zejména v taktické hloubce nepřítele v dostatečné šířce, nemůžeme počítat s úspěšným pokračováním útoku pozemního vojska.

Současná obrana je dynamická a odolná s pozičními prvky a využíváním manévru silami a palebnými prostředky.

Samotný charakter průlomu nemůžeme však vymezit jen taktickým rámcem. Účinné palebné prostředky předpokládaného protivníka a jejich rozmístění nasvědčují, že **průlom nepřátelské obrany bude nutné vést do značně větší hloubky**, než např. ve Velké vlastenecké válce. Kromě palebných prostředků a sil pozemního vojska v taktické hloubce obrany nepřítele bude nutné zničit nebo ochromit i jeho bližší operační zálohy, které může zasadit do protiúderů, a dále palebné prostředky, které do prostoru průlomu obrany mohou působit.

Jde zejména o raketové jaderné prostředky a taktické letectvo, které vzhledem ke svým manévrovým palebným vlastnostem mohou být vážnou úhrozu úderného uskupení pozemního vojska v průlomu.

Již zkušenosti z minulé války a zkušenosti z bojů na Středním východě ukázaly, že jen samotné pozemní vojsko svým úsilím nemůže dosáhnout úspěchu. Proto úderné uskupení pozemních vojsk musíme zabezpečit soustředěným a sladěným úsilím jednotlivých druhů vojsk a ozbrojených sil.

Bojová činnost při průlomu nepřátelské obrany může probíhat jak s použitím jaderných zbraní, tak i bez jejich použití.

Z hlediska splnění hlavního cíle útočné činnosti, to je v podstatě zničit určitá nepřátelská uskupení a ovládnout důležité prostory a objekty v hloubce, bude obtížnější varianta bez použití jaderných zbraní.

Letectvo se na průlomu obrany nepřítele podílí významnou měrou a jeho úloha v souvislosti s prudkým technickým rozvojem letadel a jejich výzbroje stále stoupá. Jestliže až do současné doby vedly bojovou činnost ve frontových operacích jen klasické druhy **frontového letectva**, nabývá v soudobých bojích stále většího významu **vojškové letectvo**, výzbrojené zejména vrtulníky **palebné podpory**. Oba tyto druhy letectva se mohou palbou a manévrem účinně podílet na bojové činnosti při průlomu obrany nepřítele.

Úkoly bojové činnosti letectva při průlomu obrany nepřítele budou různorodé a budou vycházet ze situace nepřítele a nasycenosti jeho operační sestavy bojovou technikou. V dalším uvedu možný rozsah a obsah úkolů frontového a vojškového letectva při průlomu obrany nepřítele.

Vzdušný průzkum vedeme s cílem zjistit uskupení a sílu vojsk nepřítele v obraně. Zejména bude důležité zhotovit, zpracovat a vyhodnotit fotoschéma obranných postavení a důležitých prostorů rozmístění, především protitankové obrany a palebných prostředků nepřítele. Jedním z hlavních úkolů vzdušného průzkumu je vyhledat a upřesnit prostory a objekty

uskupení nepřítele pro palbu dělostřeleckou, raket a letectva.

Vybojování nadvlády ve vzduchu v taktickém rámci je důležitý předpoklad úspěšné činnosti pozemního uskupení. Její vybojování musí předcházet zahájení útoku pozemního vojska a musí být udržována v průběhu průlomu obrany. Dosahuje se ničením taktického letectva na letištích v rámci hromadného úderu letectva nebo i jednotlivých úderů, zaminování a blokování letišť, odkud může být letectvo zasazeno do pásma průlomu. Neméně důležitým způsobem bojové činnosti stíhacího letectva bude ničení prostředků vzdušného napadení ve vzdušných bojích ze střežů ve vzduchu i ze střežů na letištích.

Hromadný úder (skupinové údery) k ničení operačně taktických palebných prostředků a systémů velení. Jestliže v minulosti narůstala intenzita palby úderného uskupení od předního okraje obrany nepřítele do hloubky, bude pravděpodobně nutné, aby narůstala z hloubky k přednímu okraji. Je to dáno tím, že v hloubce obrany nepřítele jsou rozmístěny hlavní síly, které tvoří operační palebný systém a které jsou schopny působit na vojska úderného uskupení daleko dříve, než přejdou do útoku. Takové objekty jako operačně taktické rakety, taktické letectvo, křídlaté rakety, ale i vojskové letectvo považujeme vzhledem k jejich vysoké přesnosti úderů za nejvíce nebezpečné pro úderné uskupení pozemního vojska, proto je budeme ničit ještě v době přesunu pozemního vojska k čáře dotyku a bezprostředně před palebnou přípravou útoku. Při průlomu obrany nepřítele se zahájí války bez použití jaderných zbraní, je-li plánována vzdušná operace, je nutné hlavní úsilí frontového letectva, které se zúčastní vzdušné operace, soustředit do prostoru průlomu a na cíle a objekty, které mohou průlom vážně ohrozit. V hromadném úderu bude hlavní úkoly plnit stíhací bombardovací letectvo. K zabezpečení překonání PVO nepřítele letectvem se musí raketové vojsko a dělostřelecko podílet na ničení protiletadlových raketových prostředků nepřítele.

Účast letectva v palebné přípravě útoku bude organizována v těsné součinnosti s raketovým vojskem a dělostřelectvem pozemního vojska. Cílem bude vybojovat takovou prostorovou a časovou palebnou převahu, aby umožnila údernému uskupení pozemního vojska vyrazit k útoku a pokračovat v něm ve vysokém tempu.

Letectvo se palebné přípravy zúčastní zpravidla po palebném přepadu dělostřeleckého a raket. Bude to především vojsko-

vé letectvo s vyzbrojenými vrtulníky, které se staly účinným palebným prostředkem. Vrtulníky vyzbrojené řízenými střelami s vysokou účinností zásahu, pumami a neřízenými leteckými raketami mohou vyhledat a mířenou palbou ničit cíle v blízké taktické hloubce, které jednak nebyly pokryty palbou dělostřeleckou, a další důležité cíle. Jde zejména o prvky protitankové obrany nepřítele, které tvoří páteř protitankové obrany nepřítele, dělostřelecko, taktické rakety, soustředění tanků a obrněných vozidel, místa velení, radiotechnické prostředky a systém protivzdušné obrany. Hlavní důraz položíme na ničení pohyblivých prvků PTO, které jsou schopny manévrovat, obnovovat a zvyšovat sílu palby na tankových směrech. Budou to i bitevní vrtulníky vojskového letectva nepřítele na předem určených přistávacích plochách (vyzbrojené PTRS).

Jestliže nepřítel zaujal obranu s předním okrajem na vodním toku, můžeme vojskové letectvo použít k vysazení výsadek k získání předmostí.

Hloubka působení vojskového letectva bude cca 12–15 km od předního okraje. V hloubce od 15 km působí frontové stíhací bombardovací letectvo s hlavním úkolem ničit raketové jaderné prostředky, dezorganizovat systém velení a ničit vojskové letectvo a bližší zálohy v pásmu průlomu.

Palebné přípravy se letectvo zúčastní soustředěnou hromadnou činností v přesně stanoveném čase.

Leteckou podporu útoku pozemního vojska zaměříme především na podporu úderného uskupení s dodržení zásady nerozptylovat jeho úsilí na vedlejší směry. Zásadu centralizace a soustředěného použití letectva na hlavní směry dodržíme vždy vzhledem k tomu, že letectva nebudeme mít nikdy dostatek k tomu, aby pokrylo všechny úkoly v pásmu fronty.

Hlavními cíli pro letectvo budou raketové jaderné prostředky i křídlaté rakety v palebných postaveních i na přesunu, zálohy připravované k protiúderu nebo protiztečím, místa velení, radiotechnické prostředky a vojskové letectvo. Uvedené objekty jsou buď malorozměrné, nebo pohyblivé cíle. Hlavní údernou silou bude stíhací bombardovací letectvo.

Stále vzrůstající úloha při letecké podpoře úderného uskupení pozemního vojska připadá vrtulníkům vojskového letectva, které mohou plnit především dva hlavní úkoly:

— jednak **přímou palebnou podporu** boje pozemního vojska, ničit dělostřelecko, tanky, obrněná vozidla a místa velení;

— jednak vytvořit pohyblivou vzdušnou protitankovou zálohu, která je účinným prostředkem zejména při odražení protiztečí a protiúderů. Pravděpodobnost zničení tanku (obrněného vozidla) jednou řízenou protitankovou střelou z vrtulníku je u soudobých vyzbrojených vrtulníků cca 0,85.

Obrana úderného uskupení proti úderům ze vzduchu stíhacím letectvem bude vycházet z úrovně vybojované nadvlády ve vzduchu a bude soustředěna především na přístupy k pásmu průlomu ničením taktického letectva a křídlatých raket.

Činnost pozemních vojsk při průlomu obrany nepřítele se musí vyznačovat nejen čelními ztečemi, ale i rozhodným a rychlým postupem do celé hloubky obrany nepřítele. To klade značné nároky nejen na včasné zabezpečení vojsk různým druhem munice a materiálu, ale i na zabezpečení manévru i v prostorech, kde byl nepřítel zničen.

Vojskové letectvo, které kromě vyzbrojených vrtulníků je vybaveno i dopravními vrtulníky, vytváří předpoklady i k používání **manévru vzduchem**. Vzdušného manévru a přepravy vojsk můžeme využít k překonání vzniklých pásem zamoření a závalů, vodních toků a také k vystřídání vojsk, přeskupení sil a odsunu raněných.

Vedení bojové činnosti letectvem v soudobém boji a operaci se bude vyznačovat mnohotvárnou aktivní a manévrovou činností. Jeho bojové použití bude vycházet vždy z konkrétní situace, závislé na složení a aktivitě sil a prostředků pravděpodobného nepřítele a úkolů pozemního vojska. Při průlomu obrany nepřítele vytváří letectvo svou bojovou činností podmínky pro činnost úderného uskupení pozemního vojska a v soudobé válce si splnění tohoto úkolu bez aktivní činnosti letectva nemůžeme představit.

Neméně důležitým jsou i úkoly spojené s **vysazováním taktických výsadek** k rychlému ovládnutí důležitých prostorů a předmostí.

Dosažení úspěchu při průlomu nepřátelské obrany bude závislé na přesné a koordinované činnosti všech druhů pozemních vojsk, úderného uskupení s letectvem. **Součinnost pozemního vojska s letectvem** vyžaduje přesné sladění jejich bojové činnosti. Zvláštní pozornost věnujeme způsobu a pořadí použití jaderných zbraní, činnosti svazků a útvarů pozemního vojska a letectva při odražení náletů vzdušného nepřítele a vzájemné činnosti při palebné přípravě a podpoře vojsk v hloubce obrany nepřítele, vedení vzdušného průzkumu (doplňkového průzkumu) a předávání zjištěných zpráv, vedení oprav dělostřelecké palby letectvem, zajištění bezpečnosti letů vlastních letadel v pásmu palby dělostřelecké a signálům zahájení palebné přípravy, podpory útoku, přenosu a přerušení palby.

K praktickému uskutečňování součinnosti jsou určena střediska bojového velení letecké armády frontového letectva na stupni vševojskových armád, skupiny bojového velení na stupni tankových a motostřeleckých divizí a naváděcí stanoviště letectva u protiletadlových raketových útvarů.

ORGANIZÁCIA PROTIVZDUŠNEJ OBRANY TERITÓRIA

V posledných rokoch velenie ČSLA prikladá veľký význam teritoriálnej problematike. Svedčí o tom rad vykonaných komplexných teritoriálnych zamestnaní, organizovaných a riadených najvyššími veliteľskými stupňami ČSLA, za účasti orgánov štátnej správy a civilnej obrany.

V tomto článku chcem zovšeobecniť niektoré praktické poznatky a skúsenosti z týchto zamestnaní a hlavne poukázať na úlohy, ktoré vyplývajú pre protivzdušnú obranu teritória vojenského okruhu. Pri rozbere problematiky nemôžem sa vyhnúť ani niektorým úvahám s možnosťou rozvinúť k tomuto materiálu vecnú diskusiu, za účelom ujednotenia názvov k niektorým nedoriešeným otázkam.

Úlohu protivzdušnej obrany teritória budú ovplyvňovať niektoré špecifické podmienky, ktoré ČSSR má v rámci spoločenstva štátov Varšavskej zmluvy. Vyplývajú predovšetkým z týchto **skutočností**:

- systém PVO ČSSR je proti vzdušným silám NATO v Európe v prvom slede;

- priamy styk vytvára v ČSSR podmienky prirfrontového pásma a tým je systém PVO ČSSR v prvom strategickom slede, ktorý ponesie počiatočnú ťažkosť boja;

- blízkosť rozmiestnenia vzdušných síl NATO od štátnej hranice ČSSR umožňuje použiť všetky prostriedky vzdušného napadnutia vo veľmi krátkych časových lehotách;

- v prípade napadnutia systém PVO ČSSR musí bojovať s prostriedkami vzdušného nepriateľa, ktoré budú pôsobiť nie len proti územiu ČSSR, ale i proti tým, ktoré budú prelietavať cez naše územie na plnenie úloh v hĺbke koalície.

V dôsledku týchto skutočností protivzdušná obrana ČSSR v rámci Jednotného systému PVO štátov Varšavskej zmluvy má veľký význam. Z tejto úlohy vyplývajú povinnosti i pre protivzdušnú obranu teritória okruhu, konkrétne pre oddelenie vojska PVO, ktoré bude musieť koordinovať všetky opatrenia súvisiace s PVO s cieľom zabezpečiť nerušenú činnosť vojsk a štábov pri plnení úloh za zvláštnych opatrení.

V závislosti od plnenia všeobecných úloh, ktoré bude teritoriálny štáb plniť, vystupujú do popredia pre protivzdušnú obranu tieto hlavné úlohy:

- nepretržitý príjem a vyhodnocovanie správ o vzdušnej situácii a upovedomovanie štábov a vojsk o vzdušnom nebezpečenstve;

- aktívnymi a pasívnymi opatreniami PVO zabráňovať vzdušnému nepriateľovi narušovať plnenie úloh za zvláštnych opatrení vojskám, tylovým útvarom a zariadeniam na teritóriu;

— znemožňovať prelet a vysádzovanie vzdušných výsadkov a diverzných skupín do priestoru teritória okruhu;

— organizovať bezprostrednú objektívnu PVO veliteľského stanoviska teritoriálneho štábu okruhu, najdôležitejších vojenských objektov na území teritória okruhu v súčinnosti s PVOŠ;

— koordinovať v súčinnosti so systémom PVOŠ protivzdušnú obranu presunujúcich sa spojeneckých vojsk s dôrazom na obdobie prechodov cez horské masívy, sútesky, vodné prekážky;

— organizovať PVO dočasných prekládkových priestorov, vodných nádrží, objektov cez vodné kaskády a pod.

Na základe týchto úloh môžeme charakterizovať pôsobnosť oddelenia vojska PVO teritória okruhu, jeho koordinačnú a organizátorskú činnosť a vymedziť aj niektoré súčinnosťné otázky so štábom PVOŠ.

Oddelenie vojska PVO musí predovšetkým:

— trvale prijímať a vyhodnocovať vzdušnú situáciu a upovedomovať jednotlivé prvky veliteľských stanovísk o vzdušnom nebezpečenstve;

— uskutočňovať nepretržitú súčinnosť s predurčeným štábom PVOŠ;

— organizovať a riadiť činnosť u jednotiek a útvarov vojska PVO v období plnenia úloh pri začatí zvláštnych opatrení;

— organizovať PVO zväzkov, tylových útvarov a zariadení pri plnení úloh v priestoroch sústredenia, za presunu a za bojovej činnosti;

— uskutočňovať súčinnosťné opatrenia PVO so zväzmi nachádzajúcimi sa na teritórii;

— organizovať a zabezpečovať výcvik odbornosti vojska PVO a riadiť činnosť priamo podriadených súčastí.

Z uvedených len hlavných opatrení, pretože pôsobnosť oddelenia vojska PVO bude ďaleko širšia, poukážem podrobnejšie na otázku súčinnosti, ktorá musí byť nepretržitá a konkrétna, lebo úspech protivzdušnej obrany bude závisieť predovšetkým od zladeného úsilia všetkých síl a prostriedkov PVO. Úspech dosiahneme iba dokonalou súčinnosťou, ktorá sa organizuje už v mieri na základe spracovaného „Plánu súčinnosti medzi štábom PVO teritória a predurčeným súčinnosťným štábom PVOŠ“ a za zvláštnych opatrení sa upresňuje na základe vývoja vzdušnej situácie.

Cieľom súčinnosti musí byť koordinácia použitia síl a prostriedkov PVO súčinnosťného štábu PVOŠ a vojska PVO teritória okruhu pri obrane vojsk a dôležitých objektov na teritórii. Na základe

týchto cieľov vyplývajú aj hlavné úlohy súčinnosti, ktoré musia riešiť predovšetkým nasledujúce otázky:

— organizovať rýchle a spoľahlivé odovzdávanie správ a informácií o nepriateľskej a vlastnej vzdušnej i pozemnej situácii;

— zladit časovo a priestorovo bojovú činnosť síl a prostriedkov PVO na ničenie nepriateľských prostriedkov vzdušného napadnutia pri prechode do vojny;

— zaistiť bezpečnosť preletu vlastného letectva pred paľbou prostriedkov vojska PVO teritória okruhu;

— organizovať a poskytovať vzájomnú pomoc pri odstraňovaní následkov vzdušného napadnutia medzi prostriedkami súčinnosťného štábu PVOŠ a prostriedkami PVO teritória okruhu;

— zladit úsilie v boji s narušiteľmi priestoru teritória a spôsob predkladania požiadaviek na obranu stíhacím letectvom.

Súčinnosť musí byť organizovaná po obdobiach a variantoch a podľa predpokladaného vývoja situácie. V období počiatočného plnenie úloh za zvláštnych opatrení pôjde predovšetkým a to, aby oddelenie PVO teritória okruhu koordinačnou a organizátorskou činnosťou včas informovalo súčinnosťný štáb PVOŠ o narastaní bojaskopnosti vojsk PVO teritória, aby tieto boli v plnom rozsahu použité už pri odrážaní prvých hromadných vzdušných úderov nepriateľa.

V období presunov vojsk k frontu pôjde predovšetkým o zladenie činnosti vojska PVO a PVOŠ v spoločných priestoroch bojovej činnosti tak, aby nenarušil systém protivzdušnej obrany štátu, a zároveň bola poskytnutá spoľahlivá obrana vojskám v priestoroch sústredenia a za presunu do operačnej zostavy frontu, prípadne pri prikrýť štátnej hranice.

Toto obdobie činnosti bude pre príslušníkov oddelenia vojska PVO teritória veľmi náročné z hľadiska možnosti udržiavania nepretržitej súčinnosti. V dôsledku použitia zbraní hromadného ničenia, môže byť spojenie na dlhší čas prerušené, čo si vyžiada predovšetkým osobný styk. V takejto situácii bude potrebné mať jedného príslušníka oddelenia PVO priamo na VS súčinnosťného štábu PVOŠ, ktorý na základe situácie bude poverený riešiť súčinnosťné úlohy priamo.

Pre PVO teritória bude zložitá situácia po odchode vojsk do operačnej zostavy. V tomto období hlavná úloha PVO bude spočívať na prostriedkoch PVOŠ. Aby zásah týchto prostriedkov v prospech teritória okruhu bol včasný a s požadovaným efektom, bude záležať jednak na cel-

kovej vzdušnej situácii, ale i na tom, aby požiadavky na súčinnosť štáb PVOŠ boli oddelením vojska PVO v časovom predstihu predkladané. Vyžaduje to poznať na oddelení vojska PVO vzdušnú situáciu. Bude to zvlášť dôležité v období presunov vojsk územím teritória, kedy bude potrebné vyžadovať v prospech nich zásah stíhacím letectvom do priestorov, odkiaľ hrozí najväčšie nebezpečenstvo napadnutia vojsk nepriateľským letectvom. Budú to predovšetkým prechody cez horské masívy a sútesky, vodné prekážky, komunikačné centrá a pod.

Úlohy PVO v období zvláštnych opatrení a opatrenia PVO na teritóriu okruhu

V tomto období bude PVO teritória okruhu riešená v rámci PVOŠ. Pri tom fašisko úsilie síl a prostriedkov PVOŠ bude položené na obranu najdôležitejších politických, hospodárskych a vojenských centier. Väčšina zásahov, predovšetkým stíhacím letectvom a protiletadlovými raketovými útvarmi, musí byť nasmerovaná na obranu prvého sledu strategického uskupenia zahrňujúceho prevážne západnú časť územia teritória ČSSR. Z toho pohľadu prostriedky PVOŠ sa nemôžu rozptyľovať na obranu množstva objektov i keď z hľadiska vojenského sú veľmi významné, pretože nebude nikdy nadbytok síl a prostriedkov PVO.

Aby bol zabezpečený priebeh zvláštnych opatrení a ďalšie úlohy, ktoré teritórium okruhu bude plniť, musia byť nepretržite zabezpečené hlavne tieto opatrenia:

- okamžité rozvinutie vlastného systému prieskumu vzdušného nepriateľa a upovedomovanie;

- zabezpečiť s potrebným predstihom aktivovanie prostriedkov PVO vojsk teritória okruhu do plnej bojovej pohotovosti na obranu vojsk tylových objektov a zariadení. S touto úlohou treba počítať už pri spracúvaní dokumentácie. V opačnom prípade nemôžeme počítať s tým, že sa prostriedky PVO vojsk zúčastnia odrážania prvého hromadného vzdušného úderu v systéme PVOŠ, hlavne malokalibrové protiletadlové delostrelectvo v boji s nízkoletiacimi cieľmi;

- zabezpečiť objektívnu obranu najdôležitejších prvkov teritória okruhu aktívnymi prostriedkami PVO vojsk;

- realizovať a trvale udržiavať nepretržitosť velenia s aktívnymi prostriedkami PVO vojsk;

Sú to iba tie najzákladnejšie oblasti súčinnosti medzi oddelením vojska PVO teritória okruhu a súčinnosť štábom PVOŠ, aby sme poukázali na ich zložitost a uvedomili si náročnosť plnenia tejto úlohy, na ktorú sa treba dokonale pripraviť.

Vychádzajúc z doteraz uvedených zásad a hlavných úloh PVO za zvláštnych opatrení, vstáva otázka konkrétnejšieho rozobrať jednotlivé obdobia činnosti a aké úlohy z nich vyplývajú pre protivzdušnú obranu.

- mať premyslený a realizovaný účinný systém nepretržitej súčinnosti so súčinnosť štábom PVOŠ a jeho prostriedkami dislokovanými na teritóriu okruhu. Treba však predpokladať, že systém PVOŠ môže byť prvými hromadnými údermi vzdušného nepriateľa čiastočne narušený. Aj stíhacie letectvo bude mať obmedzené možnosti svojho pôsobenia, hlavne v boji s nízkoletiacimi cieľmi (ťažkosť stíhacieho letectva pri navádzaní na nízkoletiace cieľe). Tieto nevýhody sa bude snažiť vzdušný nepriateľ využiť s tým, že úder bude v prevážnej miere vykonávať v prízemných a malých výškach.

- Z uvedených skutočností môžeme urobiť záver — koordinovať a organizovať prácu oddelenia vojska PVO teritoriálneho okruhu tak, aby útvary a jednotky vojska PVO teritória urýchlili dosahovali bojovú pohotovosť, zladili ich v bojaschopné celky a pripravili ich v čo najkratšom čase na plnenie palebných úloh.

Postupne ako budú jednotky a útvary PVO dosahovať pohotovosť, vystupuje ďalšia náročná úloha oddelenia vojska PVO — udržiavať aktívnu a nepretržitú súčinnosť so súčinnosť štábom PVOŠ v týchto základných oblastiach:

- vzájomná informovanosť o vzdušnej situácii (zo štábu okruhu hlavne o nízkoletiacich cieľoch zistených vidovými pozorovateľmi);

- informovanosť a rozmiestnenie jednotiek a útvarov vojska PVO teritória okruhu a koordinovanie činnosti s prostriedkami PVOŠ;

- opatrenia pre bezpečnosť vlastného letectva, hlavne v priestoroch účinnej pôsobnosti prostriedkov PVO vojsk teritoriálneho okruhu;

- predkladanie požiadaviek velením okruhu na súčinnosť štáb PVOŠ na pri-

krytie vojsk a objektov na teritóriu okruhu stíhacím letectvom podľa vývoja vzdušnej situácie.

V tomto období pôsobnosť oddelenia vojsk PVO teritória okruhu musí byť zameraná na plnenie rozhodujúcich úloh. Pre túto činnosť mať už v mieri spracovanú potrebnú metodiku práce až na jednotlivca tak, aby koordinačná a organizátorská práca oddelenia bola plne zladená s úlohami celého štábu teritória okruhu.

Osobitnú pozornosť z hľadiska PVO si zasluhuje otázka presunov vojsk na teritóriu okruhu všetkého druhu a dočasné prekládkové priestory. Už v priebehu zvláštnych opatrení bude dochádzať na teritóriu okruhu k rôznym presunom. Týmto vojskám bude treba už pri vstupe na územie teritória okruhu doručiť nielen potrebné údaje o situácii PVO, ale predovšetkým koordinovať a zladovať spôsoby organizácie protivzdušnej obrany. Pre túto úlohu bude treba začleniť do súčinnosti

nej skupiny štábu okruhu, ktorá bude odsielaná k spojeneckému štábu aj jedného príslušníka vojska PVO teritória okruhu, dokonale pripraveného a vybaveného potrebnými pomôckami a údajmi.

V dôsledku možného narušenia železničnej dopravy vzdušnými údermi môže si situácia vynútiť pri presunoch vojsk vytvárať dočasné prekládkové priestory. Tieto priestory, kde sa spravidla nahromadí značné množstvo živej sily bojovej techniky a materiálu, bude treba brániť ako objektovú protivzdušnú obranu. Počítat s tým že táto úloha bude plnená iba stíhacím letectvom PVOŠ nemuselo by byť postačujúce a javí sa iba čiastkovým riešením, ktoré navyiac nemusí byť vôbec realizované preto, že stíhacie letectvo bude plniť predovšetkým úlohy vopred naplánované a to v tých priestoroch, za ktoré ponesie bezprostrednú zodpovednosť. Skutok situáciou musí oddelenie vojska PVO teritória okruhu počítat a už v mieri mať splňované a materiálne zabezpečené plnenie tejto úlohy.

Úlohy protivzdušnej obrany po splnení zvláštnych opatrení

V období, keď teritoriálny štáb splnil plánované úlohy za zvláštnych opatrení smerom k vojskám, môže mu byť uložené stavať ďalšie organické celky, ale i jednotlivé odbornosti druhov vojsk. Bude to náročná a zodpovedná úloha aj pre príslušníkov oddelenia vojska PVO — vycvičiť rôzne druhy vojenských odborností, materiálne ich plne zabezpečiť, bojovo ich stmelit a odovzdať bojaschopné do operatívnej zostavy.

Plnenie tejto úlohy bude klásť náročné požiadavky aj na príslušníkov vojska PVO teritoriálneho štábu okruhu. Vycvičiť a bojovo stmeliť niekoľko druhov odborností PVO vyžiada sústavnú pomoc príslušníkov oddelenia vojska PVO priamo pri výcviku, pretože veliteľský zbor u jednotiek v tom čase nebude dosahovať požadovanú odbornú úroveň, hlavne u novších druhov bojovej techniky. Na základe tejto skutočnosti treba predpokladať, že hlavná úloha pri výcviku bude spočívať na príslušníkoch vojska PVO teritoriálneho štábu okruhu. To budú úlohy navyiac, ktoré budú musieť plniť priamo u jednotiek.

Z tohto vyplývajú ďalšie rozšírené úlohy pre príslušníkov oddelenia vojska PVO, ktoré bude treba plniť a v celom komplexe zabezpečovať aj úlohy v rámci teritória, ktoré budú trvať, sú to:

— pokračovať v organizácii prieskumu vzdušného nepriateľa, vyhodnocovanie správ a upovedomovanie o vzdušnom nebezpečenstve — nepretržite;

— nepretržitá súčinnosť so súčinnosťným štábom PVOŠ a s civilnou obranou;

— súčinnosť so spojeneckými vojskami na teritóriu (informácie o organizácii PVO, dodávanie dopravných údajov, súčinnosťné signály a pod.);

— organizovať PVO teritória na základe novo vzniknutej situácie s dôrazom na obranu dôležitých objektov;

— plánovať a riadiť odbornú prípravu novostavaných súčastí odborností vojska PVO;

— riadiť činnosť na protiletadlových strelniciach a výcvikových zariadeniach.

Z uvedeného, avšak nie úplného rozboru vyplýva, že aj v tomto období, v porovnaní s niektorými inými zložkami teritoriálneho štábu okruhu, oddeleniu vojska PVO úlohy nebudú ubúdať ale naopak. Úlohy spojené s organizovaním protivzdušnej obrany budú naďalej trvať a k tomu budú pribúdať súbežne s tým úlohy ďalšie. Táto situácia bude vyžadovať predovšetkým, aby každý príslušník oddelenia vojska PVO bol na plnenie predurčenej funkcie dokonale pripravený, do-

kázal samostatne pracovať a rozhodovať sa tak, aby úlohy boli včas plnené. Početné obsadenie oddelenia musí zodpovedať potrebám a úlohám. Pritom hlavné úsilie bude musieť naďalej zameriavať na koordináciu a organizáciu protivzdušnej obrany, s prihliadnutím na situáciu, ktorá vznikne po odchode útvarov a jednotiek vojska PVO okruhu do operačnej zostavy.

Naďalej hlavné úsilie PVO bude musieť byť sústredené predovšetkým k týmto objektom:

— veliteľské stanovište teritoriálneho štabu okruhu, straníckych a štátnych orgánov;

— dočasné prekládkové priestory;

— prechody cez vodné prekážky;

— významné politické a hospodárske centrá;

— dôležité komunikačné uzly a ďalšie významné objekty na teritóriu okruhu.

Tomu účelu musia odpovedať a byť pripravené aj aktívne a pasívne opatrenia, organizované a koordinované oddelením vojska PVO teritoriálneho okruhu.

Velenie a upovedomovanie

Velenie vojskami PVO bude neobyčajne zložitá a mnohostranná. Pri rozpracovaní zásad úspešného a včasného velenia vojskám za zvláštnych opatrení musíme mať vopred stanovené zásady podľa charakteru budúcej predpokladanej bojovej činnosti.

Velenie silám a prostriedkom vojska PVO dislokovaným na území teritória okruhu musí byť centralizované tak, aby bolo v súlade so zodpovednosťou za obranu štátneho územia.

Optimálne pre zjednodušenie podmienok súčinnosti medzi vojskami PVO teritória okruhu a prostriedkami PVOŠ je účelné v záujme centralizovaného velenia a efektívneho využitia síl a prostriedkov PVO a zaistenia bezpečnosti osádok vlastných lietadiel, vytvárať spoločné VS súčinnosťných strán.

V súlade s tým platí zásada, že veliteľ alebo náčelník, ktorý zodpovedá za PVO v danom priestore má právo vydať rozkaz k začatiu alebo zákazu bojovej činnosti aj tým prostriedkom PVO, ktoré nie sú mu podriadené. Takáto situácia sa môže vyskytnúť hlavne pri presune vojsk PVO do operačnej zostavy a v priestoroch denných odpočinkov, ktoré môžu byť volené v priestoroch bránených prostriedkami PVOŠ. Na druhej strane musíme dodržiavať zásadu, že tento veliteľ nemá v nijakom prípade právo vydať im rozkaz na zmenu dislokácie a bojového uskupenia.

Vzhľadom na to, že všetky tieto prostriedky PVO budú v počiatočnom období vojny často rozmiestnené v jednom priestore, nadobúda riešenie otázok velenia a súčinnosti medzi vojskom PVO pozemného vojska a prostriedkami PVOŠ na význame. Treba vychádzať zo zásady, že v súčasných podmienkach vedenia ozbrojeného zápasu nemôže ani jeden druh vojska splniť úlohy sám. Táto zásada platí tým viac pre prostriedky PVO, ktorých nebude nikdy prebytok, vzhľadom na potreby. I keď vzájomné vzťahy medzi prostriedkami PVO a PVOŠ pri plnení úloh sú určované príslušnými poriadkami, predpismi, rozkazmi a nariadeniami, treba ich sústavne konkretizovať a upresňovať na dané podmienky spoločného plnenia úloh zásadami súčinnosti.

Na základe týchto skutočností zodpovedná úloha vystupuje pre príslušníkov oddelenia vojska PVO teritória okruhu tak v samotnej teoretickej príprave, ako i v rozpracovaní týchto otázok v metodike práce oddelenia. Rozpracované otázky v metodike práce na praktických zamestnaniach precvičovať a upresňovať tak, aby sa najviac približovali možnej skutočnosti. V počiatočnom období vojny môže dochádzať už iba k čiastkovým opatreniam, menej podstatným, ktoré by nemali narušovať súčinnosťné úlohy v boji so vzdušným nepriateľom.

Spracovaná téma nerieši celú problematiku PVO teritoriálneho velenia. Je zamerané iba na niektoré základné otázky, ktoré v súčasnosti zvlášť vystupujú do popredia. Treba si pri tom uvedomiť aj takú skutočnosť, že nie je možné ani predvídať celkový vývoj situácie za zvláštnych opatrení. Dá sa však predpokladať, že plnenie úloh PVO bude ešte náročnejšie a zložitejšie a že bude vyžadovať značné úsilie, všestrannú pripravenosť a zladenosť pracovného kolektívu, ktorý by sa mal už v mieri pravidelne stmelovať a pripravovať na plnenie zložitých a náročných úloh.

K ELIMINACI DEVASTAČNÍCH ÚČINKŮ HYDROTECHNICKÝCH DĚL

Hydrotechnická díla jsou na válčišti běžným jevem. Jejich hlavní význam je zejména vodohospodářský a energetický. Mají však i vysoký vojenský význam a jejich využitím, v souladu se zámyslem vedení boje a operace, lze mnohdy podstatným způsobem ovlivnit situaci na bojišti.

Vodní díla a hydrotechnická zařízení jsou v našem prostoru převážně orientována ve směru sever—jih, to jest ve směru kolmém na směr pohybu vojsk. Tím mohou být buď vážnou překážkou pro útočnou činnost, nebo naopak výhodnou čarou k organizaci obranného boje. Z hlediska řešení teritoriální problematiky ve vztahu k bojové činnosti na frontě mají ještě jeden specifický význam, a to jako výhodná čára k rozdělení operační sestavy a dočasnému zabránění přísunu operačních záloh nebo druhých sledů na frontu a tím také udržení výhodného poměru sil. Z hlediska čistě teritoriálního (ve vztahu k zachování možnosti pohybu a manévru vojsk), jsou vodní díla při jejich zničení nepřítelům nebezpečná zejména vytvářením přívalové ničivé vlny, která způsobuje obrovské záplavy, ničení komunikačních objektů, staveb a přilehlého terénu. Po dobu průtoků přívalových vod znemožňuje přepravu, ohrožuje vojska a obyvatelstvo a svými devastačními účinky ztěžuje i po opadnutí přívalových vod přístupy k řece a obnovu přeprav na dlouhou dobu.

Z technického hlediska je ničení přehradních zdí obtížné, ale proveditelné, a to jadernými náložemi dopravovanými na cíl raketami, letectvem nebo diverzními skupinami a použitím jaderných min. U většiny našich vodních děl je nutné k jejich zničení použít jaderné nálože o mohutnosti 50—100 kt, při umístění na přehradní hráz nebo do její bezprostřední blízkosti. Většího účinku a zpravidla zničení hráze může dosáhnout u přehradních zdí betonových, betonových gravitačních a kamenných. Naproti tomu jen částečného zničení bude dosaženo u sypaných zemních hrází.

Při ničení přehradních hrází jadernými náložemi vznikne i silné radioaktivní zamoření přilehlého terénu a vlastní vodní hmoty. Radioaktivní zamoření terénu, jeho úroveň a velikost pásem bude záviset na velikosti ná-

lože, směru a síle středního výškového větru obdobně jako u pozemních výbuchů. Radioaktivní zamoření vodní hmoty v prostoru výbuchu bude dosahovat vysoké úrovně, bude však prostorově omezené a jeho hodnota se bude relativně rychle snižovat přívalem nezamořené vodní hmoty. Přesto je nezbytné poproudě od zničeného vodního díla zjišťovat úroveň radiace vody a terénu v záplavové oblasti po odtoku vody a na základě výsledků učinit konkrétní opatření k ochraně vojsk i civilního obyvatelstva.

V menší míře můžeme počítat s použitím klasických prostředků ničení. V úvahu připadají těžké letecké pumy nebo raketové prostředky s klasickou trhavou náplní a to pouze na ničení železobetonových přehradních hrází větknutých a železobetonových gravitačních. Účinnost použití těchto prostředků bude ve většině případů malá a to zejména proto, že u obou uvedených prostředků se pohybuje hmotnost trhací nálože v rozmezí 250—1000 kg. Toto množství může způsobit jen vnější poškození přehradních hrází, nikoli však jejich částečné nebo úplné zničení. Menší účinnost je podmíněna i vysokými nároky na přesnost zásahu, která je vzhledem k malé rozměrnosti cíle obtížně dosažitelná.

Míra zničení přehradních hrází má své přímé důsledky ve velikosti přívalové vlny. Tato závisí na plošné velikosti průrvy v přehradní hrázi. Výtokové množství stanovíme na základě plochy průrvy pomocí hydrotechnických vzorců a tím také stanovíme pravděpodobné devastační účinky. Orientačně stanovíme výtokové množství vodní hmoty podle zásady tak, že při průrvě větší jako jedna třetina plochy přehradní hráze pod úrovní vodní hladiny uvažujeme přívalovou vlnu v plné kapacitě s přihlédnutím ke skutečnému niveletu vodní hladiny. Při průrvě menší než jedna třetina plochy přehradní hráze půjde vždy o nižší výtokové množství a nižší devastační účinky.

Podle hydrotechnických výpočtů dosahují záplavová území od zničených vodních děl značného rozsahu a můžeme je přibližně stanovit podle obsahu vodní hmoty. Vodní dílo s obsahem do:

- 1 mil. m³ vody do vzdálenosti 10—25 km,
- 5 mil. m³ vody do vzdálenosti 15—40 km,
- 50 mil. m³ vody do vzdálenosti 35—50 km,
- 100 mil. m³ vody do vzdálenosti 70—100 km,
- přes 100 mil. m³ vody do vzdálenosti 100—150 km.

Kromě materiálních škod má zničení vodních děl vysoce negativní morální účinky na obyvatelstvo zejména v postižené oblasti.

Klasifikace vodních děl

Všechna vodní díla na území ČSSR jsou zařazena podle své mohutnosti do klasifikačních skupin A, B, C.

Do skupiny „A“ jsou zařazena vodní díla, jejichž zničení má celostátní význam a účinky průlomové vlny by ohrozily:

- hlavní hospodářská a politická centra celostátního významu,
- velká soustředění obyvatelstva jak na území ohroženém úderem, tak v záplavovém území povodí,

- významné objekty a zařízení z hlediska obrany země,
- velmi důležité dopravní uzly,
- komunikační spoje, přechody a prostory, které mají důležitý význam pro bojovou činnost ozbrojených složek.

Do skupiny „B“ jsou zařazena vodní díla, jejichž zničení má operační význam a účinky průlomové vlny by ohrozily:

- důležitá politickohospodářská centra,
- velký počet obyvatelstva,
- zařízení a objekty důležité pro válečné hospodářství,
- komunikační spoje, přechody a prostory důležité pro činnost ozbrojených složek.

Do skupiny „C“ jsou zařazena vodní díla, jejichž zničení má taktický význam a účinky průlomové vlny by ohrozily:

- významná města a objekty pro obranu země,
- menší počet obyvatelstva,
- zařízení a objekty, které mají lokální význam pro válečné hospodářství,
- komunikační spoje, přechody a prostory s místním významem pro činnost ozbrojených sil.

Na základě tohoto rozdělení a v souladu s ekonomickými potřebami je potřebné zabezpečovat a učinit nezbytná opatření k ochraně obyvatelstva, objektů a potřeb ozbrojených složek.

Průlomová vlna způsobuje vážné škody hospodářské, vojenské a morální s dlouhodobým účinkem. Z hlediska pohybu a manévru vojsk je nejvážnější zničení nebo poškození stálých mostů a rozsáhlá devastace záplavového území, znemožňující po dlouhou dobu přístupy k původnímu korytu řek a tím i velmi komplikovanou a technicky náročnou obnovu jakýchkoli přeprav.

K řízení režimu vodních děl

K zabránění negativních účinků zničení vodních děl musíme jejich provozní režim účelně řídit a zabezpečit jejich ochranu. Řízení režimu hydrotechnických zařízení v míru ovlivňují zejména ekonomické požadavky na jejich energetickou a vodohospodářskou funkci. Jde o snahu udržet hladiny vodních děl s ohledem na vodní srážky mezi maximální a minimální pracovní hladinou tak, aby se přibližovala k maximu.

V období zvýšeného vojenskopolitického napětí musí být režim uzpůsoben možnému předpokládanému vojenskému využití vlastními ozbrojenými silami, při respektování možností jejich zničení protivníkem a snížení nežádoucích účinků průlomové vlny. Vždy bude snaha zachovat jejich ekonomickou funkci.

To je možné jen snížením hladiny na minimální pracovní hladinu, která zachovává ekonomickou funkci vodního díla a zároveň snižuje podstatně možné účinky přívalové vlny. Snížení vodní hladiny na minimální zhoršuje i parametry pro řízení přehradních hrází poklesem těsnícího faktoru. Účinek jaderné nálože se zpravidla projeví jen v částečném zničení přehradní zdi. Tím výtok nadržené vodní hmoty bude pomalejší a s menšími účinky.

Hladiny vodních děl můžeme podle situace snižovat buď bez ohledu na řečiště, nebo s ohledem na ně. V prvním případě jde o umělé zvednutí hladiny řek pod vodním dílem na úroveň stoleté vody a vyžaduje u většiny vodních děl dobu 3—6 dnů, v druhém případě trvá 10—20 dnů. Z uvedeného je zřejmé, že snižování hladin vodních děl má příznivé důsledky při delším období napětí, zatímco při období do 2 dnů se projeví nepodstatným způsobem.

V době zvýšeného vojenskopolitického napětí a v průběhu ozbrojeného střetnutí musíme vodní díla chránit před možnou činností protivníka. Ochrana střežením musí být zabezpečena ze souše proti přímému přepadu a zničení přehradní hráze využitím stálých zařízení. U betonových gravitačních a betonových vetknutých přehradních zdí je potřebné chránit hráze i z vody proti plovoucím minám. Důležitá úloha připadá při ochraně vodních děl protivzdušné obraně, kterou podle důležitosti vodního díla a prostoru může realizovat vojsko PVO a nebo PVOS.

Preventivní opatření k eliminaci devastačních účinků

K omezení možných účinků přívalové vlny zničených vodních děl je potřebné předem vypracovat systém preventivních opatření, realizovaných již v míru. Jedním z nejdůležitějších preventivních opatření je promyšlené řízení zástavby v povodí ohroženém přívalovou vlnou. To vyžaduje, aby veškerou plánovanou zástavbu a výstavbu v době investičních zámyslů posoudily vojenské orgány s ohledem na jejich ohrožení přívalovou vlnou.

Z hlediska zachování manévru a pohybu je nutné posoudit zejména výstavbu nových stálých mostů tak, aby nosné prvky nebyly přívalovou vlnou ohroženy a nivelety mostů byly nad úrovní průlomové vlny při maximálním nadržení vodních děl. Jako jednu z možností udržení manévru přes záplavová území můžeme posoudit i vedení komunikací tunely pod úrovní vodních toků i vodními díly.

Vyloučit dislokaci vojenských útvarů a zařízení v záplavové oblasti a tím předejít možným ztrátám na živé síle a materiálu. I vojenské útvary teritoria dislokovat mimo dosah záplavové vlny a tím vytvořit podmínky pro jejich okamžitou akceschopnost.

K předejití vážných hospodářských škod na energetických zařízeních a důležitých výrobních celcích je vhodné vyloučit jejich výstavbu v ohrožené oblasti a nebo zároveň s investičním zámyslem řešit opatření k zabránění účinků přívalové vlny.

Důležité preventivní opatření k omezení účinků přívalové vlny je i předem promyšlená a připravená manipulace s vodní hmotou. Nezbytná opatření na hydrotechnických zařízeních musíme připravovat v úzké součinnosti se všemi

zainteresanými resorty, aby v důsledku jednostranného posouzení nevznikly větší ztráty než požadovaný efekt. Snížování hladin vodních děl je vázáno u skupin „A“ a „B“ na souhlas Rady obrany státu, u skupiny „C“ na souhlas příslušné Rady obrany republiky.

Obdobně musíme vypracovat systém vyrozumění a varování v ohrožené oblasti a organizaci evakuace. Tyto problémy nejsou předmětem tohoto článku.

Jedním z nejvážnějších preventivních opatření k zabezpečení pohybu a manévru v devastovaném území je vytváření podmínek pro obnovení přeprav (řešíme v rámci operační přípravy státního území).

Ke správnému preventivnímu posouzení důsledků zničení vodních děl jsou zpracovány hydrotechnické propočty s uvedením časového a prostorového průběhu přívalové vlny u každého vodního díla, i jejího odpadnutí. Tyto údaje slouží k předběžnému vyhodnocení možného průběhu přívalové vlny a jsou podkladem k posouzení výhodnosti umístování vojenských objektů, útvarů i důležitých hospodářských výrobních celků v záplavovém území. Jsou i výchozím materiálem ke stanovení preventivních opatření k obnovení přeprav do průchodu přívalové vlny. Do této oblasti náleží i posouzení zamýšlené výstavby nových vodních děl z operačního hlediska.

Ženíjní opatření k odstranění devastačních účinků

U vodních děl skupiny „A“ a skupiny „B“ předpokládáme jejich napadení již v průběhu prvního dne globálního jaderného útoku.

V záplavových územích bude do značné míry zničen a nebo vážně poškozen celý komunikační systém. Přístupové cesty budou poškozeny erozivní činností tekoucích vod, zaneseny nánosy bahna a zataraseny předměty strženými povodní, zejména střešními konstrukcemi zničených osad a vyrvanými kmeny lesních porostů. Celá plocha zaplaveného terénu bude podmáčená a rozbahněná. Stejný stav bude i v bývalém prostoru vodní nádrže, kde po odtoku vodní hmoty zůstanou obnažené břehy rozbahněné a nesjízdné a původní koryto řeky jen obtížně dostupné. Stálé mosty budou buď zničeny nebo poškozeny tak, že bez jejich technické prověrky je nebudeme moci použít k provozu.

Jedním z nejvážnějších úkolů ženíjního zabezpečení bude odstranění nánosů bahna a zatarasů na komunikacích oboustranně původního koryta a dosažení jejich průjezdnosti. Bude to úkol technicky velmi náročný, z jehož časového plnění nejsou v současné době praktické zkušenosti. Zároveň s odstraněním nánosů bude třeba opravit poškozená silniční tělesa, upravit malé silniční objekty a hrubé poškození povrchu vozovek. Smyslem těchto úprav je dosáhnout v co nejkratší době původního koryta řeky a vytvořit technické podmínky pro obnovu přeprav s důrazem na stanovené silniční tahy.

Hlavní nepříznivou okolností (mimo technické složitosti úkolu samotného) je fakt, že plnění naznačených úkolů nemůžeme zahájit dříve jako 24 hodin po průchodu přívalové vlny a době nutné k odstranění následků záplav a obnovu přeprav, což přeruší pohyb na daném směru nejméně na 2–3 dny.

Z hlediska potřebné akceschopnosti budeme nuceni mít v těchto prosto-

rech dislokované útvary, schopnou techniku a kvantitativně tyto úkoly zabezpečit. Jejich početnost, organizační struktury a technická vybavenost musí být v souladu s obsahem a rozsahem předpokládaných úkolů.

Závěrem chci zdůraznit, že promyšlené řízení režimu na hydrotechnických zařízeních musí být jedním z hlavních úkolů obrany a ochrany válčiště.

Samotný problém režimu vodních děl v případě zvýšení vojenskopolitického napětí není svým charakterem problematikou ženíjního zabezpečení a také kompetenčně náleží do oblasti politickoekonomické a operační. Svými možnými důsledky při zničení hydrotechnických systémů však do problematiky ženíjního zabezpečení výrazně zasahuje a stává se v řadě případů rozhodujícím faktorem motivujícím obsah ženíjního zabezpečení.

Toto jsou důvody, které opravňují k požadavku vytvořit úplný a všestranný systém řízení režimu vodních děl, ve kterém budou funkčně zapojeny vojenské i civilní orgány již v mírových podmínkách.

Kybernetika ve vojenství

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora inženýra I. I. Anurejeva, doktora vojenských věd, profesora, zasloužilého pracovníka vědy RSFSR, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čis. 4/1978.

Na stránkách časopisu „Vojennaja mysl“ byly již několikrát publikovány články o otázkách využití kybernetiky ve vojenství. V současné době se sféra jejího použití značně rozšířila a značná část výsledků práce byla zavedena do praxe. To umožňuje účinně řešit ve vědecké a praktické činnosti takové problémy, jako např. zdokonalování informačních procesů, matematické zabezpečení automatizovaných systémů, stanovení racionálního strukturálního funkčního schématu systémů velení a hodnocení jejich účinnosti. V souvislosti s tím vzniká nutnost posoudit některé problémy využití kybernetiky ke zdokonalení velení vojskům.

Zdokonalování informačních procesů

Je všeobecně známé, že rozhodující osobou ve velení vojskům je velitel. Jeho činnost musí směřovat především k řešení tvůrčích otázek, které vyžadují hluboké znalosti marxisticko-leninské teorie a vojenské vědy, využívání zkušeností, intuice a vědeckého předvídání. Tvůrčí činnosti musíme věnovat nejvíce času. Jejím výsledkem je důležitý akt — přijetí rozhodnutí velitele, které vychází z všestranného zhodnocení situace.

Při hodnocení situace musíme zpracovat velké množství informací. Tato část práce, kterou také nazýváme informační činností, musí být maximálně automatizována. Avšak na tuto činnost nejsou celkem správné názory. Informační činnost obsahuje mnoho důležitých logických otázek, při jejichž řešení velitel osobně určuje všechny vzájemné spojitosti jevů, získává úplný logický obraz jednotlivých prvků situace a jejich vlivu na operaci. Budeme-li plně automatizovat proces zpracování situace, s výjimkou některých důležitých mezilehlých období, může se stát, že ztratíme užitečné logické spojitosti.

Je známé, že jednotlivé matematické poučky si lépe osvojíme a zapamatujeme, sledujeme-li pečlivě vyvození formulací a zkoumáme-li posoupně dílčí výsledky až do získání konečného výsledku. Něco podobného probíhá i s informačními procesy, které v poslední době nazýváme rutinnými. Jak se dostat z této vzniklé situace, která je podmíněna rychlým růstem objemu informací v celé činnosti velení vojskům?

Při automatizaci procesu sběru, zpracování a vydání informací o situaci by bylo vhodné předem uvažovat o současném vydávání nejdůležitějších dílčích výsledků. Musí umožnit veliteli, aby neztrácel logickou vzájemnou spojitost při hodnocení prvků situace, což je velmi důležité pro přijetí správného rozhodnutí.

Důležitým úkolem jedné části kybernetiky — teorie informací — je vyhledání nejracionalnějších způsobů kódování, které by umožnily předávat uložené informace s využitím minimálního množství symbolů (znaků).

Druhým úkolem teorie informací je určení rozsahu paměťových ústrojí, určených k uchovávání informací, způsobů zavedení informací do paměťových ústrojí a výstup informací k bezprostřednímu využití. Všechny tyto úkoly mají důležitý teoretický a praktický význam pro velení vojskům, ve kterém se setkáváme se značným rozsahem informací a nutností rychlého zabezpečení jejich předání.

Využití výsledků teorie informací umožňuje zdokonalovat práci s informacemi

u vojsk. Použití samočinných počítačů a automatizovaných systémů pro zpracování vojenských informací vyžaduje zlepšit celý způsob práce s dokumenty, standardizaci terminologie, zpracování jednotného systému ukazatelů a norem. Na významu nabývá rozpracování klasifikátorů v oblasti vojenského umění, výstavby ozbrojených sil, jednotné vojenské technické politiky, vojenské ekonomie, historie válek a vojenského umění a vojenskotechnických věd.

Matematické zabezpečení automatizovaných systémů velení vojskům

tvorí navzájem propojený systém operačně strategických a operačně taktických popisů úkolů, algoritmů programů a instrukcí, které umožňují automatizovat procesy velení.

Rozpracování systémů matematického zabezpečení je důležitým úkolem zdokonalování velení ozbrojeným silám; tam jeho řešení musí předcházet vytvoření automatizovaného systému velení. Navíc je potřebný systém matematického zabezpečení štábů a dalších orgánů velení, které nemají automatizovaný systém, s realizací algoritmů a programů na nejjednodušších výpočetních prostředcích. Samotné algoritmy a programy, které zabezpečují výpočty štábů a jiných orgánů velení, mohou být velmi jednoduché, ale vyjadřovat hlavní obsah výpočtových procesů.

Systém matematického zabezpečení musí být v neustálé pohotovosti. V souvislosti s tím musíme včas měnit a doplňovat potřebné údaje. Kromě toho musí být doplňován novými algoritmy a programy. Mezi oblastmi vojenství, pro které je účelné rozpracovávat algoritmy patří:

- stanovení bojové účinnosti systémů výzbroje, vojenské techniky a bojových možností vojsk,
- hledání optimálních variant bojové činnosti,
- zkoumání účinnosti systémů velení vojskům a problémů spojených s výstavbou ozbrojených sil,
- vojenskovedecké předvídaní.

Stanovení bojové účinnosti systémů výzbroje je tou oblastí vojenství, ve které algoritmizace úkolů má nejširší a neúčinnější použití. Algoritmy k hodnocení bojové účinnosti umožňují stanovit bojovou účinnost nejen zavedených, ale také perspektivních systémů výzbroje v různých podmínkách situace, se zřetelem na protipolární nepříteli. Takové algoritmy v závislosti na jejich složitosti mohou být re-

alizovány s využitím nejjednodušších prostředků (bezprostřední vyčíslení podle vzorů, využití tabulek, grafů, šablon, kalkulaček) a na samočinných počítačích.

Stanovení bojových možností vojsk je spojeno s rozpracováním složitějších algoritmů, než při stanovení bojové účinnosti systémů výzbroje a vojenské techniky, protože v tomto případě musíme brát v úvahu organizaci vojsk (vlastních a nepříteli), zpracované a zavedené zásady taktiky operačního umění a strategie, otázky organizace součinnosti a všech druhů zabezpečení bojové činnosti, podmínky válčiště (prostoru bojové činnosti). Kromě toho musíme v současné době kvantitativně zhodnotit i takové složité faktory jako jsou psychologické a morálně politické kvality vojáků a vojenské organizátorské schopnosti velitelů. Potřeba zhodnocení těchto faktorů je značná. V prvním období je můžeme hodnotit bodovým systémem, jak to děláme při prověrce splnění plánů bojové a politické přípravy útvarů a svazků.

Hledání optimálních variant bojové činnosti je jednou z nejdůležitějších oblastí použití teorie algoritmů. Optimální variantou rozumíme takovou, při které přijaté kritérium účinnosti má extrémní význam (dosahuje maximum nebo minimum). Hlavními kritérii, které mohou být použity při zhodnocení účinnosti bojové činnosti jsou:

- pravděpodobnost splnění bojového úkolu, zničení cílů;
 - matematická pravděpodobnost ztrát;
 - poměr sil a ztráty stran;
 - dočasná kritéria, spojená s bojovou pohotovostí vojsk, operativností velení, dobou splnění jednotlivých bojových úkolů;
 - vojenskoeconomická kritéria.
- Pravděpodobnost zničení cíle využíváme jako ukazatele účinnosti úderů na cíle malých rozměrů, matematická pravděpo-

dobnost ztrát slouží jako kritérium účinnosti úderů na plošné objekty. Pravděpodobnost splnění bojového úkolu charakterizuje stupeň jistoty jeho splnění a pro důležité úkoly musí být dostatečně vysoká.

Poměr sil stran je zvláště názorným ukazatelem, který cdedávna využíváme ve vojenském umění. V současné době, kromě kvantitativního poměru sil stran (poměr sil v divizích, raketách, letounech, tankůch atd.), musíme být schopni určovat vliv kvalitativních charakteristik výzbroje, systému velení, bojové pohotovosti, organizace všech druhů zabezpečení na poměr sil stran. Dosažené výsledky matematiky, kybernetiky a teorie operačního výzkumu umožňují řešit tento problém.

Velmi důležitá jsou také dočasná kritéria, spojená s bojovou pohotovostí, operativností velení a délkou splnění jednotlivých bojových úkolů. Bezprostředně ovlivňují zhodnocení bojové účinnosti. Tak např. vliv faktoru překvapení může být v soudobých podmínkách neobyčejně důležitý, nebude-li bojová pohotovost vojsk strany, která byla napadena, dostatečně vysoká. Totéž můžeme říci o vlivu operativnosti velení. Je-li doba cyklu velení velká a podmínka operativnosti není plněna, potom ztráty dané strany budou značné, účinnost vojsk může být nízká, bez ohledu na jejich potenciální vysoké bojové možnosti.

Vojenskoekonomická kritéria berou v úvahu hodnotu vytvořeného systému

výzbroje a vybavení ozbrojených sil a hodnotu všech druhů materiálního zabezpečení války.

Zkoumání účinnosti systémů velení vojsk vyžaduje rozpracování speciálních algoritmů ve formě matematických modelů. Zhodnocení účinnosti systémů velení je nedostatečně rozpracovanou oblastí.

Zkoumání problémů spojených s výstavbou ozbrojených sil je úkol, který můžeme řešit s využitím speciálních algoritmů — modelů ke stanovení racionálních organizačních forem a optimálního poměru druhů vojsk a druhů ozbrojených sil k otázkám technického vybavení. Všechno to je důležité při řešení složitých úkolů vojenské výstavby.

Vojenskovědecké předvídaní určuje perspektivu rozvoje ozbrojených sil v závislosti na vzniklé politické situaci ve světě, na výsledcích ekonomiky a vědeckotechnické revoluce. Důležitou oblastí vojenskovědeckého předvídaní, kde teorie algoritmů může najít své účelné uplatnění, je zdůvodnění jednotné vojenskotechnické politiky. Mezi její hlavní úkoly patří:

- využívání základních a praktických výzkumů pro rozvoj ozbrojených sil;
- rozpracování a vytvoření nových systémů výzbroje a válečné techniky;
- modernizace zavedené výzbroje.

Tyto úkoly vyžadují hluboké kvantitativní zdůvodnění, které můžeme zpracovat jen s využitím odpovídajících algoritmů — modelů.

Stanovení strukturálně funkčního schématu automatizovaného systému velení vojskům

Strukturálně funkční schéma automatizovaného systému velení určuje složení, rozmístění, vzájemnou spojitost a funkce jednotlivých prvků systému velení. Při jeho rozpracování musíme brát v úvahu:

- charakter budoucí války;
- stav vojenské vědy;
- dosavadní organizaci systému velení;
- ustálené metody práce;
- dosažené výsledky teorie velení vojskům, kybernetiky a jiných věd o velení;
- úspěchy v oblasti vědeckotechnické pokroku, zejména v oblasti automatizace.

Nejdůležitějším požadavkem na strukturálně funkční schéma automatizovaného systému velení je jeho schopnost operativně řešit otázky velení ve válce, který má současně vysoké kvality v míru. V dal-

ším se zmíníme o úloze kybernetiky při zdůvodnění strukturálně funkčního schématu automatizovaného systému velení, a především o zákonitostech kybernetiky, kterých může být využito pro tyto cíle.

První zákonitost určuje závislost účinnosti systému velení na její struktuře: složení orgánu velení, řízeného objektu výstavby přímého a zpětného spojení, vzájemné spojitosti prvků a jejich rozmístění. Nejvíce používanou strukturou systému velení vojskům je hierarchická, ve které nižší stupně velení jsou jen podřízenými, vyšší stupeň — velitelským, mezzilehlým, je nadřízeným a podřízeným. Tento systém, jak dokazují zkušenosti, je dostatečně operativní a odolný. Kromě toho známe i další systémy např. kruhový, kolový, hvězdicový, mnohokanálový a smíšený. Některé z nich můžeme použít při vytváření automatizovaných systémů velení s vysokou operativností (hvězdicová

struktura]. Prakticky úkoly hledání optimálních struktur systémů velení (nebo blízkých k nim) můžeme řešit na základě zkušebního materiálu a některých teoretických zásad kybernetiky.

Druhá zákonitost vyjadřuje závislost účinnosti systémů velení (operativnost, kvalitu, spolehlivost, odolnost, utajení atd.) na rozdělení funkcí uvnitř systému. Celkově v kvantitativních charakteristikách je výhodné tuto závislost vyjádřit zřetelněji.

Zkracování statistického materiálu a modelování jednoduchých systémů velení na samočinných počítačích nám umožňuje v řadě případů najít závislost kritérií účinnosti systému velení na rozdělení funkcí. Využití posoupné a souběžné metody práce velitelů a štábů v závislosti na konkrétních podmínkách situace, doručení úkolů vojskům vydáním předběžných nařízení, vytvoření systémů sběru údajů o situaci, různé formy využívání operačních skupin a další opatření představují praktickou realizaci zformulované zákonitosti kybernetiky. Zkoumání a zjišťová-

ní kvantitativní stránky dané zákonitosti umožňuje úspěšně řešit úkol stanovení strukturálně funkčního schématu systému velení.

Třetí zákonitost je spojena s rozpracováním optimálních systémů velení. Podstata tkví ve vytvoření systémů s takovou strukturou a takovým rozdělením funkcí, kde hlavní kritérium účinnosti by mělo maximální význam při potřebné úrovni významu jiných kritérií. Daná zákonitost vyplývá z prvních dvou zákonitostí, avšak vzhledem k její důležitosti a složitosti ji vyčleňujeme zvlášť.

V budoucnu tuto zákonitost budeme moci pojmenovat zákonem optimalizace systémů velení. Zjištění zákona optimalizace je nejdůležitějším úkolem kybernetiky. V současné době, při vytváření systémů velení, využíváme metody zkoušek a chyb, postupně zdokonalujeme systémy velení na základě zobecnění praktických zkušeností. Je pochopitelné, že chceme mít metody, které by ukázaly směr volby struktury a rozdělení funkcí, blízké optimálnímu systému velení.

Zhodnocení účinnosti systému velení vojskům

Účinnost systému velení vojskům je stupeň úspěšnosti řešení úkolů velení vojskům v operacích a bojové činnosti a v míru udržení vysoké bojové pohotovosti, zabezpečení vysoké úrovně bojové a politické přípravy a zdokonalování výstavby ozbrojených sil.

Účinnost systému velení musíme hodnotit podle konečných výsledků operací, stupně řešení strategických úkolů a dosažení vojenskopolitických cílů války. Čím větší ztráty má nepřítel a menší ztráty mají vlastní vojska, s čím větším úspěchem plníme úkoly útočné operace operačního svazu, tím je při ostatních stejných podmínkách dokonalejší systém velení. S využitím kvantitativní terminologie můžeme říci, že dokonalý systém velení je ekvivalentní zvětšení ozbrojených sil na určitý počet svazků, a naopak nedokonalý systém velení je ekvivalentní zmenšení ozbrojených sil na určitý počet svazků.

Tento kvantitativní ekvivalent v systému velení vojskům a ve výsledcích bojové účinnosti potom tvoří hlavní úkol zhodnocení bojové činnosti systému velení. Můžeme říci, že tento úkol je velmi složitý a při jeho řešení bude mít velkou úlohu kybernetika a matematické modelování.

Celkově zhodnocení účinnosti systému velení můžeme rozdělit na dva vzájemně spojené úkoly — vnitřní a vnější. Vnitřní spočívá ve zhodnocení účinnosti systému velení podle vnitřních kritérií, mezi které patří:

- operativnost;
- odolnost;
- spolehlivost;
- utajení;
- odolnost vůči rušení;
- kvalita zpracování (transformace) informací.

Tento úkol je řešen s dostatečným úspěchem a bylo dosaženo dobrých výsledků.

Vnější úkol obsahuje zhodnocení účinnosti systému velení podle výsledků bojové činnosti. Principiální přístup k řešení tohoto úkolu může být tento: Vytvoříme model operace (bojové činnosti), ve kterém jsou vojska dvou stran se svými systémy velení. Měníme-li parametry systému velení (bojovou pohotovost, operativnost, kvalitativní parametry pro zpracování výpočtů, odolnost atd.) a modelujeme-li činnost stran, určujeme kritéria účinnosti: ztráty sil a prostředků nepřite-

le, vlastní ztráty, poměr sil stran na konci operace, dobu splnění úkolů operace atd. Za hlavní variantu můžeme považovat např. tu, která odpovídá dosavadním systémům velení stran. Sestavujeme-li rozdíly kritérií účinnosti (nebo poměr) pro dvě varianty (nové a hlavní), můžeme posoudit účinnost systémů velení. Např. budou-li se ztráty nepřítele zvyšovat a vlastní snižovat, poměr sil se zlepší v náš prospěch, potom mluvíme o zvýšení účinnosti systému velení s novými parametry. Tento přístup umožní určovat vliv jak technických, tak i dočasných parametrů systému velení na účinnost bojové činnosti.

Matematické modelování umožní sta-

novit ty kvalitativní ekvivalenty, o kterých jsme mluvili v zákonitostech kybernetiky. Přitom můžeme určit také účinnost systému velení nepříteli a hodnotit vliv různých prostředků a způsobu jeho protipůsobení. Zvláštní význam bude mít matematické modelování při rozpracování nejefektivnějších způsobů radioelektronického boje. Analogický přístup můžeme použít při hodnocení účinnosti všech druhů zabezpečení bojové činnosti.

Použití metod matematického modelování k řešení vnějšího úkolu je novou oblastí použití kybernetiky, s jejíž pomocí můžeme získat mnoho cenných výsledků pro teorii velení vojskům a vojenského umění.

Při zdokonalování velení vojskům má důležitou úlohu kybernetika, jejíž sféra využívání se v poslední době značně rozšířila. Výsledky, které již našly uplatnění, umožňují zlepšit informační procesy, rozvíjet systémy matematického zabezpečení pro automatizované systémy, zdůvodněně přistupovat ke stanovení strukturálně funkčních schémat systémů velení. Všechno to bude napomáhat zvýšení bojové pohotovosti a bojeschopnosti ozbrojených sil.

Manévr letectva

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálplukovníka A. P. Andrejeva, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“.

Kvalitativní zdokonalování zbraní a bojové techniky mělo za následek značné zvýšení bojových možností všech druhů ozbrojených sil a zvláště letectva.

Došlo k zásadním změnám v letecké technice, k zavádění účinnějších prostředků ničení; dokonalejší jsou přístroje pro vedení a navádění letounů na cíl. Soudobé letouny jsou dokonalejší než předcházející pokolení zvláště v dosahu činnosti, mohutnosti výzbroje, přesnosti a ve výsledcích jejich použití. Tím se letectvo stalo jedním z nejoperativnějších prostředků, schopných rychle a rozhodným způsobem ovlivňovat průběh boje a sražení, v krátké době přenášet úsilí ve směrech, dále a době činnosti.

Vysoká mobilnost, délka činnosti, manévrovost a účinnost úderů ve značné míře zabezpečují letectvu splnit takové velmi důležité úkoly jako je vybojování nadvlády ve vzduchu, podpora a ochrana pozemních vojsk. Plnění těchto úkolů v určité míře závisí na vytvoření potřebné letecké sestavy (uskupení) a rychlém manévru letectva zvláště taktického z hloubky k přednímu okraji, mezi operačními směry nebo válčišti.

Organizace manévru a samotný manévr značných sil letectva do nového prostoru operačního určení je jedním z nejdůležitějších úkolů operačního rozvíjení a úspěšného vedení bojové činnosti v průběhu války. Ve všech obdobích rozvoje letectva jde o nepřetržitý proces zdoko-

nalování způsobů a forem manévru. Základem tohoto procesu je objektivní nutnost vytvořit takové uskupení letectva, které by zabezpečilo zničení letectva a nejsilnějších uskupení vojsk nepřítel v co nejkratší době, s nejmenšími ztrátami leteckého personálu, letecké techniky a s minimálními ztrátami materiálních prostředků.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války nám dávají dostatek příkladů dovedného manévru značných sil letectva na nejdůležitějších strategických směrech. Sovětské vojenské velení s využitím vysokých bojových kvalit letectva a jeho manévrovosti rychle přenášelo úsilí z jednoho směru na druhý a v krátké době dosahovalo změny vzdušné situace; to umožňovalo nejen vybojovat a udržet nadvládu ve vzduchu v průběhu těchto operací, ale i podstatně ovlivňovat jejich průběh a výsledek.

V současné době se možnosti manévru letectva podstatně zvýšily. Je to způsobeno především zvětšením doletu soudobých letounů, zvýšením mobilnosti letectva a také lepší přípravou válčišť z leteckého hlediska. Bylo-li v době Velké vlastenecké války na přeskupení bombardovacího nebo bitevního leteckého sboru na vzdálenost 500–600 km potřeba 5–10 dnů, v současné době je přibližně stejný počet letectva schopen uskutečnit manévr na vzdálenost několika tisíc kilometrů za 2 až 3 dny.

Manévr letectva před válkou a na jejím začátku

Pod pojmem manévr letectva rozumíme organizované přemístění leteckých formací v souladu se zámyslem plánované operace. **Cílem manévru je vytvořit potřebné uskupení vlastních sil a prostředků a dosáhnout nejvýhodnějšího postavení vzhledem k uskupení letectva a pozemních vojsk nepřítele.** Manévr je přeskupení leteckých svazků a útvarů, které je v podstatě vyjádřeno změnou jejich rozmístění z jednoho prostoru letišť do druhého k soustředění sil letectva a vytvoření podmínek, které zabezpečí úspěšné splnění stanovených úkolů.

Vytvoření leteckých uskupení k plnění úkolů ve velkých operacích minulých válek bylo podmíněno a určováno úlohou, místem a úkoly pozemních vojsk v celkovém systému strategických operací, složením leteckého uskupení nepřítele a jeho možnostmi, fyzickými zeměpisnými podmínkami a vybudováním (připraveností) v letišť. V soudobé válce, kromě těchto faktorů, podstatným způsobem ovlivňuje organizaci a splnění manévru letectva charakter a rozsah použití nepřátelských jaderných zbraní.

Manévr můžeme provést jak před válkou, tak i při jejím zahájení. Není vyloučeno, že přeskupení letectva začne před zahájením války a skončí až v průběhu bojové činnosti.

Nehledě na různé podmínky situace, hlavní zásadou při organizaci a uskutečnění manévru je v co nejkratší době utájením zabezpečit soustředění svazků a útvarů v prostorech plánované bojové činnosti v pohotovosti ke splnění bojových úkolů.

Přeskupení letectva zpravidla uskutečňujeme vzduchem (letecké útvary) a po vlastní ose (útvary zabezpečení). Zvláště složité je přeskupení týlových útvarů. Můžeme je splnit různými způsoby:

- automobilní, železniční a lodní dopravou,
- vzduchem,
- kombinovaným způsobem se současným nebo postupným využitím všech nebo několika druhů dopravy.

Plán manévru zpravidla obsahuje:

- původní letiště a letiště v novém prostoru bojové činnosti,
- mezilehlá letiště a letiště k doplnění LPH,
- sestavu sil a dobu jejich pohotovosti k přeskupení,

— způsoby, posloupnost a dobu přeskupení,

— síly a prostředky určené k ochraně letectva při přeskupení a soustředění v novém prostoru,

— organizaci součinnosti mezi vlastními svazky a útvary, vojsky PVO a dalšími leteckými svazky,

— materiální zabezpečení na mezilehlých a konečných letištích,

— systém velení v průběhu manévru a v novém prostoru,

— dobu pohotovosti útvarů a způsob přípravy leteckého personálu k bojové činnosti na nových letištích.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války, lokálních válek a různých cvičení letectva přesvědčivě ukazují, že mezi prvotními opatřeními k zabezpečení manévru patří:

1. Podrobné studium tratí letu leteckým personálem, propracování bojových sestav a prověření znalostí jejich použití v závislosti na podmínkách situace a počasí, upřesnění os přesunu útvarů zabezpečení (v případě jejich přemístění automobilní nebo lodní dopravou).

2. Prověrka pohotovosti leteckých sledů, navigačních systémů, prostředků navádění a radiotechnického zabezpečení na tratích letu.

3. Vytvoření systému pevného velení silám v období přeskupení.

4. Organizace řízení letu, doplňování LPH, inženýrsko-letecké a týlové zabezpečení na mezilehlých a konečných letištích.

5. Zabezpečení bezpečnosti letu, organizace havarijního a meteorologického zabezpečení v průběhu přeskupení a po soustředění (přeletu) do nového prostoru.

6. Udržování neustálé bojové pohotovosti útvarů jak v průběhu přeskupení, tak i na nových letištích, zabezpečení pohotovosti útvarů k okamžitému zahájení boje.

7. Utájení přeskupení.

8. Upřesnění otázek součinnosti s velitelskými stanovišti svazků a útvarů letectva a PVO, přes jejichž prostory se uskutečňuje přeskupení.

9. Organizace ochrany sil v průběhu přeskupení a v době rozvíjení v novém prostoru soustředění.

Složitost situace, ve které může probíhat manévru, vyvolává nutnost včasné přípravy a neustálé pohotovosti svazků a útvarů k jeho splnění, nutnost včasného rozpracování a všestranného zabezpečení několika nejpravděpodobnějších variant manévru.

Tyto varianty předpokládáme v závislosti na podmínkách situace, počasí, vzdálenosti nových prostorů rozmístění, dostatečném množství a možnostech dopravních prostředků. Je-li doba přeskupení letectva určována existencí dopravních prostředků, určených k přepravě útvarů zabezpečení, potom je nejrozšířenější tzv. kombinovaná varianta, při které jsou využity všechny druhy dopravy. Přitom vzduchem budou přepravovány osoby, pro přepravu vzduchem způsobilé prostředky míst velení, předsunuté sledy leteckých a zabezpečujících útvarů, skupiny pro příjem a přípravu letu vzduchem přepravovaných sledů na mezilehlých letištích, pomocná místa velení rozvíňovaná k velení letectvu v průběhu manévru. Zbytek osob, pozemní technika a materiální prostředky jsou přepravovány po železnici, automobilní a lodní dopravou.

Zkušenosti z války ve Vietnamu a zvláště zkušenosti z přepravy americké munice a výzbroje do Izraele v říjnu—listopadu 1973 přesvědčivě ukázaly, že rychlá přeprava útvarů zabezpečení a materiálních prostředků vzduchem může značně ovlivnit nejen splnění manévru letectva, ale také průběh bojové činnosti v novém prostoru. Při průměrné vzdálenosti přepravy kolem 11 000 km trvala doba letu z USA do Izraele 14—15 h, z toho 12 až 13 h trval samotný let a 2 h mezipřistání.

K dosažení neustálé vysoké pohotovosti k manévru ve svazcích a útvech se většinou včas vytvářejí předsunuté skupiny a připravují se propočty pravděpodobných variant přeskupení. Vyvážený materiál se balí a skladuje v balících a kontejnerech. Vojáci systematicky nacvičují rychlé nakládání a vykládání materiálu.

Mezi nejdůležitější faktory, které podmiňují včasný manévru letectva, patří **stupeň přípravy a vybudování válečného hlediska**. Máme přitom na zřeteli:

- přípravu letištní sítě k rozptýlení letectva v prostorech stálé dislokace;
- určení a vybudování letišť k mezipřistání a doplnění letounů LPHM;
- přípravu letištní sítě a materiální základny v konečném prostoru soustředění;

— vytvoření zásob LPHM a munice, potřebných pro svazky a útvary v průběhu přeskupení a manévru a ke splnění bojových úkolů;

— uskutečnění opatření k vytvoření systému velení.

Připravu letištní sítě a míst rozvíňování velitelských stanovišť musíme organizovat s ohledem na zabezpečení odolnosti letectva a stálosti velení v průběhu manévru a v novém prostoru rozmístění. Proto jsou letiště budována s několika vzletovými a přistávacími dráhami, úkryty pro letouny, osoby a prostředky zabezpečení, jsou vybavována polními systémy centralizovaného tankování LPH, plnění vzduchem a elektrického startování letounů.

V blízkosti letišť jsou včas uskládány materiální prostředky, vytvářeny zásoby pomocného materiálu k obnovení poškozených vzletových přistávacích a pojízdných drah.

Toto opatření značně snižuje potřebu dopravních prostředků k dovozu materiálních prostředků, umožňuje letectvu po přeskupení na letiště do nového prostoru zahájit plnění bojových úkolů. Je také důležité vybudovat postavení pro prostředky PVO, postavit a udržovat v provozuschopném stavu příjezdové cesty k letištním a zásobovacím základnám.

Se štáby svazků PVO a letectva, v jejichž vzdušném prostoru bude uskutečněn manévru, musíme do zahájení přeskupení sladit trati letu, stanovit způsob velení a zabezpečení útvarů na letištích k doplnění LPH a v novém prostoru rozvinutí. Přelet letových sledů organizujeme současně nebo postupně na několika tratích letu.

Kromě ochrany vojsk a přeskupujícího se letectva, letecké svazky a útvary mohou plnit další úkoly, jako např. vedení vzdušného průzkumu os přesunu v pásmu přesunu vojsk, kontrola kvality jejich maskování ve výchozích prostorech, v prostorech denního odpočinku a na přesunu, vedení vzdušného radiačního a chemického průzkumu a zabezpečení velení vojsk na přesunu.

Zvláště složitý je **manévru v podmínkách použití jaderných zbraní**. Nepřítel se bude snažit mařit manévru letectva, a proto bude vést údery na letiště, objekty leteckého týlu a komunikační uzly na směrech přesunu pozemních sledů. Po použití jaderných úderů se vytvoří mohutná pásma radioaktivního zamoření a závalů. Vzniknou další těžkosti spojené s přesunem pozemních sledů, ztíží se podmínky pro přeskupení letových sledů, splnění bojových úkolů k ochraně manévru

letectva a přeskupení pozemních vojsk. Značné ztráty osob, letecké techniky, prostředků velení a zabezpečení podstatně snižují možnosti svazků a útvarů ke splnění bojových úkolů a ukončení manévru.

Je velmi pravděpodobné, že při vedení nepřátelských jaderných úderů se původní plán přeskupení letectva podstatně naruší. Vznikne nutnost nejen upřesnit tento plán, ale také přijmout celou řadu dříve nepředvídaných opatření k jeho uskutečnění, k zabezpečení dalšího organizovaného přeskupení útvarů a jejich včasného přeletu na nová letiště. Bude nutné:

1. Co nejrychleji obnovit velení svazků a útvarům. Bez toho by nebylo možné získat zprávy o situaci vojsk, jejich ztrátách, radiální situaci, schopnosti útvarů pokračovat v manévru a plnění bojových úkolů. Nejsou-li tyto údaje k dispozici, není možné přijmout ani rozhodnutí pro další činnost.

2. Zjistit bojeschopné svazky a útvary, vyvést je a také zásoby materiálních prostředků z ohnisek ničení na letiště (do prostorů), ze kterých bude možné dokončit manévry. Není vyloučeno, že v řadě případů bude nutné přijmout i organizační opatření, směřující ke sloučení bojeschopných jednotek do útvarů, letecký a technický personál s letouny do sloučených jednotek. Velmi důležitý význam mají záchranné a vyprošťovací práce a odsun zamořených nebo raněných osob.

3. Přijmout opatření k obnově bojeschopnosti svazků a útvarů, na které nepřítel použil jaderné údery, k opravě letišť a obnově zásob materiálních prostředků potřebných k zabezpečení manévru a vedení další bojové činnosti.

4. Organizovat a uskutečnit okamžitou změnu dislokace letectva, které si uchoválo nebo již obnovilo bojeschopnost, na letiště, do nového prostoru rozmístění. Všechna předcházející opatření směřují k plnění tohoto hlavního úkolu. Bojová sestava je proud jednotek a ve složitých meteorologických podmínkách proud jednotlivých letounů na každé trati letu.

Do nového prostoru musí být přemístěny jako první útvary stíhacího a průzkumného letectva, aby zabezpečily spolehlivou ochranu přeskupení dalších svazků a útvarů, přesun a soustředění pozemních vojsk, dále také včasné vedení vzdušného průzkumu k zabezpečení plánované bojové činnosti. Stíhací bombardovací a bombar-

dovací letectvo přeskupíme tak, aby mělo čas na přípravu a zahájení plnění bojových úkolů.

Po skončení manévru se většinou vytvoří takové letecké uskupení, které bude schopno vést intenzivní aktivní bojovou činnost v rámci nadcházejícího boje za nadvládu ve vzduchu a společných operací s jinými druhy ozbrojených sil. Na nový prostor rozmístění jsou kladeny požadavky z hlediska zabezpečení potřebného stupně rozptýlení letectva, jeho ochrany před zbraněmi hromadného ničení, dostatečného doletu nad hlavní objekty působení, možnosti rychlého manévru v průběhu operace k vytvoření převahy nad nepřítelem nebo způsobení mu ztrát na nejdůležitějších směrech.

Úspěch přeskupení letectva v mnoha směrech závisí na existenci jednotek a útvarů zabezpečení na letištích určených k mezipřistání a na konečných letištích. Proto mobilnost a rychlost, za kterou se dokáží přeskupit předem určené pozemní sledy, mají rozhodující vliv na včasné splnění manévru v celku.

Útvary zabezpečení se většinou přesunují taktu. Jako první se přesunují skupiny útvarů, týlu, které společně s předem určenými skupinami letových útvarů a útvarů zabezpečení velení jsou přepraveny dopravními letouny nebo se přesunují po vlastní ose do prostoru letišť určených k mezipřistání nebo na letiště v novém prostoru soustředění k přijetí přilétávajících leteckých útvarů. Dále jsou přeskupeny hlavní síly útvarů zabezpečení. Část sil a prostředků, která zůstala k zabezpečení odletu letových sledů na původních letištích, odjíždí do nového prostoru soustředění jako poslední. Po železnici jsou tylové útvary většinou převáženy jak v celé sestavě, tak také částecí (jen těžká technika). K přepravě po železnici se útvary zabezpečení všestranně připravují. Včas jsou určovány a připravovány nakládací stanice a příjezdové cesty k nim, jsou stanoveny optimální varianty využití vagónů a ramp. Vojáci se učí nakládat a vykládat.

Není vyloučeno, že v některých případech tylové zabezpečení přilétávajících leteckých útvarů budou organizovat tylové útvary v prostorech letišť, na které se letectvo přemísťuje.

Při manévru letectva v rámci fronty
se většinou určuje způsob splnění bojových úkolů v průběhu přeskupení. Stíhací letectvo současně s přeskupováním odráží nálety nepřátelského letectva, chrání nejen vojska na přesunu a objekty týlu, ale také letecké svazky a útvary v průběhu

přeskupování. Přitom hlavní úsilí soustřeďuje na ochranu hlavního uskupení vojsk na přesunu a v prostorech soustředění, míst velení, letišť určených k doplnění LPH, přeprav přes vodní překážky, průsmyků, komunikačních uzlů, překládacích stanic a dalších důležitých objektů.

Obnovení bojeschopnosti svazů a útvarů nebo vytvoření nových leteckých uskupení po jaderných úderech nepřítele v průběhu manévru je tedy jedním z důležitých problémů současného vojenského umění.

Velení letectvu v průběhu manévru organizujeme jak z velitelských stanovišť přeskupujících se svazků a útvarů, tak i z VS a míst velení svazků letectva a PVO, v jejichž vzdušném prostoru uskutečňujeme manévr. Místa velení v novém prostoru rozmístění letectva rozvineme již do příletu letových sledů z aeromobilních spojovacích sil a prostředků, přepravených dopravními letouny. V dalším se spojovací systém rozvíjí v závislosti na přesunu dalších sledů spojovacích útvarů.

Manévr letectva organizujeme v **přesně stanovených lhůtách a utajeně**, aby-

chom mohli zabezpečit přípravu svazků a útvarů ke splnění bojových úkolů. Toho dosáhneme utajením přípravných opatření, přísným dodržením omezení hovorů na technických spojovacích prostředcích, přeletem v době zákazu rádiového vysílání mimo pásma radiolokačního průzkumu nepřítele, dále i uskutečněním širokého okruhu opatření v oblasti radio-technického maskování a dezinformace nepřítele. Zvláštní pozornost věnujeme vyloučení možnosti zjistit letouny na letištích po přistání prostředky kosmického průzkumu nepřítele.

Bezesporu je těžko počítat s tím, že se nám povede utajeně uskutečnit manévr značných sil letectva na nová letiště. Proto předpokládáme uskutečnění celého komplexu opatření v operačním maskování, abychom nepřítele zmátli o rozsahu, cílech a době manévru. Všechno směřuje k tomu, aby nepřítel podle možnosti co nejpozději mohl zjistit změny v rozmístění letectva, v charakteru jeho činnosti, kdy a kam přilétají letecké útvary, kde je jejich nový letištní prostor soustředěn, jaké jsou cíle manévru a další úkoly nově vytvářeného leteckého uskupení.

Organizovaný a utajený manévr sil letectva před válkou nebo na jejím začátku bezprostředně závisí na jeho včasné přípravě.

Současně v soudobých podmínkách nemůžeme plně spoléhat jen na plány, počty a přípravná opatření, uskutečněná předem. Organizaci manévru budeme často připravovat ve značně omezeném čase. To vyžaduje vysokou organizovanost a operativnost v práci velení a štábů všech stupňů, které se zúčastňují manévru. Jaderné údery nepřítele mohou podstatně změnit podmínky manévru.

Zvláště velký význam pro úspěšné splnění manévru v soudobých podmínkách má pevné velení leteckým svazkům a útvarům, dobře plánovaná organizace práce a přemístování míst velení a spolehlivý spojovací systém.

Studium otázek organizace a uskutečnění manévru letectva na velké vzdálenosti ukazuje řadu nových problémů, které vyžadují řešení, např. rozpracování opatření k dalšímu zdokonalování spojovacích prostředků a techniky leteckého týlu, které by umožnily zvýšit možnosti jejich letecké přepravy, snížit hmotnost a rozměry, ve větší míře zavádět progresivní způsoby a metody přepravy nákladů s využitím kontejnerů a palet.

z kapitalistických armád

CHARAKTER VÁLEČNĚ EKONOMICKÝCH PŘÍPRAV A ZÁKLADNÍ SMĚRY ROZVOJE SPOLUPRÁCE ČLENSKÝCH ZEMÍ NATO

Nadporučík PhDr. Jan Š e l e š o v s k ý, CSc.

Válečně ekonomické přípravy NATO vycházejí z vojenské doktríny a přijaté strategie a opírají se o buržoazní válečně ekonomické teorie. Vzhledem k rozhodující úloze Spojených států v bloku převládají americké koncepce. Prakticky každá oficiální vojenská strategie USA a NATO má svůj adekvátní výraz v příslušné teorii a praxi ekonomického zabezpečování války.

V prvních poválečných letech se v USA šířila teorie, že ekonomika je hlavním obranným valem Spojených států. Jejím základem byl americký monopol jaderných zbraní. Těžila z toho, že neexistovaly prostředky k zasažení teritoria Spojených států. Tato koncepce přeceňovala roli ekonomického potenciálu, poměr sil zužovala na vzájemný poměr hrubých národních produktů. Další koncepce byla jejím opakem. Raketové jaderné prostředky v rukou Sovětského svazu zrušily nezasazitelnost USA. V důsledku toho buržoazní válečně ekonomické teorie podceňovala přípravu ekonomiky na její fungování ve válečném období. Ekonomika, dle tohoto pojetí, měla svou úlohu v zabezpečení ozbrojených sil jen do vypuknutí jaderné války. Dnes převládající koncepce vzniká jako svým způsobem syntéza a zároveň kritika obou předcházejících extrémů a zdůrazňuje nezbytnost řešení ekonomického zabezpečování války jak v období její přípravy, tak i po raketovém jaderném úderu.

Válečně ekonomické přípravy NATO ukazují, že se tato aliance v duchu strategie „pružné reakce“ respektive strategie „realistického odstrašování“ připravuje na různé alternativy příští možné války, od konvenčních až po globální raketovou jadernou válku, kterou považuje za hlavní. Vysoká a všestranná mobilizační připravenost ekonomiky k jakékoli variantě války, taková je oficiální válečně ekonomická doktrína a vojenskohospodářská politika vlád zemí NATO. Představitelé Severoatlantického paktu se domnívají, že raketová jaderná válka bude spíše krátkodobou, v důsledku čehož budou rozhodující úlohu hrát předem připravené zásoby zbraní a dalších materiálových

prostředků. Nevylučují však ani dlouhodobou válku, o čemž svědčí hospodářsko-mobilizační plány i důkladná příprava ekonomiky členských států bloku na možnou válku a otažení ke zvýšení její mobility a životnosti. Přitom předpokládají, že přechod klíčových odvětví na válečné koleje se uskuteční ne až v průběhu samotné války, nýbrž v rozhodující míře již v předválečném období.

Koncepce přípravy USA a NATO na válku vychází z objektivní nevyhnutelnosti koaličního přístupu. Zvláště současná americká vojenská doktrína zvyrazňuje nezbytnost sjednocení všech kapitalistických států v boji proti zemím socialismu a národně osvobozenkému hnutí, v nutnosti využívat jejich vzrůstající ekonomické a vojenské síly pro zajištění zájmů amerického finančního kapitálu i globálních strategických cílů imperialismu. Monopolistická buržoazie ostatních vyspělých kapitalistických států, která sice získala v posledních letech značnou ekonomickou a politickou nezávislost na Spojených státech, si uvědomuje svou vědeckotechnickou a vojenskou nesouměřitelnost s USA a vedena shodnými třídními zájmy podporuje prohlubování koaličního aspektu ekonomického zabezpečování agresivních válečných příprav proti socialistickému společenství. Z hlediska spolupráce členských zemí NATO v oblasti válečné ekonomických příprav můžeme rozlišit jejich následující základní směry:

- a) spolupráci v organizaci a řízení ekonomického zabezpečování příští možné války,
- b) vědeckotechnickou spolupráci,
- c) koordinaci zbrojních programů, zbrojní výroby a vyzbrojování armád NATO,
- d) společné materiálně technické zabezpečování ozbrojených sil NATO,
- e) budování infrastruktury NATO a příprava váliště v Evropě,
- f) koordinaci hospodářskomobilizačních opatření.

V etapě státně monopolistického kapitalismu se v jednotlivých imperialistických státech vytváří již v míru centrální řídicí systém ekonomického zabezpečování války. V USA např. zahrnuje Radu národní bezpečnosti, Department obrany, Úřad pro plánování mimořádné mobilizační pohotovosti, Správu pro výzkum a vývoj energie, Federální úřad pro letectví a výzkum kosmického prostoru a další orgány a instituce. To umožňuje vládnoucím kruhům NATO koncentrovat ve svých rukou ekonomické i administrativní páky a využívat jich pro širokou mobilizaci materiálních, finančních a lidských zdro-

jů, podstatně působit na proces rozšíření reprodukce a usměrňovat je v zájmu přípravy a ekonomického zabezpečování příští možné války.

Nezbytnost koaliční přípravy imperialismu na válku si vynucuje centralizaci řízení na úrovni celé koalice. Proto významnou zvláštností NATO, již se odlišuje od předcházejících vojenských koalic, je nová funkce organizace a řízení. Projevuje se především v oblasti vojenské integrace, ve které řídicí struktury dosahují až do stupně armádní skupiny a letecké flotily. Má však svůj vliv i na vojenskoeconomickou sféru.

Rozvinutá řídicí struktura paktu sjednocuje nejen organizační články NATO, ale spojuje rovněž systém koaliční se státním a hospodářským aparát USA a Západní Evropy. Organizační systém Evropských společenství především EHS má řadu vazeb na aparát NATO. Ve vrcholně řídicích orgánech má klíčovou úlohu Rada NATO. Je jí podřízena řada oddělení, výborů, specializovaných agentur a podle potřeby se vytvářejících orgánů; zabývají se ekonomickými, plánovacími, finančními a dalšími otázkami, které souvisí s řízením ekonomických procesů zabezpečení válečných příprav. Poprvé v historii vojenských bloků existuje již v mírovém období koaliční centralizované vojenskohospodářské řízení, jsou schváleny etapy vojenské a hospodářské mobilizace i plány společného ekonomického zabezpečení vojenského mechanismu imperialismu v možné světové válce.

V organizační a řídicí struktuře se promítají rozporné zájmy mezinárodních hospodářských sdružení a jednotlivých států, mezinárodních monopolů i národních podnikatelských kruhů. Důsledkem toho je poměrně značná složitost vojenskohospodářských orgánů i jejich časté změny. Přesto současné mezinárodní řízení válečně ekonomických činností NATO do jisté míry zvyšuje efektivnost vojenského mechanismu. Nejdůležitějším prvkem nového systému řízení je přechod k plánování válečně ekonomických příprav, a to jak běžnému, tak perspektivnímu. Přijatý plán na léta 1977–81 předpokládá další růst vojenských rozpočtů zemí NATO, zvyšování jejich bojové síly a mobilizační pohotovosti, zefektivnění vynakládaných prostředků, koordinaci a rozvoj zbrojní spolupráce, těsnější sepestí programů válečně ekonomických opatření.

Spolupráce členských zemí NATO ve vědě a technice na koaliční úrovni se cílevědoměji rozvíjí až do začátku šedesátých let, kdy se objevily nečekané úspěchy SSSR ve výzkumu kosmu a v jaderné

oblasti. Postupně dochází ke koordinaci rozptýleného vědeckovýzkumného potenciálu. Mezinárodní vědeckotechnická integrace vyspělých kapitalistických zemí přispívá k odstranění vývojových duplicit, které dosud znamenaly v NATO ztrátu asi 1–2 miliard dolarů ročně. Příkladem takové spolupráce je vývoj houfnice vz. 70 a vývoj nadzvukového víceúčelového bojového letounu TORNADO s měnitelnou geometrií křídel (dříve označovaného jako MRCA nebo PANAIA 200) za účasti NSR, Velké Británie a Itálie, bojového vozidla pěchoty (Belgie, Velká Británie, Holandsko), společný vývoj protiletadlové (ASEM) a protitankové řízení střely (ATEM) 3. generace atd.

Na vědeckotechnické spolupráci v Severoatlantickém paktu se podílí řada organizací: Oddělení pro vědu a technologii Mezinárodního sekretariátu, skupina pro vojenský výzkum Konference ředitelů národních zbrojních programů, Poradní skupina NATO pro průmysl, Vědecký výbor, Výbor pro otázky moderní společnosti, Výbor pro rozbor otázek obrany, Poradní skupina pro letecký a kosmický výzkum a vývoj a další instituce včetně výzkumných středisek a laboratorů NATO.

Členské země bloku dnes vydávají na vojenský výzkum a vývoj 10 až 12 % všech vojenských výdajů a asi polovinu všech vědeckovýzkumných výdajů a zaměstnávají v něm přímo či nepřímo kolem poloviny vědeckých pracovníků. Urychlený vývoj stále nových nebo zdokonalování zavedených zbraňových systémů má plnit dvě hlavní funkce. V období uvolňování mezinárodního napětí představuje nejvýznamnější úsek úsilí o skrytou militarizaci, jejímž cílem je postupně získat časový předstih ve vývoji, výrobě a zavedení nových zbraní, které by vedly k principiálním strategickým změnám v poměru sil ve prospěch NATO. Rozpracování široké škály nových a nových variant zbraní má přinutit socialistické země k nákladným protipatřením, která by odčerpala potřebné ekonomické zdroje a zpomalila tempo ekonomického růstu socialistického společenství. K tomu má sloužit výroba neutronové zbraně, projekt Trident a další směry vojenského vědeckého výzkumu zaměřené na laserové zbraně, na prostředky elektronické a psychologické války, elektromagnetických, genetických, ekologických a jiných zcela nových typů zbraní.

Žádná kapitalistická země kromě USA již není schopna plně sama zvládnout finančně i technologicky výrobu nejmodernějších zbraňových systémů. Každá nová ge-

nerace zbraní je dvojnásob dražší než předcházející a provoz bojové techniky během její 10 až 15leté životnosti je dvakrát nákladnější než byla nákupní cena. To objektivně nutí státy NATO, jejich vojensko-průmyslové monopoly ke spolupráci ve zbrojní výrobě a vyzbrojování svých armád. Nevyhnutelnost spolupráce je dále znásobena skutečností, že duplicita ve zbrojní výrobě, provozu a zabezpečování vojenské techniky představuje podle západních odborníků roční ztrátu 9–10 miliard dolarů a snižuje bojovou hodnotu sil NATO o 30–50 % (u letectva až 300 %).

Spolupráce se projevuje ve standardizaci a unifikaci výzbroje, v kooperaci a specializaci ve zbrojní výrobě a v realizaci společných zbrojních programů. Uskutečňování programu standardizace zajišťuje především Vojenská agentura pro standardizaci výzbroje, jejích součástí a náhradních dílů a v roce 1976 založená tzv. západoevropská programová skupina (EPG), která sdružuje 11 států Evropské skupiny NATO a Francii. Dosud se podařilo uzavřít dohody v oblasti výroby některých výbušnin, příslušenství vozidel, elektronek, oceli pro výrobu děl apod. Standardizací se zabývají i další organizace, např. zbrojní skupiny 11 evropských zemí EUROGROUP, skupiny 6 zemí FINABEL, která se orientuje na pozemní výzbroj, nově zřízený sekretariát pro vyzbrojování evropských zemí se sídlem v Bruselu atd. Plán částečné standardizace a unifikace má do poloviny osmdesátých let snížit různorodost výzbroje maximálně o 40 % a zvýšit bojovou hodnotu vojsk NATO o 12 %. Do standardizačního úsilí Severoatlantického paktu byla zatažena i Austrálie v rámci programu standardizace pozemních vojsk ABCA na léta 1981 až 1990, jehož se účastní vedle Austrálie Spojené státy, Velká Británie a Kanada.

Ve spolupráci ve zbrojní výrobě hraje významnou roli Ekonomický výbor, Konference ředitelů národních zbrojních programů, Poradní skupina NATO pro průmysl, Evropský sekretariát pro nákup výzbroje a další organizace. Jejich činnost je zaměřena na koordinaci ve využívání ekonomických zdrojů pro vojenské účely, na realizaci společných zbrojních programů. Na jednotlivé zbrojní programy se vytvářejí zájmová průmyslová sdružení, jichž se účastní vojenskoprůmyslové monopoly Západní Evropy. V rámci společné zbrojní produkce byla např. uskutečněna výroba letounu Fiat G 91, letounu F-104 G Starfighter, PLRS Hawk, řízené střely Sidewinder a dalších zbraní. V současnosti země NATO spolupracují ve výrobě víc jak 20 druhů zbraní a bojové techniky. Od

roku 1976 byla zahájena zkušební výroba „evropského“ letounu Tornada, již se účastní 500 západoevropských vojensko-průmyslových firem. Vedle států NATO, které mají dlouhodobou tradici ve zbrojní výrobě, začíná se budovat zbrojní průmysl i v dalších — méně vyspělých — zemích paktu. Např. turecký zbrojní průmysl se vytváří za pomoci USA, Francie a NSR. Obdobné kroky podniklo i Řecko.

Všestranné materiálně technické zabezpečení činnosti ozbrojených sil NATO, které se v pojetí paktu nazývá logistikou, zahrnuje výrobu, zásobování, rozdělování, výstavbu potřebných zařízení a jejich údržbu, evakuaci a hospitalizaci raněných, proviantní a výstrojní zabezpečení. Usilí o vytvoření integrovaného logistického systému NATO v Evropě naráží na názory, že každý členský stát má odpovídat za zabezpečení vlastních vojsk. Přesto se hledají cesty, jak organizovat logistické zabezpečení sil vyčleněných pro NATO. K tomu slouží, mimo jiné, Oddělení logistiky, materiálu, infrastruktury Vojenského výboru, Výbor pro logistiku skupiny FINABEL aj.

Na úseku výroby a zásobování je cílem dosáhnout vyššího stupně standardizace výzbroje a výstroje. Tuto snahu podporuje Konference národních zbrojních programů.

Státy NATO založily pro vybudování vojenské infrastruktury bloku na evropském válečném Výbor pro infrastrukturu, který trvale zpracovává plány výstavby a zdokonalování letišť, spojovacích sítí, systémů PVO, radiolokačního systému včasného varování, produktovodů, velitelských stánovišť, postavení raketové obrany, zařízení pro námořní a leteckou navigaci, mezinárodních výcvikových středisek apod. Uskutečňování programů je financováno ze společného fondu, do něhož přispívají členské země NATO. Každý dílčí projekt či úsek má svou trvalou, nebo dočasnou organizaci. Např. Výbor pro dálkové ropovody se zabývá plánováním, výstavbou a provozem dálkových ropovodů a produktovodu NATO.

První program společné infrastruktury NATO v Evropě byl schválen v roce 1952. Celkové náklady na rozvoj infrastruktury od roku 1952 do konce roku 1974 dosáhly okolo 1,9 mld Lstg. Za tuto dobu bylo např. postaveno 220 letišť, jejichž rozloha se rovná území Lucemburska, přes 50 000 km pozemních a podmořských linek a radioreléového spojení, téměř 10 000 km produktovodů a okolo 20 milionů m³ skladovacích kapacit. Byl vybudován integrovaný systém PVO a integrovaný spojovací systém včetně družicového

spojení, které pokrývají celé evropské teritorium NATO od severního Norska až po východní Turecko, byl zřízen systém veleřízení, řízení a zpracování informací. Na výdajích na infrastrukturu se podílely Spojené státy 29,7 %, Francie 13,6 %, Velká Británie 12% a Itálie 7 %. Pro plánovací období 1975—79 je na další zdokonalování infrastruktury Severoatlantického paktu určeno 1,3 až 1,7 miliard dolarů.

Nejširší válečné přípravy se dělají v americkém průmyslu, ve kterém jsou připraveny značné rezervy výrobních kapacit. Pro určené civilní závody je plánována doba přechodu na válečnou výrobu, která nepřevyšuje 120 dní. V USA jsou rovněž vytvořeny velké materiálové a finanční mobilizační zásoby. Jen hodnota mobilizačních rezerv strategických surovin a materiálu dosahuje v různých obdobích 6—9 miliard dolarů. Podobná opatření se řeší i v dalších zemích NATO, zvláště v NSR, Francii a Velké Británii.

Spolupráci v přípravě převodu mírové ekonomiky států Severoatlantického paktu na válečné koleje zajišťuje Výbor pro civilní nouzové plánování. Pro jednotlivé oblasti tzv. nouzového plánování vytvořil podvýbory pro: námořní dopravu, vnitrozemskou pozemní dopravu, průmysl, zemědělství a spoje.

V oblasti hospodářskomobilizačních příprav zabezpečují orgány NATO pouze technické vedení a formulují doporučení, která by měly jednotlivé státy řešit. Některé země Severoatlantického paktu však tato doporučení realizují liknavě a dávají přednost především těm opatřením, která jsou v souladu s mírovými požadavky rozvoje národního hospodářství, jako je např. výstavba námořních přístavů, spojovací sítě apod. Členské státy se však dohodly, že v případě války budou jednotlivé oblasti civilního nouzového plánování řízeny společnými agenturami. Úlohou agentur ve válečném období bude koordinace využívání průmyslových, zemědělských a surovinových zdrojů (zvláště ropy) a koordinace dopravy.

Nedílnou součástí civilního nouzového plánování je i civilní obrana. Hlavním úkolem na tomto úseku je zabezpečení přežití obyvatelstva prostřednictvím realizace dlouhodobých programů výstavby úkrytů. Plnění těchto programů však z finančních důvodů mnohé evropské země NATO zanedbávají.

Opatření civilního nouzového plánování jsou prověřována na velkých cvičeních, na kterých se uskutečňuje spolupráce civilních a vojenských orgánů a součinnost národních a aliančních organizací a agentur.

OCHRANA PŘED ALKOHOLISMEM A JINÝMI TOXIKOMÁNIEMI V ČSLA

Podplukovník MUDr. Jiří Teplý

Usnesení předsednictva vlády ČSSR č. 60/1977 o plnění opatření k řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikománií zdůraznilo mimo jiné i důsledné plnění předcházejících usnesení PV ČSSR č. 121/1973 a č. 104/1975.

V souladu s těmito usneseními je v ČSLA věnována této problematice trvalá pozornost, a proto bylo uvedeno v život nařízení náčelníka generálního štábu ČSLA — 1. ZMNO č. 5 „Ochrana před alkoholismem a jinými toxikománii v ČSLA“.

Nařízení vychází z dosavadního zákona č. 120/1962 Sb. a současně řeší již další opatření, která budou obsažena v připravovaných novelách zákonů České o Slovenské národní rady o ochraně před alkoholismem a jinými toxikománii.

Boj proti alkoholismu a jiným toxikománii zůstává dále jedním z hlavních článků úsilí za upevnění kázně a organizovanosti života v ČSLA. Rozhodujícím v tomto úsilí je soustavné upevňování celkové organizovanosti života vojsk, zlepšování kulturního a sportovního výtří vojáků a prostředí, ve kterém žijí. Boj proti alkoholismu a jiným toxikománii je nedílnou součástí celého komplexu výchovy a výcviku vojáků, který organizují velitelé i političtí pracovníci, kteří za tuto oblast odpovídají. Tomuto úsilí musí účinně napomáhat i stranické, mládežnické a odborářské orgány a všechny ostatní zainteresované orgány a složky ČSLA.

Nařízení stanoví konkrétní úkoly pro preventivní výchovnou práci, jednoznačně zdůrazňuje nedílnou velitelskou pravomoc všech velitelů za splnění úkolů. Podrobněji a přesněji vymezuje povinnosti pořádkových a kontrolních hlídek, zvýrazňuje výchovnou práci s řidiči a materiální péči o ně. Jednoznačně stanoví zákazy, které platí pro vojenské objekty a upřesňuje otázky finančních náhrad za poskytnutou léčbu i způsob výplaty peněžitých náležitostí osobám, které jsou závislé na alkoholu a jiných drogách. V přílohách uvedeného nařízení jsou stanoveny i konkrétní příznaky, které umožňují velitelům včas rozhodovat o potřebě vyšetření, eventuálně léčení podřízených osob, které jsou ohroženy alkoholismem a jinými návykovými látkami. V poměrně krátké době došlo u podřízených vojsk k rozpracování tohoto nařízení a např. u ZVO bylo uloženo ustavit v jednotlivých útvech protialkoholní komise za řízení náčelníků štábů útvarů.

Vydáním nařízení však práce funkčních složek MNO nebyla ukončena a kromě prověřování způsobů plnění nařízených úkolů jsou soustavně vytvářeny vhodné

podmínky pro zabezpečení tohoto nařízení.

Radu konkrétních opatření přijal hlavní týl MNO zvláště v oblasti proviantní, dopravní a zdravotnické služby.

V oblasti řízeného stravování je požívání alkoholických nápojů omezeno jen na prodej 8° piva pro vojáky z povolání a občanské pracovníky v závodních jídelnách a prodejnách. Vojákům v základní službě je povoleno jen při výjimečně organizovaných slavnostních obědech a večeřích, to znamená při příležitostech státních svátků a významných dnů, podat 2 dcl vína nebo 0,5 l piva na osobu. Mimoto ke zkvalitnění výživy vojáků byl s platností od 1. února 1977 zvýšen finanční limit stravného k zabezpečení zvýšené konzumace mléka, mléčných výrobků, ovoce a zeleniny. V rámci stanoveného stravného je nařízeno podávat trvale všem vojákům ke všem denním jídlům nápoj.

Správa vojenské dopravy HT učinila opatření zaměřená zejména ke zvýšení kázně vojáků, kteří se přepravují po železnici. K tomu účelu byly vyhodnoceny všechny poznatky o kázní vojáků při přepravě po železnici a o příčinách jejího narušování, které získaly orgány vojenské dopravy a orgány železnice. Značná část kázeňských přestupků měla spojitost s požíváním alkoholických nápojů, a proto bylo doporučeno, aby velitelé vojenských okruhů a svazků zakázali vojákům ve své podřízenosti požívat alkoholické nápoje při přepravě po železnici. K zabezpečení maximální účinnosti tohoto opatření bylo požádáno Federální ministerstvo dopravy a Ministerstvo obchodu ČSR a SSR o přijetí příslušných opatření k zákazu prodeje alkoholických nápojů všem vojákům v základní službě, a to v jídelních a restauračních vozech ČSD i ve všech stáncích a restauracích, které jsou v prostorách ČSD umístěny.

V průběhu uplynulého výcvikového roku byla uskutečněna řada kontrol dodržování kázně vojáků při přepravě po železnici. Zkontrolováno bylo více jak 18 000 vojáků. Z tohoto počtu byly zjištěny u 4 % z kontrolovaných různé přestupky, zejména z oblasti porušení výstrojní kázně, předčasných odjezdů od útvarů, pozdních příjezdů k útvarům při cestách na dovolenou a při opuštění posádky, cestování bez příslušných dokladů, bez povolení velitele apod. Z tohoto počtu přestupků bylo 3,7 % případů v podnapilosti. Všechny případy podnapilosti a také i ostatní případy porušení kázně oznámily a předaly orgány vojenské dopravy pří-

slušným velitelům útvarů k projednání podle Kázeňského řádu.

Dále bylo zjištěno, že zákaz podávání alkoholických nápojů vojákům základní služby důsledně nedodržují pracovníci restauračních a jídelních vozů a zařízení ČSD.

Zdravotnická služba ČSLA se na problematice boje proti alkoholismu a jiným toxikomaniím podílí především na úseku dispenzární a léčebné péče a osvětovou činností. Zdravotnická služba se řídí mimo jiné i základním předpisem Zdrav-1-1, Péče o zdraví v ČSLA v míru, kde oblast alkoholismu a zneužívání drog je zpracována podle současných představ a spolu s nařízením náčelníka GŠ ČSLA — 1. ZMNO je jednoznačným podkladem pro činnost zdravotnické služby.

Zdravotnická správa HT spolupracuje se skupinou zdravotní výchovy Ministerstva zdravotnictví ČSR a SSR, s Ústavem zdravotnické výchovy v Praze a Bratislavě, objednáva všechny vhodné materiály z oblasti boje proti alkoholismu a jiným toxikomaniím, které potom rozesílá po své lince všem vojenským zařízením k osvětovému využití.

Nařízení náčelníka GŠ ČSLA — 1. ZMNO přispělo i k tomu, že velitelé více využívají protialkoholní poradny vojenských nemocnic, které mohly zaktivizovat svou činnost a tak lépe než v dřívějších letech plnit úkoly v léčebné péči poskytované alkoholikům a toxikomanům. Proto zdravotnická správa HT v novém návrhu tabulek počtu vojenských nemocnic plánuje v rámci psychiatrických oddělení zavedení protialkoholních poraden ve všech vojenských nemocnicích.

Účinným prostředkem v oblasti boje proti alkoholismu a jiným toxikomaniím se stala praxe, kdy psychiatrická oddělení vojenských nemocnic podávají důsledně hlášení o neschopnosti k řízení motorových vozidel ve smyslu směrnic ministerstva zdravotnictví č. 32/1963 Sbírky směrnic pro Národní výbory, částka 17, na příslušných tiskopisech oddělením Veřejné bezpečnosti, dopravním inspektorátům. Tato hlášení se podávají zásadně u každého přezkoumaného vojáka, i když alkoholismus nebo toxikomanie, nebo kombinace obou, se u něho vyskytuje jen jako přidružená diagnóza jiné psychiatrické diagnózy. Tato praxe je významná u vojáků základní služby, u kterých je přezkoumání řízení děláno nejčastěji.

Z celkového počtu přezkumů na neschopen vojenské služby pro psychiatrické diagnózy za rok 1976 a 1. pololetí roku 1977 u 1641 vojáků základní služby bylo nahlášeno dopravním inspektorátům 1460

a z těchto pro diagnózu alkoholismu nebo toxikomanie 470 (32,2 %).

U vojáků z povolání bylo 93 přezkumů na neschopen vojenské služby pro psychiatrické diagnózy; z toho bylo za stejné období nahlášeno dopravním inspektorátem 61 vojáků z povolání a z těchto jich bylo 16 pro diagnózu alkoholismu nebo toxikomanie (26,2 %).

V praxi to u všech nahlášených, kteří vlastní řidičský průkaz nebo se o něj ucházejí, znamená jeho odebrání nebo nemožnost získání. Důsledně uplatňování této směrnice ministerstva zdravotnictví má proto v ČSLA velký význam.

K zamezení zneužívání léků, které jsou předepisovány na recepty, jsou ve vojenských nemocnicích a u všech svazků ustanoveny komise účelné farmakoterapie, které tento aspekt sledují a ovlivňují.

Evidentní případy alkoholismu nebo osoby s jinými závažnými drogovými závislostmi, vojáci v základní službě, jsou dočasně zneschopňováni a předávání k dalšímu řízení a léčení civilním zařízením s ohledem na nutnou dobu příslušného léčení, protože zejména tito vojáci jsou nositeli kázeňských přestupků a mimořádných událostí. Ostatní případy vojáků protialkoholní poradně důsledně dispenzarizují a ambulantně a ústavně léčí zejména vojáky z povolání.

Z údajů, které jsou k dispozici z činnosti protialkoholních poraden a psychiatrických oddělení vojenských nemocnic je patrné to, že z počátku šlo o sporadický výskyt nealkoholových toxikomanií, zatím co v posledních 3 až 4 letech došlo ke zřetelnému zvýšení počtu závislých osob.

Vliv alkoholu a toxikomanií na duševní zdraví povolanců a později vojáků v základní službě se dá např. dokumentovat zkušenostmi psychiatrického oddělení Ústřední vojenské nemocnice. V letech 1965—1966 bylo z tehdy hospitalizovaných vojáků v základní službě 23 % ovlivněno alkoholem, nebo jinou drogovou závislostí, zatím co v letech 1975—1976 to již bylo 34 % vojáků v základní službě. Alkoholismus a jiné toxikomanie se často skrývají i pod jinými diagnózami. Např. v letech 1975—1976 se objevil alkoholismus u hospitalizovaných vojáků v základní službě v 5 % jako hlavní diagnóza, proti 46 % jeho výskytu v diagnózách vedlejších. Kombinace alkoholismu s jinou toxikomanií se vyskytovala v hlavní diagnóze v 1,5 % proti 33 % ve vedlejších diagnózách.

Dochází ke stále se zhoršující kvalitě branecké populace, což můžeme doložit téměř shodnými výsledky civilních i vojenských průzkumů. Téměř 50 % mladé

mužské populace nastupuje do výkonu vojenské základní služby s návykem na pravidelné a nadměrné požívání alkoholických nápojů, zvláště piva a v průměru přes 10 % z nich konzumuje při návštěvě restaurace 7—10 i více 10° piv. Zákon č. 120/1962 Sb., o boji proti alkoholismu, nedovoluje mladistvým jakoukoli konzumaci alkoholických nápojů. Je proto logické, že potom i v ČSLA během výkonu základní vojenské služby působí zvládání již existujících návyků na alkoholické nápoje potíže.

K vydanému nařízení náčelníka generálního štábu ČSLA — 1. ZMNO přijala řadu opatření i hlavní politická správa ČSLA k problematice ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, a to v jednotě s úsilím o upevňování morálního politického stavu, vojenské kázně a boje proti mimořádným událostem. HPS ČSLA vede politické orgány k tomu, aby ve spolupráci s veliteli, orgány vojenské prokuratury a soudů přijímaly účinná opatření k preventivní protialkoholní výchově příslušníků ČSLA.

HPS ČSLA přijala řadu opatření k přípravě aktivu v lektorské a ediční činnosti. V rámci obsahové a metodické přípravy propagandistů, vedoucích politického školení vojáků v základní službě, členů agitace propagandistických kolektivů a aktivů jsou zařazována témata, která souvisí s uvedenými otázkami.

V ediční činnosti vydala HPS ČSLA poustače, diafilmy a publikovala statě a články ve vojenském tisku, především v Zápísníku 77 a Obráně lidu. Rovněž publikace na pomoc právní propagandě v ČSLA jsou zaměřeny k otázkám protialkoholní výchovy. V roce 1978 bude vydán další diafilm na téma „Boj proti alkoholismu — boj za zdraví vojáků a bojeschopnost jednotek“ a přednášky z celoarmádní přípravy aktivistů. Počítá se také se zabezpečováním publikací a názorných materiálů, které budou vydávány mimo ČSLA.

Ústřední dům armády s funkčními složkami MNO organizoval kurs o alkoholismu a drogových závislostech pro pracovníky, kteří se zabývají problematikou boje proti těmto negativním jevům u svazků, družů vojsk a vysokých škol.

ÚDA v Metodickém zpravodaji č. 4/1976 uveřejnil celkový přehled o existujících filmech, diafilmech, knihách, brožurách, člancích v tisku, plakátech a dalším osvětlovém materiálu z oblasti alkoholismu i toxikomanie.

Z poznatků vojenské prokuratury k realizaci usnesení PV ČSSR č. 60/1977 můžeme konstatovat, že soudní trestnost příslušníků ČSLA měla po XIV. sjezdu KSČ

pozitivní trend, a to do roku 1974. V současné době můžeme tento stav označit jako setrvalý. V rozporu s tímto konstatováním je skutečnost, že neustále roste podíl osob, které pod vlivem alkoholu páchají trestnou činností, a to ze 48,2 % z celkově stíhaných osob a z 50,8 % ze žalovaných osob. V tomto směru vojenská prokuratura uložila konkrétní úkoly všem stupňům vojenské prokuratury, protože tyto jsou svými dosavadními zkušenostmi a poznatky schopny velmi účinně napomáhat všem velitelským a politickým orgánům při realizaci nařízení náčelníka GS — 1. ZMNO o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomániami v ČSLA a po vyjití nové zákonné úpravy i při její popularizaci. Spolupráce a koordinace činnosti těchto orgánů s příslušnými velitelskými a politickými orgány, v zájmu účinného působení a stanovení konkrétního zaměření je nezbytná, zvláště u vojenských součástí, u kterých je trestnost pod vlivem alkoholu stále vážným problémem.

Vzhledem k situaci, trvalému růstu problematiky alkoholismu a jiných toxikomanií, který je celospolečenským problémem s vlivem i na ČSLA, je třeba zaměřit preventivní činnost zejména na výchovu mládeže již v předvojenském věku a v ČSLA potom boj proti alkoholismu a jiným toxikomaniím řešit v úzké návaznosti na celkovou problematiku výchovy, kázně a prevence proti mimořádným událostem.

Závěrem můžeme konstatovat, že v ČSLA jsou vytvořeny velmi dobré organizační podmínky pro další úspěšné řešení této problematiky. Přesto uvedené příklady názorně dokazují nežádoucí vliv alkoholu a jiných toxikomanií a jsou dostatečným důkazem k tomu, aby se realizace usnesení PV ČSSR č. 60/1977 stala i v ČSLA věcí všech velitelů a náčelníků, štábů a politických orgánů. K tomu je nezbytné důsledně a přísně dodržovat Nařízení náčelníka generálního štábu ČSLA — 1. zástupce ministra národní obrany č. 5 z roku 1977.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Кветонь Холцр, кандидат философских наук

Диалектика в теории и практике военного дела	3
---	----------

Автор рассматривает диалектическое соотношение между теорией и практикой военного дела, составляющие содержание одной из основных принципов военной науки. Он формулирует главные аспекты указанного соотношения этих категорий.

Подполковник Юлиус Черницки, кандидат философских наук

К воспитанию морально-боевых качеств и боевого мастерства солдат	8
---	----------

Автор, исходя из характеристики современного боя, выражает требования к морально-боевым качествам и боевому мастерству солдат. Он разбирает отдельные категории и объясняет главные и решающие средства и методы ее формирования.

Подполковник Ян Полашек

Место морального воспитания в системе коммунистического воспитания военнослужащих	14
--	-----------

Автор на основе решений XV-го съезда КПЧ и выводов классиков марксизма-ленинизма, определяет место морального воспитания в системе коммунистического воспитания с общественной и армейской точки зрения. Он определяет взаимное отношение между марксистско-ленинской и военной этикой, а также подчеркивает специфику воинской этики.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Ян Штефка, кандидат военных наук

Нарастание усилий боевых действий в глубине обороны противника	19
---	-----------

Автор разбирает некоторые вопросы развития наступления дивизии в глубине обороны противника, а именно: значение ввода вторых эшелонов и резервов, роль командиров и штабов в организации ввода вторых эшелонов, основные принципы всестороннего обеспечения выхода на рубеж ввода, во время ввода и в ходе ведения боевых действий.

Подполковник Зденек Грон, кандидат военных наук, доцент

Боевые документы вертолетного десанта	26
--	-----------

Автор разбирает некоторые новые сведения касающиеся разработки данных для обеспечения принятия командиром обоснованного решения и разработки боевой документации для подготовки, десантирования и ведения боя вертолетным десантом общевойсковой дивизии.

Полковник Войтех Рыбар
полковник Франтишек Седлак

Требования предъявляемые к разведке	36
--	-----------

Авторы рассматривают основные требования предъявляемые к разведке в современных условиях, а именно: высокий уровень постоянной боевой готовности, большой пространственный размах, достоверность данных, точность, оперативность и бесперебойность разведки.

Подполковник Франтишек Барта, кандидат военных наук

Артиллерийская разведка радиоэлектронных средств противника	43
--	-----------

Автор, на основе разбора и характеристики отдельных радиоэлектронных средств возможного противника, как объектов поражения артиллерией, разбирает возможности артиллерийской разведки, способы и формы ее ведения.

Подполковник Яромир Ланк, кандидат военных наук, доцент

Артиллерия в бою с радиоэлектронными средствами противника 49

Автор разбирает использование артиллерии в радиоэлектронном бою, особенно ее боевые возможности, роль и место артиллерии, ее главные задачи, а также способы и условия уничтожения и подавления указанных средств.

Подполковник Станислав Горейши

Боевые действия авиации в ходе прорыва обороны противника 55

Автор разбирает основные задачи авиации в ходе прорыва обороны противника, обращая особое внимание на: воздушную разведку, завоевание господства в воздухе, ведение массированного (группового) авиационного удара, участие авиации в огневой подготовке и поддержке наступления, а также на оборону ударной группировки наземных войск.

Подполковник Валентин Креглик

Организация ПВО территории 58

Автор на основе общих задач территории рассматривает главные задачи ПВО территории, задачи отдела ПВО округа, особенно вопросы касающиеся организации взаимодействия и планирования ПВО, управления и оповещения.

Полковник Франтишек Паленик, кандидат военных наук, доцент

К ликвидации опустошающих воздействий гидротехнических строок 63

Автор, исходя из классификации гидротехнических строок, разбирает формы и способы работы режима указанных строок, предохранительные мероприятия к ликвидации опустошающих воздействий и инженерные мероприятия по ликвидации опустошающих воздействий в случае уничтожения гидротехнических строок.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Кибернетика в военном деле 69

Маневр авиацией 74

ИНФОРМАЦИИ

Старший лейтенант Ян Шелешовски, кандидат философских наук

Характер военно-экономической подготовки и основные направления развития сотрудничества стран НАТО 79

Автор разбирает основные направления сотрудничества стран НАТО с точки зрения организации и руководства экономического обеспечения войны, научно-технического сотрудничества, координации производства оружия, строительства инфраструктуры НАТО и подготовки театра военных действий в Европе.

Подполковник Йиржи Теплы

К вопросам боя с алкоголизмом и другими токсическими средствами 83

Статья объясняет проблематику боя с алкоголизмом и другими токсическими средствами в настоящее время и позволяет понять значение этого боя в условиях армии. Объясняет отрицательное влияние алкоголя на дисциплину, чрезвычайные происшествия и наказания.